

De preventieve hechtenis

<https://hdl.handle.net/1874/254429>

A 40172

Jul. 22 Nov. 1904

DE PREVENTIEVE

✂ HECHTENIS ✂

PROEFSCHRIFT

DOOR

L. J. A. DU QUESNE VAN BRUCHEM.

Diss.
Utrecht

1904

FIRMA P. J. ZANDVLIET.
UTRECHT.

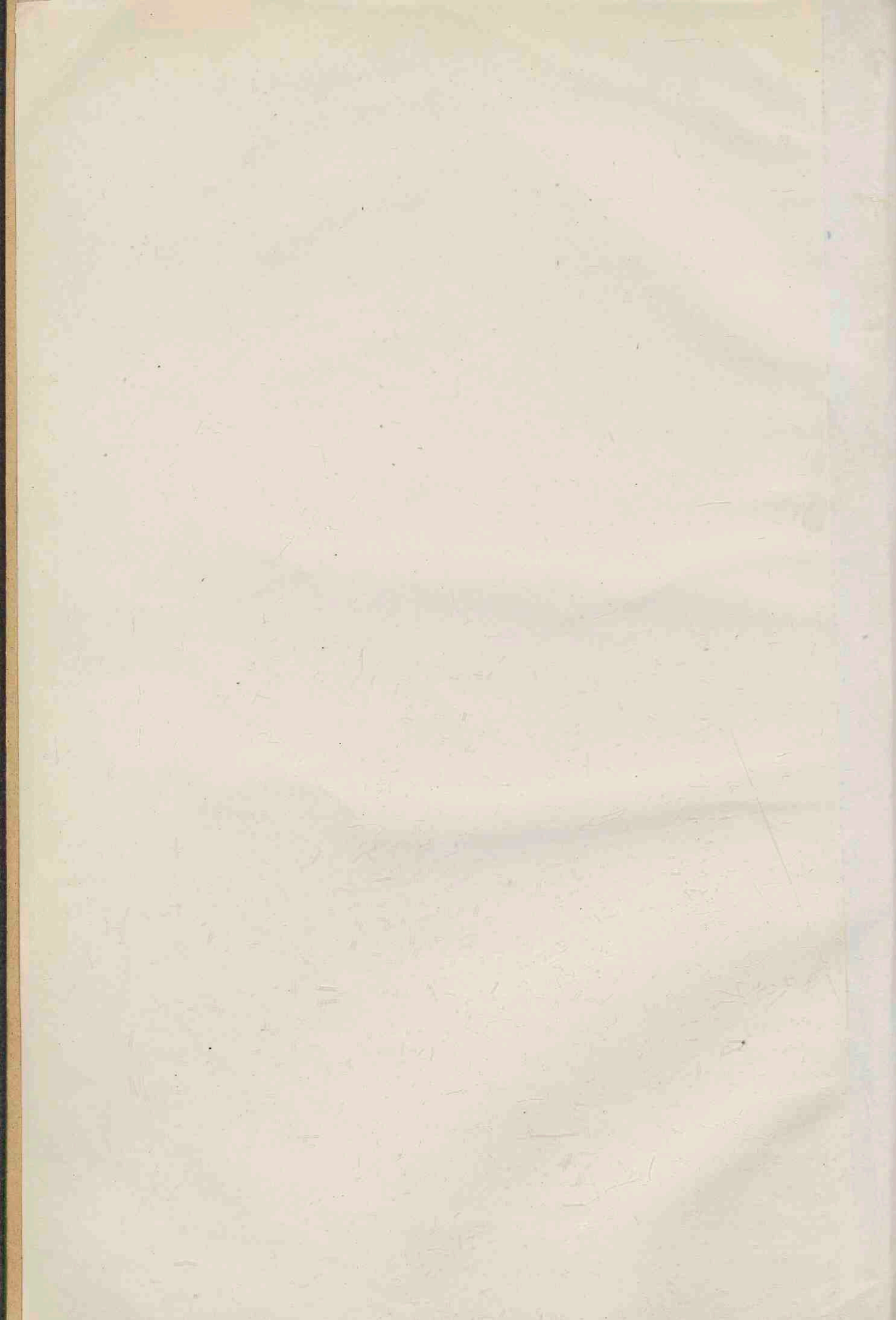

DE PREVENTIEVE HECHTENIS.

Diss Utrecht 1904

DE PREVENTIEVE HECHTENIS

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

aan de Rijks-Universiteit te Utrecht

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

DR. J. M. S. BALJON

Hoogleraar in de Faculteit der Godgeleerdheid

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAAT DER UNIVERSITEIT

tegen de bedenkingen van

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

te verdedigen

op Dinsdag 22 November 1904 des namiddags te 4 ure

door

LOUIS JEAN ADRIEN DU QUESNE VAN BRUCHEM

GEBOREN TE SOESTERBERG

FIRMA P. J. ZANDVLIET,
UTRECHT.

AAN MIJNEN VADER EN DE
NAGEDACHTENIS MIJNER MOEDER.

Bij het verlaten der Hoogeschool kan ik niet nalaten aan U, Hoogleraren der Juridische Faculteit, mijn dank te betuigen voor Uw onderwijs.

Vooraf aan U, Hooggeleerde SIMONS, hooggeachte Promotor, voor Uwe groote welwillendheid en medewerking, die ik bij het samenstellen van dit proefschrift, in zoo ruime mate mocht ondervinden.

INHOUD.

	Bladz.
INLEIDING.	
HOOFDSTUK I.	
Historisch Overzicht.	
§ 1. Van de oudste tijden tot de dertiende eeuw.	1
§ 2. Van het begin der 13 ^e eeuw tot de Fransche revolutie	14
§ 3. Van het einde der 18 ^e eeuw tot op heden	31
HOOFDSTUK II.	
Vergelijking van de verschillende Wetgevingen van den tegenwoordigen tijd.	
§ 1. Nederland.	41
§ 2. Frankrijk	45
§ 3. België	49
§ 4. Italië.	53
§ 5. Duitschland	56
§ 6. Oostenrijk.	60
§ 7. Hongarije	64
§ 8. Engeland	70
HOOFDSTUK III.	
Eenige voorbeelden uit de praktijk der preventieve hechtenis.	
	71
HOOFDSTUK IV.	
Besluit.	144
Stellingen	171

INLEIDING

Gedenkt der gevangenen, alsof gij mede gevangen waart; en dergenen, die kwalijk gehandeld worden, alsof gij ook zelve in het lichaam kwalijk gehandeld waart. *Hebreën 13 vers 3.*

Het vraagstuk der preventieve hechtenis, schoon wellicht een van de meest belangrijke, omdat het een van de voornaamste rechten, n.l. de vrijheid betreft, heeft echter in den loop der tijden niet die belangstelling van den wetgever genoten, waarop het krachtens zijn groot gewicht aanspraak maken kon. Het ingrijpen toch in iemands vrijheid van beweging en de groote invloed hiervan op het individu zelf, zijn gezin of betrekkingen zijn m. i. eene grootere zorg van den wetgever wel waard. Het komt mij voor dat men bij de laatste herziening van ons Wetboek van Strafvordering dit niet genoeg in het oog heeft gehouden en dat hierdoor in ons strafproces sporen van de oude opvatting zijn overgebleven, dat men het met de rechten van een verdachte niet zoo nauw behoef te nemen; immers — zoo luidde deze — hij, die door de justitie als de vermoedelijke dader van een misdrijf wordt aangewezen, zal in den regel wel de schuldige zijn, ook vaak in die gevallen, waarin men het noodige bewijsmateriaal tegen hem niet vinden kan. Deze rede-
neering is niet alleen oppervlakkig, doch zij bevat m. i. ook een onjuistheid. Daargelaten toch, dat velen ten

onrechte verdacht worden, gaat het bovendien niet aan om hem, wiens schuld nog volstrekt niet vast staat, alleen omdat er vermoedens tegen hem bestaan, een euvel aan te doen, dat zijn geheele leven zal nawerken en hem, waar hij ook vertoeve, zal doen aanwijzen, als iemand, die met de justitie in aanraking is geweest niet alleen, maar zelfs als iemand, die gevangen heeft gezeten. De waarborgen nu, die het Wetboek van Strafvordering geeft voor de rechten van den verdachte, zijn uiterst gering, en verdienen daarom dringend herziening. Een historisch overzicht — dat ik in het kort in het eerste hoofdstuk zal trachten te geven — schijnt mij dáárom gewenscht, omdat het eenig licht kan werpen op het karakter van de preventieve hechtenis van den huidigen dag, en tevens den oorsprong der tegenwoordige gebreken aan den dag brengen. In het tweede hoofdstuk zal ik beproeven eene vergelijking tusschen de tegenwoordige wetgeving van ons land en die van andere landen te geven. Gedachtig aan het spreekwoord: „du choc des opinions jaillit la vérité”, schijnt deze vergelijking mij toe niet geheel van gewicht ontbloot te zijn voor het onderwerp.

In het derde hoofdstuk zal ik trachten eenige voorbeelden uit de praktijk bij te brengen en eindelijk het besluit voordragen, hetwelk, naar ik meen, uit een en ander kan getrokken worden.

Dat het onderwerp zóó uitgebreid is, dat het in het uitteraard kleine bestek op verre na niet uitgeput is, zal ik wel niet nader behoeven aan te dringen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Historisch Overzicht.

---

§ 1. Van de oudste tijden tot de dertiende eeuw.

Deze verdeeling schein mij met het oog op ons onderwerp gewenscht toe. Het verschil in toepassing der preventieve hechtenis vóór en na den tijd, dat het strafproces bijna geheel door de opvatting van het Canonieke recht beheerscht werd, is zóó groot, dat ik meende dit moment tot uitgangspunt te moeten nemen voor de verdeeling, en de tweede periode te moeten laten loopen van de invoering van dit (nl. Canoniek) recht af.

Door den invloed van de Fransche revolutie wijzigde zich in ons land gelijk elders, de opvatting omtrent de behandeling van den verdachte eenigszins: dit is het oogenblik van aanvang van het derde tijdvak. Later zal echter blijken, dat het verschil tusschen de eerste periode en de tweede veel grooter is, dan dat tusschen de tweede en derde.

Alvorens echter over te gaan tot de beschrijving van den toestand in ons land, zal ik trachten een kort overzicht te geven van de geschiedenis der rechtspleging omtrent ons onderwerp in de oudheid. Ten eerste wat betreft de EGYPTENAREN.

Zooals we steeds bij de oude volken vinden, waren ook hier de straffen uiterst streng; we vinden een tamelijk georganiseerde justitie; rechters waren, zooals we dat in een theocratic kunnen verwachten, de priesters. Zij schijnen evenwel door den koning benoemd te zijn. De bronnen, waarover wij beschikken kunnen, zijn echter tamelijk schaarsch. DIODORUS van Sicilië vermeldt, dat elk Egyptenaar het recht had aan te klagen, niet alleen, doch daartoe verplicht was. Strengere straffen waren bedreigd tegen hem, die kennis dragende van een misdrijf en van den persoon des misdadigers, dit niet aan den rechter mededeelde. Slaagde hij er echter niet in zijne beschuldiging waar te maken, dan werd op hem dezelfde straf toegepast als, in geval van bewijs, op den beklagde. *Dit is voor ons onderwerp van het hoogste belang, omdat er uit blijkt dat bij dit volk, welks strafwetgeving allerm minst sentimenteel is te noemen, de gelijkheid van aanklager en beschuldigde in beginsel vaststond.* Van een overwicht van den aanklager op den beschuldigde of van bepaalde voorrechten aan eerstgemelde toegekend, blijkt nergens.

Het GRIEKSCHE RECHT; in 't bijzonder het Atheensche.

De wetten van DRACO zullen wij, omdat men er betrekkelijk weinig van weet, onbesproken laten, en alleen die van SOLON en van de lateren beschouwen, die ons uit de schrijvers vrij nauwkeurig bekend zijn. Wat de Staatsinrichting betreft, deze was zuiver democratisch. De volksvergadering was, zooals PLUTARCHUS mededeelt, de hoogste macht. Deze had tegelijk wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht. Het ligt voor de hand dat dit tot groote verwarring aanleiding gaf. Alle verrichtingen van prytanen of andere colleges konden weer door de volksvergadering vernietigd worden. *De president werd elken dag door het lot aangewezen.* Geen wonder dat de redekunst, waarmee men de massa beheerscht, veel door

de Atheners werd beoefend. Hetzelfde stelsel werd voor de rechterlijke organisatie gebruikt. De rechters, Heliasten genoemd, werden ten getale van 6000 door het lot elk jaar aangewezen. Men had 10 afdeelingen van 500 rechters. Deze samenstelling werd ook weer door het lot beslist. Dit deelt ARISTOPHANES mede. Soms, bij gewichtige aangelegenheden, kwamen meer afdeelingen bij elkander. Ook boven hen stond de volksvergadering. PLUTARCHUS ¹⁾, kenschetst haar als een Rechtbank, die alleen oog had voor het belang van den Staat. Bekend zijn de gevallen, waarin juist uitstekende mannen door het ostracisme verbannen zijn ²⁾. Wat den eed betreft, ons bekend door DEMOSTHENES ³⁾, door de Heliasten af te leggen, deze bestond uit 15 deelen, de 12 eerste hadden betrekking op de handhaving der democratie. De 3 laatste alleen op de plichten als rechter. Dit is teekenend.

Behalve de Heliasten had men van ouds de Rechtbank van den Areopagus. Omdat haar leden voor 't leven werden benoemd, had zij van veel nut kunnen zijn; zij werd echter om die reden verdacht van aristocratische neigingen en haar bevoegdheid langzamerhand ingekrompen. Zij had alleen te oordeelen over misdrijven tegen den godsdienst, moord, brandstichting en vergiftiging. De zittingen der Areopagieten kenmerkten zich door groote plechtigheid ⁴⁾. Men had nog een Rechtbank, *Epiprytaneum* geheeten. Deze oordeelde zooals DEMOSTHENES ⁵⁾ ons mededeelt, over de schuld of onschuld van levenlooze voorwerpen aan misdrijven!

¹⁾ *Leven van PHOCION*, § 40.

²⁾ Eigenaardig is dat dit juist ten deel viel aan ARISTIDES „den rechtvaardige”.

³⁾ *Tegen TIMOCRATES*.

⁴⁾ CAUVET, *Organisation judiciaire chez les Athéniens*.

⁵⁾ *Redevoering tegen ARISTOCRATES*.

Het proces, waarvan THONISSEN, ¹⁾ ons een en ander mededeelt, begon met een aanklacht bij een magistraat, die den bevoegden rechter aanwees. *De beschuldigde werd alleen tegen borgstelling op vrije voeten gelaten; behalve in geval van een misdrijf tegen den godsdienst of den Staat, dán was preventieve hechtenis in een voor dat doel ingerichte gevangenis verplichtend.* ²⁾

Een waarborg tegen willekeurige gevangenneming lag in den eed, door de oudsten af te leggen, dat zij geen Athener zouden vatten, behalve in geval van de genoemde misdrijven. ³⁾

Voor de Rechtbank legde de aanklager den eed af, eveneens de rechters. Het accusatoir karakter bleef behouden, uitgenomen in geval van de misdrijven tegen godsdienst of Staat, dan had men een instructie, eenigszins overeenkomende met die van onze dagen. Het kwam er nu op aan op de rechters indruk te maken, en het is niet onwaarschijnlijk, dat bij een in aantal zoo sterk college van rechters, voor wier bekwaamheid men geen enkelen waarborg had, de politiek met vrucht geëxploiteerd werd (CAUVET). Ten slotte kwam eene conclusie van eisch en eene van antwoord, beide gegeven door de te Athene zeer weinig geachte rechtsgeleerden. Volgde het vonnis. Vóór dien kon de beklaagde zich in vrijwillige ballingschap begeven. Verder dient nog te worden opgemerkt dat de tortuur bestond, doch alleen tegen slaven. Een regeling omtrent het niet hooren van getuigen wegens te nauwen graad van bloedverwantschap, bestond niet. Men moest dit gemis dus door verdachtmaking goed maken. Een getuigenis uit de tweede hand had ook waarde. ⁴⁾ Over

1) *Droit pénal de la République athénienne.*

2) PLUTARCHUS, *het leven van ALCIBIADES*, § 36.

3) DR. JULIUS VARGHA, *Die Vertheidigung in Strafsachen*, bl. 19.

4) SAMUEL PETIT, *Leges Atticae*.

het geheel moet ons oordeel over het Grieksche recht ongunstig luiden. Bij dit geniale volk, waar andere wetenschappen en ook de kunst zoo hoog stonden, heeft het recht nooit gebloeid.

Het ROMEINSCHE RECHT. In den bloeitijd van het Romeinsche recht werd het strafrecht weinig beoefend. De willekeur der keizers was de hoogste strafwet, en niemand die het waagde zich daartegen zelfs met de pen te verzetten. Vandaar dat het in ontwikkeling verre achterstond bij het burgerlijk recht, ja zelfs weinig is ter sprake gekomen. Als bron voor het Rom. Strafrecht ten tijde der koningen hebben we LIVIUS. Deze noemt ons een recht van den pater familias; van de gens over een lid daarvan, van den pontifex maximus over o.a. de Vestaalsche maagden, van den Koning oorspronkelijk over de onderdanen. Eerst later kreeg men de *provocatio ad populum*. De geschiedenis van HORATIUS toont aan, dat het grijpen en binden van den delinquent gebruikelijk was. In dit geval hebben we echter met heeterdaad te doen en al moge ZUCKER in zijn werk: *Die Untersuchungshaft* ¹⁾ beweren, dat het hier eene quaestie was de jure en niet de facto, het blijft niettemin heeterdaad en men mag daar m. i. niet analogice uit besluiten, dat deze gevangenneming ook geschieden kon bij vermoedens. Hetzelfde geldt van het geval van den moord op TARQUINIUS.

Met het oog echter op de toenmalige opvattingen van de macht eens konings over zijne onderdanen, is het toch waarschijnlijk dat een willekeurig ingrijpen in de vrijheid van den burger kon plaats hebben. Hiermede stemt overeen het gezegde van POMONIUS: „constat reges *omnem potestatem habuisse*” en, bij den conservatieven geest, die den Romeinen eigen was, zal deze toestand nog wel

¹⁾ Deel I blz. 9.

lang hebben nagewerkt. De wetten over de provocatio vinden hierin volkomen verklaring.

Op het koningschap volgde de, eerst aristocratische, republiek; de lex Valeria voerde de provocatio in en was dus een geschikt middel om de macht der consuls te breidelen. Kort daarop werd het volkstribunaat ingesteld. Het proces verviel in twee gedeelten: *in jure* en *in judicio*. In *judicio* was de magistraat de beschuldiger bij het volk en voerde de straf uit. In *jure* was echter de verdachte aan het imperium van den magistraat onderworpen en als zoodanig kon deze hem in de gevangenis zetten, wanneer hij wilde. Hier staat echter tegenover dat de collega dit beletten kon, eveneens de volkstribunen, en ook de beschuldigde het zelf kon beproeven door de provocatio. Men verliese hierbij niet uit het oog dat bij de Romeinen gold: het imperium van den magistraat is in beginsel onbeperkt, en slechts door bijzondere instituten kan het gebreedeld worden.

Men is het lang oneens geweest of de provocatio plaats had bij de com. cent. of de com. tributa. CICERO, *de Legibus* meldt ons: „*ferri de singulis nisi centuriatis comitiis noluerunt.*” Dit schijnt er op te wijzen dat men oorspronkelijk de com. cent. bezigde. Bij de opkomst der plebejers wijzigde zich dit, 't geen ten gevolge had dat de doodstraf stilzwijgend werd afgeschaft, aangezien deze alleen kon uitgesproken worden door den *comitiatus maximus*, 't geen de com. cent. waren.

Wat het proces zelf betreft en waarvoor LIVIUS de voornaamste bron is, het werd beheerscht door de volgende beginselen: 1°. *elk burger kon aanklacht doen*, bij de comitia en den Senaat slechts door middel van de magistraten; 1) 2°. *het proces en de instructie waren*

---

1) LIVIUS, II. 4 en 5.

openbaar, behalve voor den Senaat. ¹⁾ De eerste daad was de dagvaarding, *diei dictio*. De magistraten publiceerden de aanklacht, *anquisitio* en dit stuk werd de grondslag van het debat. *De beklagde, die waarborgen gaf, bleef in vrijheid, zelfs in geval van halsmisdrijven.* ²⁾ *In 't uiterste geval* werd de beklagde in 't huis van een magistraat bewaard (*custodia libera*). ³⁾

Het proces in *judicio* begon met de acte van beschuldiging, dan werd het woord aan den beklagde gegeven. Vervolgens getuigenverhoor en uitspraak, op denzelfden dag.

Door vrijwillige ballingschap kon de uitvoering der straf voorkomen worden; dan volgde openbare verkoop der goederen. ⁴⁾

Nu werd het echter gewoonte om sommige zaken op te dragen aan commissies *ad hoc*, of aan één bepaald persoon, *quaestor*, die zelf raadslieden koos. *Deze commissies werden langzamerhand blijvend en dit is van buitengewoon belang voor de rechtspraak, aangezien men nu zekerheid begon te krijgen, dat men voor tot oordeelen bevoegde personen terecht stond.* De *lex Calpurnia* bevestigde dezen toestand. Dit steekt gunstig af bij Griekenland, waar de rechtspraak nog steeds door een groot aantal *door het lot* aangewezen personen plaats had. Na veel twisten werd vastgesteld dat de rechters zouden genomen worden, deels uit den Senaat, deels uit de *equites*, later kwamen daar de *ducenarii* bij. De *lex Servilia* bepaalde dat de aanklager er honderd mocht kiezen uit de lijst, evenzoo de beschuldigde. Beiden mochten nu 50 wraaken, zoodat het aantal 100 werd en men vrij zeker was dat beider belangen behartigd zouden worden. De rechters

1) PLUTARCHUS, *Leven van MARCUS AURELIUS c. 23.*

2) LIVIUS, XXXVIII, 60.

3) CICERO, *In Catilinam*, IV, 5.

4) LIVIUS, III, 58.

werden beëdigd. Voor kleinere zaken had men nog een tijd lang jurisdictie door de magistraten.

Het proces voor deze *quaestiones perpetuae*, dat wij voornamelijk door CICERO kennen, had op ongeveer gelijke wijze plaats als vroeger, alleen, *accusatio* door een magistraat was uitzondering. Eerst geschiedde het *nominis delationem postulare* voor den voorzitter (in jure). Daarna de *nominis delatio*, het in schrift brengen van de aanklacht in tegenwoordigheid van den aanklager *en den beschuldigde*. Deze redactie van de aanklacht moest nauwkeurig zijn. Daarna in *judicio*. Al werden hem sommige dingen verboden, de beklaagde bleef in vrijheid; behalve in geval van bekentenis. ¹⁾ Volgde nu de instructie door den aanklager, waarbij in 't oog valt dat den beklaagde volkomen dezelfde rechten werden gegeven als aan eerstgemelde. Vervolgens het openbaar proces in *judicio*. Tortuur alleen tegen slaven. Ten laatste vonnis en executie. ²⁾

De keizertijd toont ons eene algeheele verandering van toestand. De keizer trok alle macht aan zich; de Senaat, wien eerst de rechtspraak werd opgedragen, ³⁾ werd op 't laatst een lichaam, dat de keizerlijke vonnissen slechts had in te schrijven ⁴⁾. Verder de *praefectus urbi* en anderen, die rechtspraak hadden. Van rechten der burgers was zoo goed als geen sprake meer. Wat het recht van aanklacht betreft, dit werd op allerlei wijzen bemoeilijkt, behalve in geval van majesteitsschennis; dan waren nietswaardigen en infamati zelfs daartoe bevoegd. ⁵⁾ Vandaar

1) PANDECTEN, l. 5, *de custodia et exhibitione reorum*.

2) Zie hieromtrent: Geib, *Geschichte des römischen Criminalprocesses* bl. 265 v. v.

3) DIO CASSIUS LII, 21 sqq.

4) PLINEUS, *Epistolae* VII, 6.

5) Pand. L. 7 *ad legem Juliam majestatis*.

dagteekenen de meest ongegronde beschuldigingen. Verandering kwam hierin ten tijde van TRAJANUS, die vaststelde dat aanklager en aangeklaagde gelijkelijk tot aan het einde van het proces in gevangenschap moesten zijn. ¹⁾ Nu wilde niemand meer aanklagen. Aan dezen onhoudbaren toestand maakte CONSTANTIJN een einde door den magistraten op te dragen *ex officio* te vervolgen. Door de voorgangers van CONSTANTIJN was ingevoerd het beroep op den keizer van vonnissen, door een anderen rechter gewezen. ²⁾

Het proces werd gevoerd als volgt: aanklacht door de inschrijving in den *libellus inscriptionis*. *Vervolgens door den rechter een bevel tot vangenneming tegen den beklagde, en een geheime instructie*. Deze werd schriftelijk gevoerd. Eveneens werd ingevoerd de tortuur tegen beschuldigen en getuigen, eerst alleen in geval van majesteitsschennis, later bij alle misdrijven. Van groot belang was de bekeering van CONSTANTIJN tot het Christendom. Deze en zijne opvolgers hebben veel misbruiken opgeheven en het strafproces verzacht. Vooral de afschaffing van het misdrijf van majesteitsschennis door THEODOSIUS droeg hiertoe bij. ³⁾

In de Pandecten ⁴⁾ en Codex ⁵⁾ vinden we eene regeling van de preventieve hechtenis gedurende den keizertijd. ZUCKER geeft een overzicht van de verschillende bepalingen, daarop betrekking hebbende. ⁶⁾

De proconsul is de persoon die de beslissing heeft over de wijze van oplegging. Hij moet letten op de hoedanigheid van het ten laste gelegde, op den stand van den beklagde en op den graad van waarschijnlijkheid van schuld.

1) Codex Theodosianus, Lib. IX, Tit. 2.

2) Codex Theodosianus, Lib. XI, Tit. 30.

3) Geib t. a. p. bl. 542 v.v.

4) Hoofdzakelijk de *Lex de cust. et exh. reorum*.

5) Voornamelijk de *Lex de cust. reorum*.

6) t. a. p. deel I bl. 57 v.v.

Slechts dán moet men zich door middel van gevangenneming van den persoon des beklaagden verzekeren, wanneer het feit een zeer zwaar misdrijf is.

Bij bekentenis moct de beklaagde tot op de uitspraak in de gevangenis blijven.

Niemand mag gevangen genomen worden dan wanneer er zeer zware vermoedens tegen hem bestaan.

Vrouwen moeten, indien hechtenis noodzakelijk is, in een klooster worden gehouden.

Over borgstelling worden ook eenige bepalingen gegeven. Eveneens worden maatregelen voorgeschreven dat de hechtenis zoo kort mogelijk dure, en bovendien voor den gehechte zoo weinig mogelijk bezwarend zij.

Den gevangenebewaarders wordt bevolen te zorgen dat niemand ontsnapt.

Straffen worden bedreigd tegen hen, die, ofschoon later hun onschuld blijkt, uit de gevangenis ontvlucht zijn; evenzoo tegen hen, die zich aan 't misdrijf van wederrechtelijke vrijheidsberoving schuldig maken.

Na dit kort overzicht gaan we over tot de beschouwing van de geschiedenis van het strafproces in ons land, bijzonderlijk met het oog op de preventieve hechtenis. ZUCKER ¹⁾ deelt ons omtrent den tijd vóór CLOVIS mede, dat de rechtspraak berustte bij *het verzamelde volk*. De priesters leidden deze vergaderingen en zorgden voor de uitvoering der straf. Bij sommige stammen vond men ook wereldlijke voorzitters, wien een deel der boeten toeviel. De voornaamste bron voor dit tijdperk is de *Salische wet*, afkomstig van de Salische Franken. ²⁾ Het proces begon met de *mannitio*, de dagvaarding voor het gerecht. Wie hieraan niet voldeed, werd beboet.

¹⁾ t. a. p. I bl. 83 v.v.

²⁾ Mr. F. J. E. VAN ZINNIGQ BERGMANN, *De Salische wet, 1875.*

De gedagvaarde kon echter niet met geweld gedwongen worden te verschijnen. Beide partijen, aanklager en aangeklaagde, stonden volkomen gelijk. Nergens vinden we iets van een gevangenschap, voorafgaande aan het vonnis.

Was het vonnis eenmaal geveld, ook dan kon men van eene eigenlijke executie niet spreken. Verbanning en vogelvrijverklaring waren het gevolg van het niet vrijwillig voldoen aan de straf.

Anders was het echter in geval van heeterdaad. *De op heeterdaad betrapte werd gebonden naar het gerecht gebracht.* Indien hij zich verzette kon hij zonder vorm van proces gedood worden. Ook in dit geval moest de zaak voor den rechter gebracht worden; we kunnen dit als een soort ratificatie beschouwen van den eigenmachtigen doodslag. Het boeien kan men opvatten als dienende om aan het gekwetst rechtsgevoel onmiddellijk bevrediging te verschaffen. ¹⁾

Met de toeneming der macht van de Frankische koningen wijzigde zich het strafproces, doordien de ambtenaren meer op den voorgrond traden. De Frankische koningen hebben door hun *Capitularia* veel van deze wijzigingen tot stand gebracht. Het is omtrent dezen tijd dat in gebruik kwam de z. g. *bannitio*, die eene geheel andere richting aan het strafproces gaf. De beklagde werd gedagvaard, niet meer door een met hem gelijkwaardigen aanklager, maar door eene boven hem staande macht. Weigerde hij te komen, dan werd hij daartoe gedwongen: „Et si ad mallum venire noluerint rebus eorum in bannum missis venire et justitiam reddere *compellantur*. Si vero tales ut praediximus ad mallum adduci non poterint in forbannum mittantur”. ²⁾ Men ging zoover met van te

¹⁾ ZUCKER, t. a. p. I pag. 91.

²⁾ Capitulare 873, tit. 45, cap. 3.

voren borgstelling te vragen, indien personen verdacht werden den landsvrede niet te *zullen* bewaren. Misdrijven als hoogverraad en dergelijke werden voor de koninklijke Rechtbank behandeld; *hier was gevangenneming regel*. Opmerking verdient dat dit misdrijf gericht was tegen het gezag: de gezaghebber beschouwde den overtreder als zijn persoonlijke vijand. Verder werd aan de ambtenaren opgedragen eene vervolging ex officio te doen plaats hebben tegen andere misdadigers zooals roovers, vagebonden enz. en deze personen gevangen te nemen. Wat de procedure bij betrapping op heeterdaad betreft, deze onderging in den loop der tijden weinig verandering, alleen werd het begrip een weinig uitgebreid. De vogelvrijverklaring speelt in dezen tijd en vooral later, een groote rol.

Wie, na uitnoodiging om vóór het gerecht te komen dit weigert, diens persoonlijke vrijheid wordt aan den aanklager in handen gegeven. Meldt de gedagvaarde zich vrijwillig aan binnen een bepaalden tijd, dan mag hij van de gewone rechten van de verdediging gebruik maken; heeft men hem met geweld vóórgebracht, dan kan dat niet meer; is hij binnen het jaar niet teruggekeerd, dan wordt hij vogelvrij verklaard.

Deze processueele maatregel diende dus om een zedelijken dwang op den beklagde uit te oefenen ter verschijning voor het gerecht.

Bij het zich ontwikkelen der maatschappelijke toestanden, ontstond weldra de moeielijkheid dat bij vele rechtshandelingen het oude recht te kort schoot. Men moest dus hierin voorzien en wat lag meer voor de hand dan zich te bedienen van het Romeinsche recht, vooral omdat dit door ALARIK ± 500 n. C. reeds was bewerkt in den vorm van het z.g. *breviarium Alaricianum*. Deze ALARIK werd door de Franken verslagen en dus kan het ons niet verwonderen, dat de Franken dezen bewerkten Codex

Theodosianus in handen kregen en zich ervan bedienden. Het is niet waarschijnlijk dat zij de wetboeken van JUSTINIANUS gebruikt hebben, daar deze na het genoemde breviarium Alaricianum bewerkt zijn en bovendien JUSTINIANUS den Franken nooit heeft bevolen zijne wetten te gehoorzamen. Deze Codex Theodosianus en de Capitulariën der Frankische vorsten zijn het dus, die gedurende geruimen tijd hier gegolden hebben. De gehechtheid aan oude instellingen maakte dat de keuren, later door de eerste graven gemaakt, niet veel verschilden van de bestaande wetten. *In den loop der 12de eeuw echter werd het gebruikelijk dat velen zich naar Italië begaven om daar het recht te bestudeeren en dit had tengevolge, dat deze rechtsgeleerden het Rom. recht van JUSTINIANUS en het aldaar algemeen in zwang komende Canoniek recht, na hunne terugkomst hier inroerden* ¹⁾

Alvorens echter over te gaan tot de beschouwing van het Canoniek recht zullen we in 't kort nagaan, wat we in den Codex Theodosianus over het strafproces vinden. In Lib. IX tit. 1 staat: *rei non macerentur custodia, sed celeriter aut puniantur aut absolvantur*. Tit. 2 constitutio 3 „*praecipit*”, volgens den bewerker der uitgave „*nullum retrudi carceri sine convictione et sine inscriptione*. Deze bepaling sluit de hechtenis, alleen op grond van vermoedens, uit. De wet bepaalt verder dat de actor in tegenwoordigheid van den rechter 30 dagen zal toestaan „*in ordinanda domo sua*”. „*Advocati defensionem accipiens pari utrosque id est actorem cum reo custodia teneat*”.

Hieruit blijkt dat den aanklager geen voorrecht boven den beschuldigde werd toegekend. Dit blijkt ook uit het volgende (c. 5): „*Defensor civitatis, vel curator, vel*

---

¹⁾ Zie hieromtrent VAN DE SPIEGEL, *de Vaderlandsche rechten*, bl. 90 en volgende.

magistratus reos in custodiam non mittunt sed acta confecta sub prosecutione certa cum accusatore lucide mandare.

In c. 6 vinden we: *Haec praecipit, ut si quis accusatus iussione iudicis ad iudicium deducitur auxilio curialium confessione peracta XXX dierum inducias acceptas sub diligenti custodia mandari. Adicit etiam, ut si velit hanc humanitatem oblatam suscipere, consequantur minus, ut una cum accusatore mandentur.* Hier is nog bijgevoegd „*Similis tertiae*”; dit zij alleen volledigheidshalve vermeld. Een bevel tot vóórbrenging is dus in gebruik geweest.

Lib. IX tit. 40 c. 1: *celerius iudicem in quemquam non debere ferre sententiam, nisi manifestis signis testibusque convictus fuerit, ut negare, si velit, non possit.*

Idem tit. 39 c. 1: *iubet accusatores intenta probare et non probata iudiciis suis cervicibus retorqueri.*

Uit het laatste zien we 1°. dat de bewijslast rust op den aanklager en 2°. dat de rechter niet mag veroordeelen vóór dat het bewijs van het ten laste gelegde feit is geleverd door *getuigen en aanwijzingen*. In tit. 30 en 31 van Liber XI wordt uitvoerig gesproken over 't appél. Wij zullen hiermede de beschouwing over de eerste periode besluiten en overgaan tot de tweede, n.l. van de dertiende eeuw tot de Fransche revolutie.

§ 2. Van het begin der 13e eeuw tot de Fransche revolutie.

Alvorens deze periode te beschrijven zij het mij vergund een kleinen terugblik te slaan in haar wordingsgeschiedenis. Sedert de bekeering van Constantijn den Grooten brak voor de Christelijke kerk een geheel nieuw tijdperk aan. De tijd der vervolging was voorbij. Weldra kwam er oneenigheid tusschen de hooge geestelijkheid n.l. de patriarchen in de 5 metropolen enerzijds en het wereldlijk gezag anderzijds;

vervolgens tusschen de aanhangers van ARIUS, wiens leer op het concilie te Nicaea in 325 werd veroordeeld, en zijn tegenstanders. Deze waren veel talrijker, daarom noemden zij hun leer de *katholieke*; deze heeft gezegevierd. De patriarch van Rome was het, die zeide dat de oppermacht over de kerk hem toekwam. BONIFACIUS, die de Duitschers bekeerde tot het Christendom, was ook die meening toegedaan, zoodat deze zeer veel heeft bijgedragen tot het gezag van de pausen, gelijk de bisschoppen van Rome later, met uitsluiting van die der andere metropolen, genoemd werden. Hunne verkiezing geschiedt sinds 1059 door de kardinalen.

Door de z.g. *pseudo-Isidorische decretalen* werden de bisschoppen gemachtigd zich op den Paus te beroepen en zich zodoende aan de macht van de andere Rechtbanken te onttrekken. Hierdoor steeg in de negende eeuw het gezag der pausen aanmerkelijk. In 1054 splitste zich de katholieke kerk in de Latijnsche en de Grieksche, waardoor de oppermacht van den Paus van Rome in de westersche landen een uitgemaakte zaak werd. Nu ontbrandde de strijd tusschen den Paus (GREGORIUS VII) en Keizer HENDRIK IV. Deze strijd werd met afwisselend succes gevoerd. Doch intusschen hadden zich in Zuid-Frankrijk en vooral in Alby velen afkeerig getoond van de heerschappij der geestelijkheid. Deze personen, *kettlers* genaamd, werden in den ban gedaan, en toen dit niet hielp, werd een kruistocht tegen hen uitgeschreven. Velen werden gedood, doch desniettegenstaande nam het aantal der afvalligen toe. Toen werd op de Synode van Toulouse in 1229 tot de oprichting eener geloofsrechtbank of *inquisitie* besloten.

In elke parochie werden de pastoor en eenige leeken belast met de opsporing van kettlers, die dan voor de geloofsrechtbanken terecht moesten staan. Het recht dat

deze procedure regelde, en tevens nog vele andere aangelegenheden beschreef, heette het *Canonieke recht*, welks codificatie in 1234 vastgesteld werd door GREGORIUS IX. Deze geloofsrechtbanken, meestal samengesteld uit Dominicanen, werden overal opgericht. Hierdoor en door het feit dat het Canoniek recht ook nog vele andere aangelegenheden regelde, zoodat het ook hierover vaak werd geraadpleegd, en tevens door de op blz. 13 vermelde gewoonte om het recht in Italië te bestudeeren, kreeg het Corpus Juris Canonici eene groote bekendheid en is zijn invloed op het recht en de rechtspleging na 1200 van buitengewoon gewicht.

Wij zullen de genoemde procedure aan een nader onderzoek onderwerpen, doch eerst het kerkelijk strafproces beschouwen vóór de 13^e eeuw. BIENER ¹⁾ deelt ons hieromtrent mede dat vóór het begin der 13^e eeuw de vorm om een zaak aanhangig te maken, was de *accusatio*, verder de *denuntiatio*. Deze laatste kon alleen leiden tot een boete, door de kerk op te leggen. Ontkende de gedenuntieerde, dan moest men langs anderen weg recht zoeken. Men had nog de *exceptio*, indien een aangeklaagde een ander misdrijf aan den aanklager of een getuige tegenwierp, hetgeen alleen tengevolge kon hebben de afwijzing van de aanklacht. Wij vinden bovendien de *notoria*, een ander woord voor heeterdaad. In dit geval gold de regel: *accusatore non indigent, iudicium ordinem non requirunt*.

Later is het begrip *notoria* zeer uitgebreid. De rechter trad hier ex officio op, evenzeer als in het volgende geval, *infamia*, wanneer iemand door een algemeen en geloofwaardig gerucht als de dader van een misdrijf werd aan-

---

¹⁾ BIENER, *Beiträge zu der Geschichte des Inquisitions-Processes* Hoofdstuk III.

gewezen. Door den reinigingseed kon de vervolgde zich van de op hem geworpen blaam zuiveren. Wij zullen straks op deze infamia terugkomen.

Reeds sedert eenigen tijd was het in de kerk gebruikelijk dat de bisschop jaarlijks een rondreis door zijn diocees maakte met het doel, zooals het later in de Capitulariën van KAREL DEN KALE ¹⁾ heet, te *praedicare, confirmare, inquirere ac corrigere*. Het *inquirere* had plaats door middel van de zoogenaamde *testes synodales* d. z. zeven door den bisschop uit eene gemeente gekozen, geloofwaardige, beëdigde getuigen, die door hem ondervraagd werden, en die hem mededeeling moesten doen van hun bekende, in die gemeente gepleegde misdrijven. De beklagde werd, indien hij bekende, tot boete veroordeeld; ontkende hij, dan kon hij den reinigingseed alleggen of anders had er een godsoordeel plaats.

De pausen hebben in de dertiende eeuw deze gewoonten bevestigd. De godsoordelen zijn echter langzamerhand in onbruik geraakt en de reinigingseed is door INNOCENTIUS III beperkt; hij heeft bovendien de geestelijkheid aan een scherper toezicht onderworpen, door personen aan te stellen die alles wat zij vernamen, ook omtrent de bisschoppen, en wat niet in den haak was ter kennisse moesten brengen van de metropoliëten. Wat nu de zoeven vermelde infamatio betrof, de reinigingseed werd den infamatus

---

¹⁾ In het Frankische rijk werd de Kerk als met den Staat vereenigd beschouwd. De Frankische koningen bezaten n.l. het recht der *investituur*, d. i. om de bisschoppen met hunne waardigheid te bekleeden, door beleening met ring en scepter, waartegen de nieuw aangestelde den Koning als zijn leenheer huldigde. Ook over dit recht brak later de hevige strijd uit tusschen Paus GREGORIUS en zijn opvolgers ener — en de Hohenstaufen anderzijds (zie blz. 15). Bekend is dat de Bisschop van Utrecht kraehtdadig de partij van den keizer koos.

niet toegestaan, vóórdat er een inquisitio had plaats gehad, van welker afloop de oplegging afhing. Infamatus was men door de telastlegging van een feit door de genoemde testes synodales. Van dezen toestand tot de latere inquisitio was nu slechts één stap. Het was INNOCENTIUS III, die deze inquisitio als algemeenen procesvorm invoerde. Het Concilium Lateranense heeft dit bekrachtigd. Het opschrift, in zijne Decretalen, boven de eerste rubriek, is niet meer: *de accusationibus*, maar: *de accusationibus et denuntiationibus et inquisitionibus*.¹⁾

BIENER zegt dat INNOCENTIUS deze inquisitio alleen heeft ingesteld om beter toezicht op de geestelijkheid te kunnen houden. Wij kunnen deze vraag ter zijde stellen en alleen die behandelen, hoe deze inquisitio geregeld was. De Decretalen van INNOCENTIUS geven ons hierover licht. Aan elke inquisitio moet infamia voorafgaan, d.i. een inderdaad algemeen verbreid gerucht, niet alleen eene mededeeling van twee of drie getuigen. Of er nu werkelijk infamia aanwezig is, daarvoor is een prejudicieel onderzoek noodig. Den beschuldigde wordt de gelegenheid gegeven de infamia te bestrijden. Hij moet in persoon tegenwoordig zijn; is hij dat niet, dan wordt het proces zonder hem gevoerd.

De beschuldiging en de namen en verklaringen der getuigen worden den beklagde medegedeeld. Hij kan zich omtrent een en ander verdedigen. De inquisitio kon alleen uitloopen op de oplegging van boete, of, als ze geen zekere uitkomst had gegeven, op den reinigingseed.

Terwijl vroeger inquisitio was, het ondervragen van de getuigen over de infamia, was dit thans het onderzoek van de zaak nadat de infamia reeds vast stond.

¹⁾ Dit opschrift vindt men ook in de Decretalen van GREGORIUS; *Decretalium Epistolarum Gregorii* Lib. V Tit. I. (CORPUS JURIS CANONICI, Tomus II, pag. 595.)

Opmerking verdient hier nog dat de geheimhouding der procedure voor den beklaagde aan de regeling der inquisitio niet kan verweten worden, evenmin de tortuur, waarvan geen woord gesproken wordt, n.l. in het gewone proces; wij zullen zien dat het in 't na te vermelden ketterproces geheel anders was.

Van veel belang is ook de denuntiatio, welke ten gevolge kon hebben een onderzoek of er al of niet infamia was, welke infamia toch altijd noodzakelijk was om de inquisitio te kunnen beginnen. De denuntiant kon min of meer als aanklager blijven optreden; of hij kon met den rechter samenwerken, of deze kon geheel zelfstandig het onderzoek doen. Het recht van verdediging bleef onaangetast. Stond dus de infamia eenmaal vast, dan eerst werd met de inquisitio een aanvang gemaakt.

Wij zijn nu gekomen aan het *ketterproces*: de *inquisitio haereticae pravitatis*.

De voornaamste bronnen hiervoor zijn het Lateranensische Concilium van 1179, het Concilium van Verona in 1184 en het Lateranensische van 1215. ¹⁾ Eene verzameling van de verschillende bepalingen vindt men nog in het *Directorium EYMERICI* en in de verzameling der *Litterae apostolicae* van PEGNA. Ook bestaan hieromtrent wetten van Keizer FREDERIK II in 1220, 1224 en de belangrijkste in 1239. De laatste is door de pausen bekrachtigd. Door de praktijk is nog veel bij het voorgaande bijgevoegd. In 1561 zijn in Spanje nieuwe verordeningen uitgegeven, die veel gezag hebben gehad.

Het ketterproces was oorspronkelijk zooals elk ander.

¹⁾ CORPUS JURIS CAN.: *Deer. Epist. Gregorii* Lib. V Tit. VII cap. 16.

Sexti Decretalium Lib. V Tit. II, cap. 20.

Clementinarum Lib. V Tit. III, cap. 1.

Extravagantium communium Lib. V Tit. III, cap. 1.

Later kwamen de verschillen. Deze waren, dat ten eerste de namen der getuigen verzwegen werden; de praktijk voegde hier nog bij, dat hun verklaringen zoodanig werden vervormd dat de beklaagde den naam van zijn beschuldiger er niet uit zou kunnen opmaken.

Het tweede verschilpunt was de aanwending der pijnbank: *men beschouwde ketterij als crimen laesae majestatis en nam de strengere procedure voor dit misdrijf in het Romeinsche recht, over 1)*. Het dient gezegd dat deze tortuur niet in den allereersten tijd van het ketterproces is gebruikt, doch sedert CLEMENS V $\pm$ 1300 is aangewend.

Een derde verschil is de mogelijkheid voor den beklaagde, om, wanneer er slechts verdenking was, de ketterij af te zweren.

Ten vierde, de straf: de beklaagde kon, indien schuldig verklaard, aan den wereldlijken rechter worden overgegeven om te worden verbrand 2).

In de Spaansche inquisitio, ingevoerd $\pm$ 1500, had men een z. g. *promotor fiscal*, een openbaren aanklager. Het proces begint met de inquisitio over infamia. Is deze afgelopen, dan worden de stukken aan den promotor gegeven, die gevangenneming requireert.

Volgt summier verhoor van den gevangene; dan komen de stukken weer in handen van den promotor, die nu zijn aanklacht doet, en concludeert tot pijniging, ook dan, wanneer de beschuldigde reeds bekend heeft. Eerst nu hoort de beklaagde hetgeen tegen hem ingebracht wordt, en heeft hij den bijstand van een advocaat. Ontkent de beklaagde, dan worden door den promotor getuigen bijgebracht, welke verklaringen eerstgenoemde wel, doch welke namen hem niet worden meegedeeld. Hierna

1) BIENER, t. a. p. pag. 74, VARGHA, t. a. p. pag. 83.

2) BIENER, t. a. p. pag. 72 v.v.

wordt het vonnis geveld, dat ook kan luiden, dat tot de tortuur worde overgegaan. Het proces der Spaansche inquisitie is dus uiterlijk deels accusatoir, deels inquisitoir.

Wat verdere bijzonderheden over het ketterproces betreft, vermeldt EYMERICUS ¹⁾ het volgende: na het getuigenverhoor zal de inquisitor, indien het feit volkomen bewezen is of er *zeer zware vermoedens bestaan tegen den beschuldigde en bovendien vrees voor vlucht aanwezig is*, hem gevangen doen nemen. Deze vrees was o.a. aanwezig, indien de beschuldigde bemerkte dat er tegen hem wegens ketterij werd geageerd. Was een en ander niet het geval, dan werd de beschuldigde gedagvaard en verhoord, nadat hem eerst de eed was opgelegd.

Bekende hij, of waren er zware vermoedens, dan werd hij gevangen genomen en hierna dikwijls ondervraagd over 't geen hij ontkende.

Aldus bij *accusatio*; bij *denunciatio* ging de inquisitor er zelf op uit om de zaak te onderzoeken en personen op te sporen, die hem inlichten konden.

Kwam hem op eene andere wijze een gerucht van ketterij ter oore, dan ging hij ook zelfstandig te werk. Het kwam er op aan om eerst de infamia aan te toonen. Later sprak men van *inquisitio generalis* en *inquisitio specialis*.

Een verdediger werd den verdachte toegestaan; alleen in geval van bekentenis werd dit overbodig gevonden.

De tortuur werd toegepast alleen als er aanwijzingen waren. Een zeer slecht ingerichte kerker deed ook als zoodanig dienst. Als getuigen konden ook dienst doen goëxcommuniceerden, meenedigen, eveneens misdadigers en eerloosverklaarden, doch niet vijanden van den beschuldigde.

---

¹⁾ t. a. p. Pars III.

EYMERICUS deelt pag. 451, col. 2. E. mede: *Ergo in hoc articulo, de capiendo reo haec sunt observanda. Primum enim de delicto constare debet, vel indicia aliqua habere oportet per secretam inquisitionem a iudice factam, aut aliis modis: quia nunquam est in criminalibus a captura reorum inchoandum.*

In Spanje, waar de macht van de inquisitie het grootst was, maakte deze een zoodanig gebruik van haar gezag, dat men het noodig oordeelde er paal en perk aan te stellen. In het rapport van de *Grande Junta* komt o. a. de volgende merkwaardige zinsnede voor: „Et quoiqu'il soit vrai, que dans quelques règlements on a obligé l'Inquisition d'avoir deux espèces de prisons distinctes, les unes destinées aux détenus pour cause d'hérésie, les autres pour ceux qui sont accusés de délits différents, néanmoins il est certain qu'elle ne s'est point conformée à ce qu'on lui avait prescrit; et qu'au lieu d'avoir égard à la qualité des affaires, les inquisiteurs n'ont suivi jusqu'ici d'autre règle que leur ressentiment et leur haine personnelle, faisant plonger très souvent dans leurs cachots les plus profonds des hommes qui n'avaient commis d'autre faute que d'offenser ou de ne pas respecter certaines personnes de leurs familles” 1).

Eenige bladzijden verder: „Si, lorsque son commissionnaire 2) ou sa servante vient pour acheter de ce qui se vend publiquement, on ne lui donne point ce qu'il y a de meilleur parmi les marchandises, si on la fait attendre ou qu'on lui adresse quelque parole un peu moins réservée que les autres, à l'instant les inquisiteurs ne parlent que de décret d'arrestation, d'emprisonnement et de censures; enz.

1) LLORENTE, *Histoire critique de l'inquisition d'Espagne*, deel IV pag. 17.

2) N. l. van een inquisiteur.

het crimen laesae majestatis n.l. van den inquisiteur gaf ook hier weer aanleiding tot veelvuldige gevangenneming.

De reden, dat ik het kellerproces eenigszins uitvoerig heb behandeld is deze, dat het, vooral de Spaansche inquisitie, van zoo grooten, blijvenden invloed op de procedure van dien tijd en later is geweest. BIENER deelt het volgende mede: ¹⁾ „Mehrere Länder, in denen wir ebenfalls fiscalischen Procesz mit Procuratoren vorfinden, haben ihn nicht selbständig ausgebildet, sondern von anderwärts her angenommen. Die Niederlande haben ihn von Frankreich erhalten, indem Burgund schon früher eine Provinz Frankreichs war und nach dem Aussterben der älteren Herzoge einem französischen Prinzen im Jahr 1363 zugewiesen wurde. Die historische Darstellung dieses Gegenstandes von MELIER gibt folgende Hauptresultate.

Die Curiae (Cours) der einzelnen Provinzen nebst ihren Generalprocuratoren wurden den französischen Einrichtungen nachgebildet. Die Städte wussten sich beinahe überall im Besitz ihrer eigenthümlichen Jurisdiction zu erhalten, in mehreren Provinzen auch die Patrimonialjurisdictionen. In den Städten bildete sich der reine Inquisitionsprocesz, der von den städtischen Vorstehern ex officio geführt wurde, vollständig aus, so dass die Privatanklagen ganz unterdrückt wurden, was besonders in den nachmals freigewordenen Provinzen der Fall war.

Bei den Höfen fand das inquisitorische Verfahren mit Einwirkung des Procurator statt, doch wurde eine Privatanklage als mögliche Grundlage des Criminalprocesses anerkannt. Nähere Kenntniz des Criminalprocesses der Niederlande in dem sechszehnten Jahrhundert lässt sich schöpfen aus zwei Gesetzen PHILIPP II von 1570: *Ordon-*

¹⁾ t. a. p. pag. 211.

nance sur le fait de la justice criminelle und *Ordonnance sur le fait du stile général aux procédures des causes criminelles*. Daneben ist sehr wichtig „*Jodoci Damhouderii Praxis rerum criminalium*“, zuerst erschienen 1554 (also vor der Philippina), nachher von dem Verfasser selbst öfters überarbeitet. In diesem Buche sind über die Praxis der Niederlande genaue Nachrichten gegeben, auch öfters die Verschiedenheiten in verschiednen Provinzen bemerkt. Merkwürdig ist dasz DAMHOUDER die Gesetze PHILIPP II nicht citirt, was er doch leicht nachtragen konnte: *die Uebereinstimmung seines Werkes mit denselben beweist aber, dasz diese Gesetze mehr bestimmt waren, die Praxis fester zu stellen, als Neuerungen einzuführen*. Nach diesen beiden Quellen gibt es *blos inquisitorisches Verfahren*: 1) der *Damnificat* kann zwar Beschwerden bei dem Gericht führen, aber seine Thätigkeit und seine Anträge gehen blos auf sein Privatinteresse. Der Proceß selbst zerfällt in zwei Theile. Der vorbereitende ist die *Information*, und auf diese nur kann in der Regel *Captur* gegründet werden. Dann folgt die *Enquête*, welche den eigentlichen Criminalproceß bildete. Die Thätigkeit des *Fiscals* oder *Procurator* kann sich schon vom Anfang zeigen, indem er die *Information* veranlaszt, welche vom Richter aufgenommen wird. In dem eigentlichen Processe faszt er die Resultate der *Information* in Artikel (*interrogatoires*) zusammen, über welche der Beschuldigte nachher vernommen wird. Im Fall des *Leugnens* trägt er auf die *solenne Vernehmung* der Zeugen an. Am Schlusz der Untersuchung macht er seine *conclusion criminelle*, so dasz also seine Thätigkeit auch, wie in Frankreich, sich nicht der Form der Anklage nähert, sondern in den Grenzen einer Unterstützung und Beför-

---

1) Ik cursiveer.

derung des Criminalprocesses sich hält. Von dem Procesz wie er in den Städten üblich war, liefern die von MATTHAEI gelieferten Fragmente aus den Statuten von Utrecht folgende Uebersicht. Vor allen Dingen musz eine Information von Seiten des Schultheisz ¹⁾ vorausgehen: auf diese wird dann Captur beschlossn und ebenfalls aus derselben bildet der Schultheisz Artikel, über welche der Gefangene vernommen wird. Von einem Fiscal ist hier nicht die Rede”.

BIENER toont hiermee aan dat het geheele strafproces in Nederland (in andere landen evenzoo) beheerscht werd door de beginselen van de inquisitie.

Het loont de moeite een meer uitgebreid onderzoek te doen naar de wijze van procedeeeren in ons land. Hieromtrent vinden we in de eerste plaats vermeld door VAN LEEUWEN ²⁾. Het door hem beschreven recht is een compilatie van oude wetten, volgens sommigen en zij meenen dat het ingevoerd is door Graaf WILLEM II, Roomsche koning. Anderen zeggen, dat het een leiddraad is geweest voor den rechter en zoo langzamerhand rechtskracht heeft gekregen. Wat hiervan zij, zeker is het dat wij, eene beschrijving in dit boek vindende van het strafproces, ons met dit werk een juist beeld kunnen vormen van de toen ter tijd geldende opvattingen omtrent het strafrecht. In de eerste plaats hadden rechtspraak de magistraten in de steden en dorpen ³⁾. Het aanleggen geschiedde op 2 manieren: 1. *bij dagvaarding om in persoon voor den rechter te verschijnen*, wanneer het feit of de omstandigheden twijfelachtig zijn, of bij zeer geringe zaken, 2. *bij apprehensie en gevangenis*, indien het feit zeker en door getuigen aangebracht is en eene lijfstraf

¹⁾ Schout.

²⁾ Mr. S. VAN LEEUWEN, Het Rooms-Hollands-Regt.

³⁾ t. a. p. pag. 647 en volgende.

medebrengt. De voortvluchtige werd, indien zekere tijd verstreken was, voor den schuldige aangezien, altijd na openbare oproeping. Indien de beklagde opkwam, werd er *ordinarie*: met opening van stukken of *extraordinarie*, d. i. „bij kort regt, alleen op zijn bekentnis” recht gedaan. In 1570 ¹⁾ is echter bepaald dat hechtenis slechts zou mogen plaats hebben 1. ingeval van heeterdaad, 2. indien door getuigen 't feit waargenomen is, en de rechter de gevangenneming beveelt, 3. bij aanklacht, na den afloop der burgerlijke actie. Uitgezonderd zijn landloopers en vagebonden. De officier moest binnen 24 uur aan den rechter kennis geven van de gevangenneming; in de steden vooraf en dan nog op zijn risico. Vervolgens blijkt ons dat „in-carceratie” niet kon plaats hebben, dan ingeval van klaarblijkelijke schuld. De gevangenneming kon echter in dit geval ten allen tijde geschieden, doch was *uitdrukkelijk uitgesloten* indien de burger borg stelde ten genoegte van den officier, behalve in geval van *moord, brandstichting, verkrachting* en *gewapend verzet*.

De officier had de keuze om extraordinair of ordinair te procederen. Daartoe mocht hij op den bepaalden dag eischen den beklagde gevangen te doen nemen, om te zien of hij hem dadelijk eene bekentenis kon ontlokken.

Het extraordinair proces met voorloopige hechtenis was alleen toegelaten in lijfstraffelijke zaken.

In 1570 ¹⁾ werden bepalingen gemaakt dat het proces zoo min mogelijk zou gerecht worden. Men had 3 soorten van proces: 1 *extraordinarie*, 2 *summarie*, indien men niet op de bekentenis alleen procedert, doch ook op andere bewijzen, terwijl de beklagde in hechtenis is of daaruit *voorloopig* ontslagen. 3 *ordinarie*, indien de beklagde definitief uit de hechtenis ontslagen is. VAN LEEUWEN meldt

¹⁾ Bij de *Ordinancie aengaende den stijl generaet*, zie art. 2, onder verwijzing naar art. 50 van de *Ordinancie van de criminele justicie*.

ons dat men in Leiden de gewoonte had om ook in het ordinair proces de behandeling geheim te houden voor den beklaagde, waartegen tevergeefs geprotesteerd werd.

Pijniging mocht alleen plaats hebben indien de aanwijzingen *bijna* genoeg waren om iemand te veroordelen. Men was het er niet over eens wat te doen, indien in zulk een geval de beklaagde de tortuur doorstond.

Wat het Bisdom Utrecht betreft omtrent dezen tijd, vinden we aangaande het strafproces een en ander bij MATTHAEUS. 1) De privaatspersoon trad niet als aanklager op. Dit schijnt evenzoo in Frankrijk te zijn geweest. De schout laat eerst voorafgaan een voorloopig onderzoek, daartoe aangezet door openbaar gerucht, of andere aanwijzingen, zooals aangifte, vlucht, of de aanduiding door den *reus* hetzij met of zonder tortuur. Deze aanwijzingen waren noodig om de inquisitio te kunnen beginnen. Niemand kon gevangen gezet worden vóór dit voorloopig onderzoek, behalve 1. indien de dader op heeterdaad was betrapt, 2. indien de verdachte een vagebond was, of 3. een vreemdeling, maar dan alleen nadat de schepenen gehoord waren, 4. indien 't een zwaar misdrijf gold en er gevaar bestond voor vlucht van den verdachte, 5. indien twee getuigen het feit hadden zien gebeuren; 6. indien de verdachte slecht bekend stond, dan ging men er eerder toe over. De namen der aangevers of getuigen werden den *reus* niet medegedeeld omdat men meende dat dit niet noodig was. De ced werd hem ook niet meer opgelegd. Kenschetsend is de motiveering: „hoe,” zegt MATTHAEUS, „zouden we kunnen verwachten dat hij, die, den goddelijken wil verachtend, zich met moord, onzedelijkheid of heiligschennis bezoedelt, den-

1) ANTONII MATTHAEI, De criminibus ad Lib. XLVII et XLVIII Dig. commentarius, Tit. XX, Cap. II, pag. 867 v.v.

zelfden wil zal eerbiedigen als hem de eed wordt opgelegd". Vóór het eerste onderzoek hadden vrienden noch verdediger toegang tot den verdachte, de verdediger niet, omdat het een quaestio de facto was en daarom zelfs de minst ontwikkelde zou weten te antwoorden. Dit veranderde na het onderzoek, omdat het dan meestal een quaestio de jure werd. Ook dan diende echter een en ander aan het beleid van den rechter te worden overgelaten. Na het onderzoek door schout en schepenen, nam de eerste conclusie; indien de *reus* ontkende had men de *litis contestatio*. Bekende hij echter, dan bleef dit achterwege, want: *confessus pro judicato habetur*. Indien de verdachte niet was verschenen kon de schout handelen alsof de *litis contestatio* had plaats gehad, n.l. zijne conclusie met bewijzen staven. De goederen van den *reus* werden dan door den schout opgenomen en geïnventariseerd. De *reus* werd driemaal opgeroepen en vervolgens deden de schepenen uitspraak. In geval van vrijspraak, werd de niet verschenen beklaagde tot de kosten veroordeeld. Bij veroordeeling: boete van 80 Carolusgulden en bovendien verviel 't recht van appél. Verder werd bepaald, dat, zoo dikwijls er een misdaad werd ten laste gelegd, waartegen een lijfstraf „of diergelijke” werd bedreigd, er geen vrijheid tegen borgstelling kon zijn. MATTHAEUS verstaat onder „diergelijke”: verbanning. Geen voorloopige hechtenis, indien het feit zóó was, dat er geen pijniging, lijfstraf of verbanning kon plaats hebben. De verbanning strekte zich soms niet alleen uit over de provincie Utrecht. Het geheele proces had een privaatrechtelijk karakter volgens MATTHAEUS, aangezien de beschuldiging alleen kon worden ingebracht door den schout of den gelaedeerde.

In 1681 deed Mr. PIETER BORT een werk 't licht zien, bestaande uit zes deelen, 1^e het Hollandts Leen Recht,

2e Proceduyren in criminele Saecken te houden, en vier andere.

Het boek geeft eene zeer volledige behandeling van het toen geldend recht in Holland. In den Titel: „Van aenklachte, wie daer toe bij ons is bevoegt, ende van praecedente informatien”, deelt BORT mede, dat er maar één persoon is die aanklacht kan doen, nl. de officier, die echter, ingeval van geheele ongegrondheid der beschuldiging tot schadevergoeding kan worden aangesproken. De procureur bij het Hof moet, behalve in geval van heeterdaad, eerst door het Hof, na gedane mededeeling van een feit dat hem ter oore is gekomen, gemachtigd worden tot „praeparatoire informatie.”

Na deze informatie wordt aan het Hof verslag uitgebracht, en door dit college aan den procureur, indien tegen 't feit lijfstraf is bedreigd, het door deze gerequireerde „mandement van apprehensie” verleend ¹⁾. Indien ook verbeurdverklaring van goederen op het feit is gesteld, wordt bij 't mandement tevens beschrijving en beslaglegging gelast. Dit laatste kon door borgstelling worden voorkomen.

Wanneer geen lijfstraf is bedreigd, dan heeft alleen dagvaarding in persoon plaats. Wie na dagvaarding „op pene van ban en confiscatie van goederen,” niet verschijnt, na viermaal te zijn opgeroepen, wordt *pro confesso* gehouden en zijne goederen worden verbeurd verklaard. ²⁾

Ten dienenden dage verzoekt de procureur den gedaagde „op Articulen” te mogen hooren, buiten eede. Deze ondervraging geschiedt niet in de gevangenis. Weigert de beklaagde te antwoorden, dan kan hij daartoe door pijniging worden gedwongen. Bekent hij, dan kan door

¹⁾ t. a. p. *Tractaet Crimineel* Tit. IV.

²⁾ t. a. p. Tit. V.

den procureur verzocht worden, dat extraordinarie recht worde gedaan.

Het is ook mogelijk dat de beklaagde, na alleen in persoon te zijn gedagvaard, gedeeltelijk bekent, zoodat deze bekentenis als eene aanwijzing wordt aangemerkt; dan wordt nagegaan of het feit, tot hetwelk deze gedeeltelijke bekentenis eene aanwijzing is, medebrengeft gevangenneming.

Is dit het geval, dan wordt de beschuldigde gevangen gezet, na requisitoir van den procureur, vervolgens verder verhoord en zelfs, indien zulks mogelijk is, aan de tortuur onderworpen.

Vóór dit nader onderzoek echter, wordt den beklaagde gelegenheid gegeven na opening van zaken, zich door een advocaat te doen verdedigen. ¹⁾

Bort behandelt verder de preventieve hechtenis. Tegen den gedaagde, die verschenen is, kan door den procureur gevangenneming worden gevorderd; of, indien de beklaagde al gevangen gezet is, kan deze invrijheidstelling verzoeken. Op dit requisitoir van den procureur wordt afwijzend beschikt, of het verzoek van den beklaagde wordt toegestaan, indien, terwijl lijfstraf tegen het feit bepaald is, nochtans de bewijzen zeer zwak zijn, zoodat tot pijniging niet mag worden overgegaan en het bovendien te voorzien is, dat de beschuldigde 't feit niet zal bekennen. Men kon borgstelling van hem vragen, en bij voorbaat moesten de kosten van het proces worden betaald. Werd op de vordering van den procureur toestemmend beschikt, dan werd geprocedeerd als boven (tit. VII). ²⁾

Omtrent het verblijf zelf wordt medegedeeld, dat tot hoogstens drie dagen na de gevangenneming het eerste ver-

1) t. a. p. Tit. VII.

2) t. a. p. Tit. VIII.

hoor kan worden uitgesteld. Vóór dit verhoor had niemand toegang tot den gevangene, daarna evenmin, dan met toestemming van den rechter, en in bijzijn van een daartoe aangewezen persoon. Aldus ook indien de beklaagde door zijn verdediger werd bezocht, die hem echter niet werd toegestaan, indien extraordinarie werd ge-procedeed. ¹⁾

De pijnbank speelt gedurende dit tijdvak een groote rol in 't strafproces. Onder den invloed van de groote revolutie werd de tortuur afgeschaft. Wij zullen in de volgende paragraaf zien, dat het strafproces na 1789 door de nieuwe denkbeelden een eenigszins gewijzigd aanzien verkreeg.

§ 3. Van het einde der 18e eeuw tot op heden.

In 1799 is in ons land een wetboek ²⁾ samengesteld, dat evenwel nooit is ingevoerd. Daar het echter onder den indruk van de gebeurtenissen in Frankrijk is vervaardigd, heeft het dit voordeel dat we er uit kunnen leeren hoe de heerschende meening omtrent het strafproces was, onmiddellijk na de revolutie.

Het eerste artikel behelst de verklaring dat niemand in hechtenis mocht worden genomen dan in de gevallen bij de wet bepaald, en op de wijze door haar voorgeschreven. Vervolgens is vastgesteld dat elk openbaar aanklager verplicht was den op heeterdaad betrapte te doen vatten en in z.g. „civiele bewaaringe” te doen stellen, zonder toegang. De gearresteerde moest binnen 24 uren

¹⁾ t. a. p. Tit. IX.

²⁾ *Algemeene manier van procedeeeren in civiele en crimineele zaaken enz., gearresteerd bij Decreet van het Vertegenwoordigend Ligchaam des Batuafschen Volks op den 22^{en} Augustus 1799.*

door commissarissen voorloopig worden gehoord; daarna moest de openbare aanklager de stukken aan het College aanbieden met verzoek tot machtiging tot crimineele hechtenis van den verdachte of tot zijne invrijheidstelling. De rechter moest, als hij bevond dat het geval van heeterdaad niet aanwezig was, bevelen dat de gearresteerde onmiddellijk werd ontslagen, behalve wanneer het hem genoegzaam bleek dat de verdachte waarlijk schuldig was aan het gepleegde misdrijf.

Behalve in geval van heeterdaad mocht geen inwoner der Bataafsche Republiek, uitgezonderd vreemdelingen zonder middel van bestaan, landloopers en vagebonden, worden aangehouden, dan op een *Decreet van apprehensie* ter zake eener misdaad waartegen bij de wet lijfstraf was bepaald.

Art. 18 luidt woordelijk: „Geen Gerechtshof noch Rechtbank zal een Decreet van apprehensie of van personeele Dagvaarding tegen een beschuldigten verleenen, dan op stukken van hem zelve afkomstig, of by hem gevonden, ofte op Gerechtelyke informatiën ten zynen laste, door een ander Collegie of Ambtenaar van Policie of Justitie aan dien Rechter of deszelfs Publieken Aanklaager toegezonden; of tot het beleggen van welke de Publieke Aanklaager by zoodaanig Hof of Rechtbank vooraf by Request admissie verzogt, en by Appoinctement op het zelve verkregen, zal hebben, of by Resolutie, *ex officio*, zal zyn gelast.”

Dit is het hoofdbeginsel voor de preventieve hechtenis in dit wetboek. De instructie had plaats bij de Rechtbank; doch in sommige zaken geschiedde deze niet en stonden de beklagden van den beginne af voor de departementale Hoven terecht.

In het eerste geval werd door den openbaren aanklager verzocht gerechtelijke informatiën te mogen beleggen om getuigen te hooren.

Volgde de rechtsingang, welke van drieërlei aard kon zijn: 1°. die met gevangenneming of -houding, 2°. dagvaarding in persoon, 3°. dagvaarding ter crimineele rolle.

De eerste had plaats ingeval van een feit, waartegen lijfstraf was bepaald, doch alleen als de schuld van den verdachte zeer waarschijnlijk was; wanneer een en ander twijfelachtig was, dan werd de tweede bevolen; de derde wanneer het zeker was, dat geen lijfstraf zou volgen.

Art. 53 geeft den rechter de vrijheid om, in twijfelachtige gevallen, den gedetineerde, den openbaren aanklager gehoord, tegen borgstelling uit de voorloopige hechtenis te ontslaan.

Besloten gijzeling kon plaats hebben, 1°. bij onwil van den verdachte om te antwoorden, 2°. ingeval van bekentenis van een feit waarop een lijfstraf was gesteld.

Verder wordt de pijniging verboden en de overschrijding van een termijn van drie maanden voor den afloop van een strafzaak.

De stukken werden, indien de Rechtbank oordeelde, dat de zaak voldoende was geïnstrueerd, aan het Hof opgezonden. Meende dit dat er bekentenis was en een lijfstraf moest volgen, dan werd de beklaagde, als hij in vrijheid was, gevat. Wanneer de verdachte ontkende en 't onzeker was of het bewijs zou kunnen geleverd worden, werden de stukken aan de Rechtbank teruggezonden met bevel het geding voort te zetten, 't zij in extra-ordinair, hetzij in ordinair proces. Indien bij den derden rechtsingang de tegenwoordigheid van den beklaagde noodig was ter uitvoering van het vonnis, dan kon deze in gijzeling genomen en daarin gehouden worden, totdat de termijn voor het hooger beroep was verstreken.

Indien het bewijs niet was geleverd, doch het Hof meende dat dit later wel zou kunnen gevonden worden, kon de

beklaagde „bij provisie” ontslagen worden met of zonder borgstelling. Wie aldus was ontslagen kon later verzoeken dat dit ontslag voor goed zoude zijn.

Zooals ik in de inleiding reeds opmerkte, geeft de regeling der behandeling van den verdachte, na de revolutie m. i. den indruk alsof men met het oude stelsel der ketterinquisitie niet heeft gebroken; ik meen dat het voornaamste verschilpunt met de vroegere regeling is gelegen in de afschaffing der pijnbank en in eenige openbaarheid aan het proces gegeven.

In 1809 kwam een nieuw wetboek voor de Strafvordering gereed. ¹⁾

Het heeft veel overeenkomst met het vorige.

Het begingel in art. 18 van het wetboek van 1799 uitgesproken, is hier echter niet in opgenomen. Daarentegen ondergingen de bepalingen omtrent de ontdekking op heeterdaad bijna geen verandering.

Zoodra eene Rechtbank bekend was geworden dat in haar district een misdaad was gepleegd, moest zij commissarissen benoemen om informatiën in te winnen. Indien deze zware vermoedens tegen iemand kregen en het een zwaar misdrijf gold, „zoodat er vrees van voortvlugtigheid zich opdeed”, vooral als de verdachte zonder woonplaats was of reeds eenmaal gevonnisd, moest de Rechtbank dien persoon onder toezicht houden of in hechtenis nemen. De Rechtbank kon een en ander ex officio doen of op de vordering van den openbaren aanklager.

In beide gevallen was deze, indien hij meende genoeg bewijzen te hebben, bevoegd een crimineelen rechtsingang te vorderen. Deze kon ook hier weer van drieërlei aard

---

¹⁾ *Wetboek op de regterlijke instellingen en regtspleging in het Koninkrijk Holland, 1809.*

zijn, de twee eersten waren allcen mogelijk op informatiën van een Rechtbank, Hof of Vierschaar. De bepalingen omtrent het verhoor ondergingen weinig verandering, evenmin die over borgstelling en de uitspraak; het verbod van pijniging wordt hier nog eens gegeven.

Een verdediger werd bij de twee eerste rechtsingangen den verdachte niet toegestaan, dan na afloop van de verhooren.

Door de inlijving bij Frankrijk kreeg de *Code d'Instruction criminelle* hier rechtskracht.

In dit wetboek ¹⁾ werd aan het openbaar ministerie (en zelfs aan elk burger) de bevoegdheid gegeven om, in geval van ontdekking op heeterdaad van een feit, waartegen een lijf- of onteerende straf was bepaald, dengene te doen arresteeren, tegen wien zware vermoedens waren gerezen. Indien de verdachte niet op de plaats tegenwoordig was, dan werd tegen hem een *mandat d'amener* uitgevaardigd. Aangifte alleen was hiertoc niet voldoende.

Aan de uitdrukking „ontdekking op heeterdaad” werd een uitgebreide beteekenis toegekend. Het openbaar ministerie moest na verhoor van den verdachte de stukken dadelijk aan den rechter van instructie doen toekomen. De gearresteerde bleef intusschen ter beschikking van de justitie. Het hiervormelde had ook plaats bij ontdekking, niet op heeterdaad, van een *crime* of *délit*, binnenshuis gepleegd, wanneer de heer des huizes het openbaar ministerie aanzocht dit feit te constateeren.

Het *mandat d'amener* en zelfs het z. g. *mandat de dépôt* konden door den rechter van instructie worden uitgevaardigd zonder dat hiervoor eene vordering van het openbaar ministerie noodig was.

¹⁾ Berriat-Saint-Prix, *Cours de procédure civile et criminelle*, 2e deel.

Wanneer de van een strafbaar feit verdachte een vaste woonplaats had, en het een *délit* gold, kon tegen hem slechts een *mandat de comparution* worden uitgevaardigd. Verscheen hij hierop niet, dan werd tegen hem een *mandat d'amener* uitgevaardigd. Hetzelfde had dadelijk plaats, als er sprake was van een feit, waarop een lijf- of onteerende straf was gesteld.

Na verhoor van den verdachte n. l. ingeval van *crime* of *délit*, kon de rechter van instructie een *mandat d'arrêt* tegen hem uitvaardigen, het openbaar ministerie gehoord, of, zonder deze formaliteit, een *mandat de dépôt*, of hij kon den verdachte voorloopig in vrijheid stellen. Voor dit laatste *mandat* was bovendien eene omschrijving van het ten laste gelegde misdrijf niet vereischt.

Voorloopige invrijheidstelling kon niet worden verleend, indien het een feit gold, waartegen een lijf- of onteerende straf was bepaald.

Anders kon de gedetineerde in vrijheid worden gesteld door de raadkamer, doch niet dan tegen eene borgstelling van ten minste 500 francs. De voorloopige vrijheid kon in elken stand van het geding worden gevraagd.

Vereischte was bovendien een vaste woonplaats. Zij die reeds eenmaal waren veroordeeld, waren er altijd van uitgesloten. Het openbaar ministerie kon binnen 24 uur verzet doen tegen de invrijheidstelling.

Na het einde der instructie werden de stukken aan de raadkamer overgegeven, die naar bevind van zaken oordeelde over het geding en over de vrijheid van den verdachte. Indien de raadkamer oordeelde dat er sprake was van *crime* en genoegzaam bewijs tegen den verdachte voorhanden, dan werden de stukken aan de *Chambre des mises en accusation* ter hand gesteld. Deze vaardigde bij de verwijzing de *ordonnance de prise de corps* uit. De verdachte moest binnen vier en twintig uur na zijne

opneming in de gevangenis gehoord worden. Aangaande de gevangenis bepaalde de Code dat er in elk arrondissement een huis van bewaring voor verdachten moest zijn. De cipier mocht, zonder bevelschrift, geen gevangene opnemen. Aan sommige autoriteiten werd het afleggen op bepaalde tijden van bezoeken in de genoemde gevangenis gelast. Het hoofd van de politie was de aansprakelijke persoon voor de voeding en de verdere behandeling der gedetineerden. De rechter van instructie en de president van het Hof konden in de gevangenis de bevelen geven die zij in het belang van het onderzoek gewenscht achtten.

Een nieuw wetboek van Strafvordering werd ingevoerd in 1838; ten opzichte van de preventieve hechtenis is hierin het hoofdbeginsel, dat niemand, buiten het geval van heeterdaad, mag gevangen genomen worden dan op rechterlijk bevel.

DE BOSCH KEMPER ¹⁾ wijst erop dat in de grondwet eene uitzondering voorkomt op art. 1 S.v. dat niemand tot straf mag vervolgd of veroordeeld worden dan op de wijze en in de gevallen bij de wet voorzien. Onder het woord „straf” verstaat hij elk kwaad, hetwelk als straf ter zake van eene gepleegde handeling wordt opgelegd, ofschoon de wet hetzelfde niet bedreigd had. ²⁾ In art. 169 der grondwet van 1815 nu komt de bepaling voor dat het politiek gezag iemand mag arresteeren, mits daarvan terstond kennis gevende aan den plaatselijken rechter, *in buitengewone omstandigheden*. Welke die buitengewone omstandigheden waren, is niet vastgesteld. In

¹⁾ DE BOSCH KEMPER. *Wetboek van Strafvordering* 1838, deel I. bl. 32 v. v.

²⁾ t. a. p. deel I bl. 6.

de grondwet van 1887 komt deze bepaling gelukkig niet meer voor.

In de algemeene bepalingen en wel in art 6 al. 2 van dit wetboek is het voorschrift gegeven dat bij schorsing van een strafgeding wegens een geschilpunt van burgerlijk recht, de rechter de voorloopige invrijheidstelling van den verdachte, die in bewaring is, zal kunnen gelasten.

Aangaande de ontdekking op heeterdaad wordt bepaald dat elk dienaar der openbare macht verplicht en een ieder bevoegd is den verdachte aan te houden en voor een der ambtenaren van het openbaar ministerie te brengen. De officier van justitie is bevoegd een bevel van voorloopige aanhouding tegen den verdachte uit te vaardigen en het onderzoek te beginnen en voort te zetten, totdat de rechter-commissaris ter plaatse is, doch alleen, aldus art. 44, in het geval van misdrijven, waartegen een lijf- of onteerende straf is bepaald. Dit bevel van voorloopige aanhouding moet binnen 6 dagen bekrachtigd worden door de Rechtbank. Is dit niet geschied, dan moet de aangehoudene van rechtswege in vrijheid worden gesteld.

Nadat de rechter-commissaris, ook buiten het geval van heeterdaad, een zaak in handen heeft gekregen zal hij de voorloopige informatiën beginnen. Hij kan op requisitoir van het openbaar ministerie, bij de daartoe aangewezen misdrijven, een bevel van voorloopige aanhouding tegen den verdachte verleen, indien er gegronde vrees voor vlucht bestaat. DE BOSCH KEMPER *reeds wilde motiveering van die vrees.* ¹⁾ Dit bevel moet binnen 6 dagen door de Rechtbank bekrachtigd worden. Deze kan ook de voorloopige invrijheidstelling bevelen. Gevangenneming of -houding kan alleen plaats vinden bij feiten, waartegen

---

¹⁾ t. a. p. deel I. bl. 372.

een lijf- of onteerende straf bepaald is, benevens diefstal, oplichting, misbruik van vertrouwen, verwonding, bedelarij en landlooperij. Zoodra de officier meent dat de voorloopige informatiën voldoende zijn, biedt hij de stukken aan de raadkamer aan en kan dan rechtsingang vragen met bevel tot gevangenneming of -houding van den verdachte.

Het woord „rechtsingang” komt in dit wetboek echter niet voor. Indien de raadkamer de invrijheidstelling van den verdachte beveelt, en de officier zich daartegen verzet, zal de gedetineerde, hangende dit verzet, in hechtenis blijven. De verdachte moet binnen 24 uur na zijne gevangenneming worden verhoord. Indien een gedaagde, tegen wien dagvaarding in persoon is bevolen, na tweemaal te zijn opgeroepen, niet verschijnt, wordt een bevel van medebrenging tegen hem uitgevaardigd. Er is bepaald dat er afzonderlijke gevangnissen voor preventief gedetineerden moeten zijn. De raadsman heeft na het arrest van terechtstelling toegang tot den gevangene en mag hem, behoudens toezicht, alleen spreken. Evenceens, indien de verdachte om genoemd arrest te voorkomen, zich over het inleveren van een memorie met een raadsman wil beraden. De rechter-commissaris en de president van het Hof kunnen omtrent de behandeling van preventief gevangenen de bevelen geven die zij noodig achten. Alleen het Hof of de Rechtbank kan gelasten dat een aangehoudene langer dan zes dagen buiten toegang worde gehouden.

Wordt de beklaagde vrijgesproken, dan moet hij onmiddellijk in vrijheid worden gesteld; bij ontslag van rechtsvervolging eerst na het verstrijken van den termijn voor beroep in cassatie.

Hiermede zal ik het historisch overzicht omtrent het instituut der preventieve hechtenis besluiten. Ik heb mij bepaald tot het geven van eene korte chronologische op-

somming der verschillende wijzen waarop men zich in den loop der tijden van deze hechtenis heeft bediend. In het vierde hoofdstuk zal op een en ander worden teruggekomen en zullen de toestanden in verschillende tijden met elkander vergeleken en in verband gebracht worden.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Vergelijking van de verschillende wetgevingen
van den tegenwoordigen tijd.

---

§ 1. Nederland.

Uit den aard der zaak kunnen wij hierbij kort zijn. Den rechter-commissaris staan gedurende de voorloopige informatiën geen middelen ten dienste om den verdachte, die in vrijheid is, te dwingen vóór hem te verschijnen. Gedurende de instructie, dus na den rechtsingang, door de Rechtbank in raadkamer verleend, wél, n. l. door het bevel tot medebrenging. Bij de openbare terechtzitting is de beklagde wederom vrij weg te blijven of te verschijnen.

Art. 86 van het Wetboek van Strafvordering noemt limitatief de misdrijven op, waarbij vóórarrest mogelijk is; zij zijn die, waartegen de strafwet een gevangenisstraf van vier jaar of meer bepaalt, benevens zes andere en bovendien de overtredingen van landlooperij en bedelarij. De wet voegt hier nog bij de woorden: „doch alleen op grond van gegronde vrees voor vlucht van den verdachte, hetzij van eenige andere gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid. De reden wordt op straffe van nietigheid in de beschikking met name vermeld.”

Deze redenen zijn meestal: vrees voor herhaling, voor collusie tusschen verdachte en medeverdachten of getuigen, of voor het doen verdwijnen van aanwijzingen. De redactie van de voorlaatste alinea van art. 86: De reden wordt enz. heeft tengevolge dat deze *vrees* niet behoeft gemotiveerd te worden, hetgeen ontegenzeggelijk van invloed is op het aantal beschikkingen tot preventieve gevangenneming.

In onze wet zijn twee soorten van beschikkingen tot vrijheidsbeneming, n. l. 1°. die van *voorloopige aanhouding* en 2°. die van *gevangenneming*.

De eerste kan worden uitgevaardigd door het Hof of de Rechtbank ingeval een getuige van meinceed verdacht wordt, of indien het een misdrijf geldt ter terechtzitting begaan, of eindelijk wanneer het aldaar blijkt dat eene beklaagde, die in vrijheid is, zich aan een ander misdrijf schuldig heeft gemaakt, op hetwelk art. 86 van toepassing is.

De rechter-commissaris kan de voorloopige aanhouding van een verdachte vóór den rechtsingang alleen op requi-sitoir van den officier bevelen, behalve indien het geval van art. 80^b zich voordoet, of gedurende de instructie.

In geval van ontdekking op heeterdaad van *misdrijven, waartegen als maximum een gevangenisstraf van vier jaar of meer is bepaald* (art. 43) heeft de officier de bevoegdheid van den rechter-commissaris, totdat deze ter plaatse is gekomen. De wet is hier echter onduidelijk, hetgeen tot verschil van gevoelen aanleiding heeft gegeven. Art. 43 toch noemt niet de overige gevallen van art. 86, terwijl in art. 45 naar art. 86 zonder beperking wordt verwezen.

In het tegenwoordig stelsel ware wenschelijk dat de artt. 43 en 45 met elkander in overeenstemming werden gebracht, door in het eerste de woorden: „In het geval

van strafbare feiten, waartegen als maximum eene gevangenisstraf van vier jaar of meer is bedreigd" te schrappen en daarvoor in de plaats te stellen: „In de gevallen in art. 86 vermeld.”

Dit bevel van voorloopige aanhouding kan slechts éénmaal verlengd worden en aangezien het zes dagen van kracht blijft is een aangehoudene na hoogstens 12 dagen vrij of is tegen hem rechtsingang verleend met of zonder gevangenhouding.

De tweede, het bevel tot gevangenneming wordt door Hof of Rechtbank uitgevaardigd, is 30 dagen van kracht en kan dan telkens, op vordering van het openbaar ministerie voor een zelfden termijn verlengd worden.

Is die verlenging niet bevolen, dan is de gedetineerde in vrijheid, tenzij de zaak *is berecht* of de *instructie afge-loopen is* (art. 116). Onder *berecht zijn* is niet te verstaan: in hoogste ressort beslist zijn. Eene tegenovergestelde meening zou de Rechtbank of het Hof dwingen iemand niet-tegenstaande zijne veroordeeling per se na afloop van de dertig dagen in vrijheid te stellen.

De Hooge Raad besliste ¹⁾ dat na het sluiten der instructie en vóór het vonnis de beklagde toch vrij moest zijn, indien na afloop der dertig dagen de verlenging niet was verleend. Indien deze beslissing juist is, dienen de woorden: „de instructie niet is afgelopen of” te vervallen, als overbodig.

Art. 227 schrijft vóór dat de Rechtbank in elken stand van het geding de gevangenneming van den beklagde kan bevelen. Hier moet van uitgezonderd worden de periode vóór den rechtsingang; dit volgt in de eerste plaats uit het woord „beklagde”, en ten tweede uit den

¹⁾ Arrest H. R. d.d. 3 Jan. 1887, (W. 5407).

aanhef van art. 86: Gevangenneming . . . . . kan, *bij het verleenen van rechtsingang* worden bevolen enz.

Het artikel beveelt dat dit kan geschieden ambtshalve of op de vordering van den officier van justitie, de invrijheidstelling bovendien, gedurende de instructie, op voordracht van den rechter-commissaris, of eindelijk ook op verzoek van den beklaagde.

In het laatste lid wordt vóórschreven dat op de bevelen tot invrijheidstelling het laatste lid van art. 138 toepasselijk is, hetwelk de bepaling bevat dat door verzet van den officier de tenuitvoerlegging van het bevel wordt geschorst, behalve indien het gegeven is op grond van onvoldoende aanwijzing van schuld.

Art. 239 geeft de bevoegdheid der Rechtbank omtrent een en ander aan het Hof, zoodra het hooger beroep tegen het eindvonnis is ingesteld.

Alle bevelen tot gevangenneming moeten den beklaagde worden beteekend. De wet van 21 Juli 1890 regelt het geval dat men eene woning moet binnentreden tegen den wil van den bewoner.

Wat de behandeling der preventief gedetineerden betreft, bevat het Wetboek van Strafvordering slechts de bepaling van art. 384, dat n. l. de rechter-commissaris bevoegd is in de gevangenis ten opzichte van den beklaagde die bevelen te geven, die hij in 't belang der instructie noodig acht, behalve indien hij den gedetineerde langer dan zes dagen afgezonderd wil houden. Hiervoor is een bevel van de Rechtbank noodig.

In de Beginselenwet van 14 April 1886 wordt in art. 4 voorgeschreven dat preventief gevangenen aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die voor het doel hunner opsluiting of in het belang der orde volstrekt noodzakelijk zijn.

De Algemeene maatregel van Bestuur van 31 Augustus

van dat jaar bepaalt in art. 1 dat zijne voorschriften, zoo het tegendeel niet is gezegd, ook op de huizen van bewaring van toepassing zijn.

Een K. B. van 7 Juni 1901 begint met dit te bevestigen door aan art. 2 van voormelden algemeenen maatregel van bestuur toe te voegen: „onder de algemeene benaming „gevangenen” zijn derhalve zoowel de onveroordeelden als veroordeelden begrepen.” Hierna echter wordt dit anders: „ten aanzien van de onveroordeelden zijn de achterstaande bepalingen van de titels I—VII (n.l. van den bestuursmaatregel van 31 Aug. 1886) van toepassing, voor zooveel daarvan niet bij die van titel VIII wordt afgeweken”. Deze achtste titel wordt bij dit K. B. aan den bestuursmaatregel toegevoegd. Er wordt in bepaald dat de preventiefgevangenen, behalve bedelaars en landloopers, moeten geplaatst worden in opzettelijk daarvoor ingerichte vertrekken, die zooveel mogelijk moeten beantwoorden aan de eischen gesteld aan een eenvoudig dagen en nachtverblijf. Van de kantine mogen zij dagelijks gebruik maken. Zij mogen tweemaal daags in de buitenlucht komen en daar rooken; ook andere boeken lezen, dan die in de bibliotheek zijn, benevens godsdienstige en vakbladen, en naar verkiezing de godsdienstoefeningen al of niet bijwonen.

Na lezing van hetgeen in onze wetgeving over de preventieve hechtenis in theorie en in practijk is bepaald, schijnt mij de opmerking niet al te zeer gewaagd dat de regeling op zeer vele punten veel te wenschen overlaat.

§ 2. Frankrijk.

De *Code d'Instruction criminelle* bepaalt in art. 603 dat er bij elke Rechtbank en elk Hof een afzonderlijke gevangenis voor preventief gedetineerden zal zijn. Om geldelijke redenen laat de uitvoering van dit artikel nog steeds

op zich wachten. In 1885 werden uitvoerige bepalingen gegeven ten opzichte van de behandeling der in voorloopige hechtenis gestelden.

Wat betreft het verkeer met de buitenwereld, heeft men in 1865 bepaald dat de *mise au secret* slechts voor 10 dagen kon worden verleend, maar dat het bevel kon worden vernieuwd. Dit kon aanleiding tot groote willekeur geven. Daarom werd in 1897 vastgesteld: 1°. *na het eerste verhoor heeft de gedetineerde vrijen omgang met zijn raadsman*, 2°. *voor de cellulaire gevangenen wordt de genoemde bepaling van 1865 afgeschaft; in alle andere kan de rechter-commissaris de mise au secret bevelen voor 10 dagen en dit bevel éénmaal verlengen; den verdediger echter kan de toegang nooit worden geweigerd.*

De bevelen tot gevangenneming zijn in den Code vier in getal: het eerste, *mandat d'amener*, wordt door den rechter-commissaris uitgevaardigd, indien de verdachte op een uitgebracht *mandat de comparition* niet verschijnt en het strekt om iemand vóór te brengen om te worden verhoord. Het verhoor moct binnen 24 uur plaats hebben.

Het tweede is het *mandat d'arrêt*; het moet het ten laste gelegde feit vermelden; het kan door den uitvaardiger zelf worden herroepen, evenals het derde, het *mandat de dépôt*, dat het ten laste gelegde feit niet bevat. Het laatste, *ordonnance de prise de corps* geheeten, wordt uitgevaardigd door de *chambre des mises en accusation* bij het Hof, tegelijk met de verwijzing naar de jury.

De *mandats d'arrêt* en de *dépôt* kunnen slechts worden uitgevaardigd, indien op het feit gevangenisstraf is gesteld en eerst nadat de verdachte is gehoord; het laatste is, in geval van vlucht, niet vereischt.

Het *mandat d'arrêt* kan alleen gegeven worden door den rechter van instructie, het openbaar ministerie gehoord. De ontdekking op heeterdaad heeft tengevolge dat den

rechter van instructie bevoegdheden zijn toegekend, die in gewone omstandigheden het openbaar ministerie, waaronder ook de hulpofficieren van justitie zijn begrepen, toekomen, en omgekeerd. Dit geldt voor misdaden en voor die feiten, waartegen eene correctioneële straf is bepaald.

Het openbaar ministerie behoeft in 't laatste geval den delinquent niet eerst aan den rechter van instructie over te leveren, maar kan de zaak dadelijk bij de Rechtbank aanhangig maken. Indien dit niet mogelijk is, kan het openbaar ministerie een *mandat de dépôt* uitvaardigen dat 24 uur van kracht blijft. Der Rechtbank is de bevoegdheid gegeven, om, als zij het noodig oordeelt, den verdachte, nadat deze vóór haar gebracht is, voorloopig in vrijheid te stellen.

Indien, ook buiten het geval van hecterdaad, de rechter van instructie een bevel tot gevangenneming niet wil uitvaardigen kan het openbaar ministerie daartegen in verzet komen. De beschuldigde kan tegen het *mandat de dépôt* opkomen ingeval van onbevoegdheid en hij kan ook verzet doen tegen de beschikkingen gegeven ten opzichte der voorloopige invrijheidstelling. De rechter van instructie zelf kan na daartoe strekkende conclusie van het openbaar ministerie de bevelen van gevangenneming opheffen.

Doordat in 1857 de raadkamer werd opgeheven, kon het proces en dus ook de preventieve hechtenis worden bekort met den tijd, benoodigd voor de controle van den rechter van instructie door eerstgenoemd lichaam.

Eene meer afdoende beperking van de preventieve hechtenis wordt gegeven door art. 413 van den Code: De gedetineerde, die een vaste woonplaats heeft, heeft *recht op invrijheidstelling* 5 dagen na het eerste verhoor, indien het feit een wanbedrijf is en het maximum der gevangenisstraf door de wet er tegen bepaald, minder dan twee jaar bedraagt.

De laatste voorwaarde doet aan het gewicht van de bepaling veel afbreuk. Deze delicten zijn of van zeer weinig belang of hun aard brengt mede dat ze bijna altijd op heeterdaad ontdekt worden.

Uitzondering wordt nog gemaakt voor recidivisten. Hoe weinig het artikel eigenlijk beteekent, wijst de statistiek aan: op $\pm$ 100.000 preventief gedetineerden in 1875 werden er 3700 voorloopig in vrijheid gesteld en onder deze 178 krachtens het gemelde wetsartikel. Art. 206 werd nog in dier voege gewijzigd dat de gedetineerde ingeval van vrijspraak onmiddellijk niettegenstaande hooger beroep moet worden in vrijheid gesteld.

Overigens heeft de rechter van instructie de bevoegdheid om steeds, na conclusie van het openbaar ministerie, den gedetineerde voorloopig in vrijheid te stellen. Deze laatste moet zich verbinden zich op elke uitnoodiging aan te melden. Indien de invrijheidgestelde zonder wettige reden wegblijft, kan onmiddellijk tegen hem een bevel tot gevangenneming worden uitgevaardigd, zonder dat het in dit geval noodig is hem vooraf te hooren.

In 1808 was met de voorloopige invrijheidstelling de borgstelling steeds verbonden. Na verschillende wijzigingen luidt art. 114 van den Code thans dat deze facultatief is en er bovendien geen minimum is. De voorloopige invrijheidstelling kan in elken stand van het geding gevraagd worden. In 1897 is hier nog bijgevoegd dat de *Cour d'assises*, indien een zaak naar eene volgende zitting wordt verwezen, over de invrijheidstelling kan beslissen. Men bedenke hierbij dat de *Cour d'assises* somtijds om de drie maanden zitting houdt.

Aangaande het in mindering brengen van de preventieve hechtenis op de uitgesproken straf, heeft de wet in 1892 bepaald dat deze facultatief zoude zijn; verplicht alleen voor den tijd, daarin doorgebracht te rekenen

van de uitspraak van het vonnis af, n.l. indien de veroordeelde niet heeft geappelleerd of als hij geappelleerd heeft, daarin is geslaagd. Indien het in mindering brengen, voor het geval dit facultatief was, niet heeft plaats gehad, zal de rechter zijne beslissing daaromtrent met redenen moeten omkleeden. Het in mindering brengen wordt gerekend van het oogenblik af dat de verdachte naar het huis van bewaring is overgebracht.

In den Senaat is men niet tot eene goedkeuring gekomen van een in de Kamer aangenomen wetsvoorstel om, ingeval van vrijspraak, aan den preventief gedetineerde schadevergoeding toe te kennen.

§ 3. België.

Voor de Strafvordering is de geldende wet de Fransche *Code d'Instruction criminelle*, welke echter langzamerhand vele wijzigingen en aanvullingen heeft ondergaan. De voornaamste is de wet op de preventieve hechtenis ¹⁾. Zij bestaat uit 26 artikels.

Artikel 1 zegt dat de rechter van instructie na den verdachte te hebben ondervraagd een *mandat d'arrêt* tegen hem kan uitvaardigen, indien het een misdrijf geldt, waartegen correctioneële gevangenisstraf van minstens drie maanden of nog strenger straf is bepaald; wanneer de verdachte ingezetene is, alleen in ernstige en buitengewone gevallen, wanneer de openbare veiligheid het noodzakelijk maakt. Wanneer tegen het feit dwangarbeid van minstens 15 jaar is bepaald, kan de rechter van instructie den verdachte alleen dan op vrije voeten laten, indien de procureur des konings van hetzelfde gevoelen is. Het *mandat de dépôt* bestaat sedert de invoering van deze

---

¹⁾ *Loi relative à la détention préventive*. (20 avril 1874, Monit. du 22).

wet in België niet meer, uitgezonderd een enkele bijzondere wet.

Omtrent de genoemde buitengewone en ernstige omstandigheden deelt TIMMERMANS de door den Gendschen Hoogleraar HAUS gegeven verklaring mede: „Ce sont donc des circonstances aggravantes, légales ou judiciaires, inhérentes au fait ou personnelles à l'agent”. 1) NYPELS, rapporteur der commissie tot herziening van het wetboek van strafvordering zegt van de uitdrukking „wanneer de openbare veiligheid het vereischt”: „par les mots „*sécurité publique*”, la commission n'entend pas seulement les cas de séduction, de révolte, de pillage etc. qui troublent immédiatement la sécurité des citoyens. La *sécurité publique* est intéressée aussi à ce que l'instruction d'un grand crime ne soit pas entravée. La commission de révision a introduit les mots *sécurité publique*, pour restreindre la portée un peu large, peut-être, des mots *circonstances graves et exceptionnelles*” 2).

Opmerking verdient dat de Minister van Justitie bij de debatten, in eene redevoering over de beteekenis van deze uitdrukking in art. 1 over vrees voor vlucht niet heeft gesproken. 3)

Het volgende artikel houdt in dat de rechter de feiten moet omschrijven, die hij beschouwt als ernstige en buitengewone omstandigheden.

Het *mandat d'arrêt* is gedurende vijf dagen na de onderzaging van art. 1 van kracht. Na dien moet het bekrachtigd worden door de raadkamer op het rapport van den rechter van instructie, gehoord het openbaar ministerie *en de verdachte*, die hierbij, wanneer hij dit verlangt, door een advocaat moet worden bijgestaan.

1) G. TIMMERMANS, *Etude sur la détention préventive*, 1e deel, bl. 63.

2) t. a. p., bl. 70.

3) t. a. p., bl. 80.

De verdachte heeft dadelijk na het eerste verhoor vrijen omgang met zijn verdediger. De rechter van instructie kan dit echter door een met redenen omkleed bevel éénmaal gedurende de eerste drie dagen na het eerste verhoor beletten.

Binnen een maand na de ondervraging moet de gedetineerde in vrijheid worden gesteld, tenzij de raadkamer, het openbaar ministerie en de verdachte gehoord, met algemeene stemmen van oordeel is dat het openbaar belang de gevangenhouding vereischt. Dit geldt telkens na afloop van een maand.

Gedurende de instructie kan de rechter-commissaris na hiertoe strekkende conclusie van het openbaar ministerie den gedetineerde in vrijheid stellen onder verplichting voor hem om te verschijnen, indien hij wordt opgeroepen.

Blijft de invrijheidgestelde in gebreke te verschijnen dan kan de rechter van instructie op nieuw een *mandat d'arrêt* tegen hem uitvaardigen. Dit kan ook plaats hebben, indien na de invrijheidstelling nieuwe bezwaren tegen den verdachte rijzen.

De invrijheidstelling kan in elken stand van het geding gevraagd worden. Hierover moet binnen vijf dagen in raadkamer beslist worden, het openbaar ministerie en de verdachte gehoord.

Na het sluiten der instructie en evenzoo bij de verwijzing naar de terechtzitting kan door de raadkamer en door de *chambre des mises en accusation* tegen den verdachte die in vrijheid is een *ordonnance de prise de corps* worden uitgevaardigd met bevel tot onmiddellijke uitvoering, en eveneens door de laatste een bevel tot invrijheidstelling, indien de eerste de gevangenneming heeft gelast.

Voor de uitvaardiging van deze bevelen is meerderheid van stemmen vereischt.

Behalve in het laatste geval, kan de invrijheidstelling worden onderworpen aan de voorwaarde van borgstelling en van het kiezen van woonplaats. Over de borgstelling handelen verder de artt. 10—18. Een minimum bedrág is niet vastgesteld. Zij vervalt aan den Staat, wanneer de verdachte in gebrcke is gebleven te verschijnen; er wordt dan tegen dezen, naar gelang van omstandigheden, een *mandat d'arrêt* of een *ordonnance de prise de corps* uitgevaardigd. Wordt hij vrijgesproken, dan wordt de borgtocht hem weder, onder aftrek der door zijn wegblijven veroorzaakte onkosten, teruggegeven.

Van de beschikkingen van de raadkamer of Rechtbank kunnen binnen 24 uur het openbaar ministerie en de verdachte in hooger beroep gaan bij de *chambre des mises en accusation*. Deze moet hierover beslissen vóór alle andere zaken. Ingeval van vrijspraak moet, niettegenstaande hooger beroep, de beklaagde onmiddellijk in vrijheid worden gesteld. Bij veroordeeling tot meer dan zes maanden gevangenisstraf, kan hij dadclijk worden aangehouden indien er vrees voor ontvluchting bestaat.

In het laatste artikel worden maatregelen overgeschreven om vertraging van de instructie te voorkomen. De officier van justitie moet, wanneer binnen 6 maanden sedert het eerste requisitoir geen besluit door de raadkamer is genomen, den procureur-generaal hiervan in kennis stellen en deze wederom de *chambre des mises en accusation*. Dit kan elke drie maanden herhaald worden. Deze laatste kan, ook ex officio, de maatregelen nemen voorgeschreven in art. 235.

Dit artikel luidt: „..... pourront d'office..... ordonner des poursuites, se faire apporter les pièces, informer ou faire informer et statuer ensuite ce qu'il appartiendra”.

§ 4. Italië.

Wij vinden hier ongeveer dezelfde rechterlijke organisatie als in Frankrijk.

Het Wetboek van Strafvordering bevat 857 artikelen. Men vindt er zeer dikwijls den Franschen Code in terug en zeker is 't dat deze tot leiddraad heeft gestrekt, terwijl echter sommige gedeelten geheel gewijzigd of weggelaten zijn en nieuwe hoofdstukken ingevoegd. Voor verdere bijzonderheden verwijs ik naar het werk van HENRI MARCY ¹⁾.

Aangaande de dwangmiddelen, welke den rechter van instructie ten dienste staan, vinden we in het Italiaansche recht twee soorten van bevelen: het bevel *tot verschijning* en het bevel *tot gevangenneming*: Het eerste kan tevens inhouden het verbod aan den gedagvaarde om zich op een bepaalde plaats te bevinden, op straffe van arrestatie.

Tegen elk bevel van den rechter van instructie kan door het openbaar ministerie en den beklagde verzet worden gedaan.

Van de raadkamer geeft het volgende, uit de rede van een Italiaansch minister, eene beginselverklaring: „de raadkamer dient tot het geven van steun aan het nieuwe stelsel; zoowel tot het vertragen als het bespoedigen van het proces; ook tot het beschermen van de vrijheid der burgers en eveneens het doen eerbiedigen van de rechterlijke beslissing”.

De raadkamer speelt in het Italiaansche strafproces een veel belangrijker rol dan in het Fransche.

Om terug te komen op de bovengemelde bevelen, de Italiaansche wet bepaalt hieromtrent in art. 182 het volgende:

1) HENRI MARCY: *Code de procédure pénale du royaume d'Italie*.

1°. Het bevel tot gevangenneming kan worden uitgevaardigd tegen bedelaars en vagebonden, die verdacht worden van een feit, waarop een gevangenisstraf van meer dan drie maanden is gesteld.

2°. tegen allen, die zich aan verzet tegen de openbare macht schuldig maken.

3°. tegen hen, die wapens in het koninkrijk invoeren of verkoopen enz., indien zij vroeger reeds zijn veroordeeld wegens verzet.

4°. tegen hen, die verdacht worden van valsheid, bedrog of oplichting, strafbaar met meer dan drie maanden.

5°. tegen vreemdelingen, die verdacht worden zich in het koninkrijk te hebben schuldig gemaakt aan een misdrijf, waartegen eene gevangenisstraf van meer dan drie maanden is bepaald.

Indien er sprake is van andere *misdaden*, kan de rechter een bevel tot verschijning of tot gevangenneming uitvaardigen, dit laatste wanneer hem na 't verhoor blijkt dat de gevangenneming noodzakelijk is; eveneens wanneer de verdachte geen vaste woonplaats heeft of gevlucht is.

Tegen dengene, die na oproeping niet verschijnt, kan een bevel tot inhechtenisneming worden uitgevaardigd.

Dit bevel kan, het openbaar ministerie gehoord, herroepen worden, wanneer gedurende de instructie blijkt dat dit noodig of gewenscht is. Het openbaar ministerie en de verdachte kunnen tegen de bevelen van den rechter van instructie opkomen.

Aanklacht alleen is niet voldoende om de inhechtenisneming van een verdachte te wettigen, behalve wanneer er gegronde vrees voor vlucht bestaat, of er een officiële klacht is ingediend met de noodige processenverbaal of andere bescheiden, die voldoende aanwijzing geven, en eindelijk het geval van heeterdaad.

Gedurende de instructie kan de rechter een bevel tot ge-

vangenneming alleen uitvaardigen, wanneer er voldoende aanwijzingen tegen den verdachte bestaan en na het openbaar ministerie te hebben gehoord.

Aangaande de voorloopige vrijheid tegen borgstelling is bepaald dat deze in elken stand van het geding door den gedetineerde kan worden gevraagd. Dit verzoek kan worden toegestaan of geweigerd of de toestemming aan voorwaarden gebonden. Indien besloten wordt dat de zaak naar de correctioneële Rechtbank wordt verwezen, moet de verdachte, die woonplaats heeft, zonder borgstelling in vrijheid worden gesteld.

In geen geval kunnen voorloopig in vrijheid worden gesteld vagebonden en bedelaars, zij, die reeds veroordeeld zijn geweest wegens misdaad, of tegen wie een bevel tot vangenneming kan worden verleend krachtens art. 182; zij, die verdacht zijn van diefstal, bedrog of oplichting; vervolgens de op hoeterdaad betrapten en zij die verdacht worden van oproer, verzet, van misdrijven tegen de veiligheid van den Staat of van roof en afpersing; voor deze laatsten bestaat een uitzondering voor het geval de zaak wordt verwezen naar de correctioneële Rechtbank, de gedetineerde niet achttien jaar oud en geen recidivist is, en niet verdacht wordt van gauwdieverij.

De verdachte die zich wegens nog onvoldoende bewijzen in preventieve hechtenis bevindt, kan ook zijne voorloopige invrijheidstelling vragen.

Den invrijheidgestelde kan worden bevolen zich niet op een bepaalde plaats te bevinden of dat hij in een aangewezen gemeente wone; bij overtreding wordt hij aangehouden en wordt de borgstelling verbeurd. Zelfs kan hem worden verboden zich buiten de hem aangewezen gemeente te begeven.

Onvermogene verdachten kunnen van de verplichting

om borg te stellen ontheven worden, indien er gunstige berichten omtrent hen inkomen. In dit geval moet de verdachte verklaren in welke gemeente hij zich denkt op te houden. Hij zal zich niet buiten deze gemeente mogen begeven zonder verlof van den rechter, op straffe van inhechtenisneming.

Verder zijn er nog eenige bepalingen omtrent den aard der borgstelling en de wijze waarop zij gesteld moet worden, gegeven.

Omtrent het verblijf in de gevangenis is voorgeschreven dat, indien een gedetineerde vóór de acte van beschuldiging met zijn verdediger of iemand anders wil spreken, het openbaar ministerie het verzoek daartoe zal toestaan, tenzij er geldige redenen voor het tegendeel zouden zijn. Na de beteekening der dagvaarding kan de verdediger vrijelijk met den gevangene spreken.

Minstens éénmaal per maand moet de rechter van instructie de gedetineerden bezoeken. De rechter van instructie kan zoodanige bevelen geven als hij voor het onderzoek wenschelijk acht.

Art. 604 schrijft vóór, dat, indien de rechter bevindt dat het ten laste gelegde feit geen misdrijf oplevert, of dat de beklaagde zich daaraan niet heeft schuldig gemaakt, deze kan vorderen dat de inschrijving der beschuldiging van de lijst worde geroyeerd.

§ 5. Duitschland.

In het Duitse wetboek van Strafvordering ¹⁾ vinden wij over de preventieve hechtenis voorschriften in artt. 112 en volgende.

Gevangenneming heeft alleen plaats krachtens schriftelijk bevel van den rechter, hetwelk den verdachte zoo spoedig

¹⁾ *Strafprozesordnung für das deutsche Reich 1877.*

mogelijk moet worden beteekend, op zijn laatst één dag na de opneming in de gevangenis, waarbij hem tevens moet worden medegedeeld dat hij daartegen in verzet kan komen.

Alleen dan mag een verdachte in hechtenis genomen worden, wanneer er zeer duidelijke aanwijzingen tegen hem bestaan en hij onder verdenking staat van een voornemen tot vlucht, tot verduistering van sporen van het misdrijf, of tot het bewerken van getuigen of medeplichtigen. *Deze verdenking moet op feiten berusten, die in het bevel moeten worden vermeld*, behalve wanneer het een *Verbrechen* geldt, of de verdachte een vagebond of vreemdeling is, en het in 't laatste geval waarschijnlijk is dat hij zich aan de uitvoering van het vonnis zal onttrekken.

Wanneer tegen het feit slechts geldboete of hechtenis bepaald is, dan mag het vóórarrest alleen plaats hebben wegens vrees voor vlucht en dan nog alleen wanneer de verdachte een vagebond of vreemdeling is, of onder politietoezicht geplaatst, of als het eene overtreding geldt, welke behandeling aan de politie-autoriteiten van één der Duitsche staten kan opgedragen worden.

Hoogstens één dag na zijn opneming in de gevangenis, moet de verdachte door een rechter verhoord worden.

Men mag den gevangene niet meer beperkingen opleggen dan voor het doel noodzakelijk is. De pistole is hem toegestaan. De rechter kan omtrent een en ander die voorschriften geven, welke hij noodig acht.

De verdachte, die alleen uit hoofde van vrees voor ontvluchting is gearresteerd, kan door borgstelling zijne vrijheid terug krijgen.

De grootte en de aard der borgstelling wordt door den rechter bepaald.

Niettegenstaande borgstelling kan de verdachte ge-

arresteerd worden, als hij aanstalten maakt tot ontvluchting, na oproeping niet verschijnt, of nieuwe feiten zijne hechtenis rechtvaardigen.

De borgstelling dient ook ter verzekering van de uitvoering van het vonnis.

Door aanwending van een rechtsmiddel kan de vrijlating niet worden opgeschort, indien deze het gevolg is van vrijspraak of buiten vervolgingstelling of indien de grond tot gevangenhouding vervallen is.

Gedurende het vóóronderzoek wordt het bevel tot gevangenneming uitgevaardigd door den rechter van instructie; eveneens dat tot ontslag met of zonder borgstelling, doch in deze twee laatste gevallen alleen indien het openbaar ministerie het daarmee eens is. Zoo niet, dan moet binnen 24 uur de beslissing van de Rechtbank worden ingeroepen.

De hechtenis wordt opgeheven wanneer niet binnen eene week de openbare aanklacht is geschied of op vordering van het openbaar ministerie de verlenging voor ééne week verleend; bij *Verbrechen* of *Vergehen* is de termijn twee weken.

Wordt iemand op heeterdaad betrapt of vervolgd, dan is, indien er vrees voor vlucht bestaat of de eenzelvigheid van den verdachte onzeker is, ieder bevoegd hem aan te houden.

De aangehoudene moet zoo spoedig mogelijk voor den ambtsrechter ¹⁾ gebracht worden om hoogstens één dag na de arrestatie te worden gehoord. Meent deze magistraat dat de aangehoudene in arrest moet blijven, dan vaardigt eerstgenoemde het bevel tot gevangenzetting uit.

Is de openbare aanklacht ingediend, dan moet de

---

¹⁾ De „*Amtsrichter*” heeft ongeveer de bevoegdheid van den kantonrechter hier te lande.

gearresteerde terstond aan den bevoegden rechter worden overgegeven.

Is iemand op grond van een gegeven bevel aangehouden en kan hij niet binnen den daarvoor vastgestelden tijd door dengene, die dit bevel heeft uitgevaardigd, worden verhoord, dan moet eerstgenoemde op zijn verlangen terstond vóór den ambtsrechter worden gebracht.

De verdediger is na het sluiten van het vóóronderzoek bevoegd tot inzage der stukken. Vóór dit tijdstip kan hem de inzage slechts in zóóverre worden toegestaan, als dit zonder gevaar voor het onderzoek kan geschieden.

De verdediger heeft vrij verkeer, zoowel schriftelijk als mondeling met den zich in hechtenis bevindenden verdachte. 1) Vóór de openbare terechtzitting kunnen door den rechter schriftelijke mededeelingen worden teruggegeven, waarvan hem de inzage is geweigerd. Gedurende het vóóronderzoek kan de rechter bevelen dat, ingeval de hechtenis niet wegens vrees voor ontvluchting alleen is bevolen, de besprekingen tusschen den verdachte en zijn verdediger alleen in tegenwoordigheid van een daartoe aangewezen persoon mogen gehouden worden.

Den toegewezen verdediger wordt uit de staatskas salaris uitgekeerd, zoo mogelijk te verhalen op den verdachte.

Bij de beschikking tot verwijzing naar de openbare terechtzitting beslist de rechter tevens over de oplegging of het voortdueren der preventieve hechtenis. Wat de toerekening van het voorarrest betreft, bepaalt de wet dat deze in zijn geheel moet plaats hebben voor het tijdsverloop, te rekenen van het oogenblik dat de veroordeelde van een rechtsmiddel tegen het vonnis afstand heeft gedaan,

---

1) In art. 137 wordt bepaald dat *in elken stand van het geding* de beschuldigde van den bijstand van een verdediger gebruik kan maken; dus ook vóór het eerste verhoor.

dat hij, na aanvang, daarvan heeft afgezien, of van het einde van den termijn tot het doen der verklaring.

§ 6. Oostenrijk.

Ook hier is het openbaar ministerie het orgaan dat ingeval van misdrijf de vervolging begint, en, wanneer daartoe termen zijn, de stukken met zijn requisitoir aan den rechter van instructie doet toekomen. Een eigenaardigheid in dit wetboek ¹⁾ is dat voor verschillende misdrijven de wijzen van onderzoek is beschreven.

De verdachte wordt, indien de wet niet iets anders voorschrijft, door den rechter van instructie uitgenoodigd om vóór hem te verschijnen ten einde te worden gehoord. Deze uitnoodiging behelst tevens in 't algemeen 't onderwerp van het verhoor en de mededeeling dat de verdachte, indien hij niet verschijnt, zal worden vóórgebracht.

Blijft de uitgenoodigde zonder wettige redenen weg, dan wordt het bevel tot vóórbrenging tegen hem uitgevaardigd.

In art. 175 wordt bepaald dat de rechter van instructie bij *Verbrechen* of *Vergehen* ook zonder voorafgaande uitnoodiging de vóórbrenging en voorloopige aanhouding van een verdachte bevelen kan:

1. ingeval van heeterdaad,
2. wanneer de verdachte aanstalten heeft gemaakt tot ontvluchting, of er hetzij op grond van de grootte der hem vermoedelijk wachtende straf, hetzij wogens zijne zwervende levenswijze, hetzij dat hij niet bekend is of zijne identiteit niet kan vastgesteld worden, hetzij om andere gewichtige redenen vrees voor ontvluchting bestaat.
3. indien hij getracht heeft op eene voor het proces

¹⁾ *Die Strafprozessordnung vom 23 Mai 1873*, Wien 1874.

nadeelige wijze op getuigen, medeverdachten of deskundigen invloed uit te oefenen, het onderzoek door vernietiging van aanwijzingen te bemoeielijken of gegronde vrees bestaat dat dit zou kunnen geschieden.

4. wanneer bijzondere omstandigheden de vrees rechtvaardigen dat de verdachte de daad of eene mislukte poging zal herhalen.

Is er echter sprake van een misdrijf waarop de doodstraf of een gevangenisstraf van minstens tien jaar is gesteld, dan moet de rechter van instructie altijd de aanhouding van den verdachte bevelen.

De rechter van instructie moet in al deze gevallen een met redenen omkleed schriftelijk bevel uitvaardigen, dat den aangehoudene hoogstens vier en twintig uur na zijne arrestatie moet worden beteekend.

De voorloopig aangehoudene moet binnen 24 uur verhoord worden. Indien dit niet mogelijk is, dan moet het verhoor in ieder geval binnen 3 dagen plaats hebben en de reden van de vertraging in het procesverbaal opgenomen worden.

Na het verhoor zal de rechter van instructie zonder uitstel beslissen of de verdachte op vrije voeten gelaten of een bevel van gevangenhouding tegen hem moet worden uitgevaardigd.

Gevangenhouding van den verdachte kan alleen dan geschieden, indien na het verhoor door den rechter van instructie de verdenking tegen hem blijft bestaan en wanneer eene der omstandigheden in art. 175 sub 2, 3 en 4 vermeld, aanwezig is.

Van de gemotiveerde beslissing moet de verdachte mondeling in kennis worden gesteld, en indien hij zulks verlangt, moet zij hem binnen 24 uur schriftelijk worden medegedeeld.

Beperkende bepalingen geeft het artikel verder voor militairen, vooral in tijd van oorlog.

Bij uitzondering kan de voorloopige aanhouding ook bevolen worden door het openbaar ministerie of door een anderen dan den bevoegden rechter van instructie in de gevallen van art. 175, wanneer de omstandigheden medebrengen dat de verkrijging van het bevel tot gevangenneming door deze, niet kan worden afgewacht.

De aldus aangehoudene moet door dien niet-bevoegden rechter of het openbaar ministerie terstond gehoord worden en ingeval geen grond voor hechtenis aanwezig is, onmiddellijk in vrijheid worden gesteld of, indien wel, binnen tweemaal 24 uur aan den bevoegden rechter van instructie worden overgeleverd.

Bij oproer kunnen allen, die tegenwoordig zijn geweest onder de wederspannigen en wier onschuld niet klaarblijkelijk is, in bewaring genomen worden.

Zij moeten evenwel binnen uiterlijk drie dagen door den rechter verhoord en mogen niet langer in hechtenis gehouden worden, uitgezonderd degenen, wier gevangenneming kan worden bevolen.

Bij descente kan de rechter van instructie bevelen dat een bepaald persoon zich niet van zijne woonplaats verwijdert; wie dit verbod overtreedt kan in hechtenis worden genomen.

Wat de behandeling der preventief gedetineerden betreft, deze zij zoo weinig mogelijk bezwarend. Alleen die beperkingen hunner vrijheid zijn geoorloofd, die noodig zijn om zich van hun persoon te verzekeren en besprekingen te voorkomen die het onderzoek zouden kunnen belemmeren.

De preventief-gevangenen moeten zooveel mogelijk afzonderlijk worden gehouden; kan dit niet, dan moeten sommige voorschriften in acht worden genomen.

De rechter van instructie kan het bezoeken door bepaalde personen verbieden. Evenzoo kan hij op de briefwisseling toezicht houden.

In de *Instruction für die Strafgerichte*, van het jaar 1854 wordt de behandeling der preventief-gevangenen uitvoerig geregeld in de artt. 43—101. Het zou te ver voeren den inhoud van al deze artikelen hier te vermelden.

Art. 190 en volgende van het Wetboek van Strafvordering handelen over de borgstelling en het ontslag.

Zoowel gevangenhouding als voorloopige aanhouding moeten eindigen, zoodra de reden hiertoe vervallen is. Is vrees voor collusie de reden der hechtenis, dan mag deze niet langer dan 2 maanden duren. Het Gerechtshof kan om buitengewone redenen dezen termijn één maand verlengen.

Wordt een verdachte voorloopig ontslagen, dan kan de rechter van instructie de belofte van hem vergen dat hij zich niet van zijn woonplaats zal verwijderen gedurende het onderzoek, en dit niet zal trachten te becmmeren.

Uitgezonderd het geval dat iemand verdacht wordt van een misdrijf, waarop de doodstraf of een gevangenisstraf van minstens vijf jaar is gesteld, moet de gevangenhouding worden opgeheven tegen een, met inachtneming van alle omstandigheden vastgestelde, som als borgstelling en de belofte in het vorig artikel genoemd; de gevangenneming moet dan, zoo die nog niet had plaats gehad, achterwege blijven.

De borgstelling vervalt aan den Staat wanneer de verdachte zich zonder verlof van zijne woonplaats verwijdert, of na eene rechterlijke uitnoodiging niet verschijnt.

Het Gerechtshof in tweede instantie kan bij misdrijven, waartegen een gevangenisstraf van minstens vijf jaar is bedreigd de vrijheid van den verdachte tegen borgstelling bewilligen.

Indien de verdachte na toegestane vrijheid aanstalten maakt tot ontvluchting, wordt hij niettegenstaande de borgstelling gevangen genomen.

Behalve het geval van borgstelling en den afloop van den termijn van 2 maanden, wordt bovendien de verdachte in vrijheid gesteld, wanneer de rechter van instructie en het openbaar ministerie hieromtrent van hetzelfde gevoelen zijn. Zijn zij het hierover niet eens, dan beslist de raadkamer.

Het verzet van het openbaar ministerie tegen een voor den verdachte gunstig besluit omtrent zijne vrijheid, heeft slechts dan opschortende kracht, indien het onmiddellijk wordt aangekondigd en binnen 3 dagen gedaan.

Bij overtredingen kan de voorloopige aanhouding plaats hebben in de gevallen van art. 175 sub 2 en 3 en ook wanneer de uitdrukkelijk in persoon gedagvaarde niet verschijnt.

Gevangenneming kan bij overtredingen alleen geschieden in de gevallen van art. 175 sub 2 en 3.

§ 7. Hongarije.

Het wetboek van strafvordering draagt het jaartal 1896. ¹⁾

Het bestaat uit 592 § §. Hoofdstuk VIII draagt het opschrift: *Die Nachforschung*. Hierin wordt voorgescreven dat het openbaar ministerie het orgaan is, belast met het verrichten van het opsporingsonderzoek. De opsporingsambtenaren kunnen in spoedeisende gevallen iemand verbieden zich van de plaats des onderzoeks te verwijderen, den overtreder van dat verbod doen arresteeren en 24 uur in bewaring houden. De stukken worden door middel van het openbaar ministerie aan den rechter van instructie opgezonden; deze beslist onder meer over de voorloopige aanhouding. De wetgever wijst

¹⁾ *Strafprozesz-Ordnung für das Königreich Ungarn*, sanktioniert am 4. Dezember 1896. Berlin 1899.

er op dat men evenzeer de belangen van den verdachte als van den vervolger moet behartigen. In het volgende hoofdstuk wordt het vooronderzoek behandeld. Dit is in sommige met name genoemde gevallen verplichtend. De „*Anklagesenaat*” houdt toezicht op het vooronderzoek. Zoowel aanklager als beschuldigde kunnen bij dezen senaat in hooger beroep komen over de beschikkingen van den rechter van instructie.

Huiszoeking, papieronderzoek en d.g.l. moeten steeds in tegenwoordigheid van „*partijen*” plaats hebben. Deze moeten daarom te voren van een en ander in kennis worden gesteld, behalve in spoedeisende gevallen. De verdachte, die in hechtenis is, moet, als hij dat wenscht, in staat gesteld worden om, onder geleide, dit onderzoek bij te wonen.

De verdachte, die in vrijheid is, kan, indien hij, na uitnoodiging, om voor den rechter van instructie te verschijnen, dit weigert, door een bevel tot medebrenging daartoe genoodzaakt worden. Na afloop der instructie worden de stukken aan het openbaar ministerie opgezonden.

Hoofdstuk XI behandelt de preventieve hechtenis en is in vier afdelingen gesplitst. De eerste handelt over de voorloopige aanhouding. Deze kan worden bevolen: 1)

1°. ingeval van betrapping op heeterdaad, als de identiteit van den dader niet dadelijk kan worden vastgesteld;

2°. wanneer een verdachte is gevluht, of zich verbergt;

3°. wanneer blijkt dat een verdachte toebereidselen gemaakt heeft om te vluchten;

4°. wanneer een verdachte geen vaste woonplaats heeft, of niemand hem kent en hij zijne indentiteit niet kan aantoonen; wanneer hij geen middelen van bestaan heeft,

---

1) § 141.

of de op het feit gestelde straf zeer groot is, zoodat de vrees zich voordoet dat hij zal ontvluchten;

5°. wanneer er bewijzen zijn, dat de verdachte getracht heeft medeverdachten, getuigen of deskundigen over te halen tot het doen van valsche verklaringen of beproefd heeft sporen van het misdrijf te vernietigen, te verbergen of te veranderen;

6°. wanneer hij geen Hongaar is en men met grond kan verwachten, dat hij na oproeping niet zal verschijnen;

7°. wanneer de verdachte gedurende het onderzoek een nieuw misdrijf begaan heeft of beproefd te begaan of, bij poging, getracht heeft het te voleindigen.

Betrapping op heeterdaad heeft plaats:

1 wanneer iemand den dader of den verdachte bij het plegen van de daad betrapt;

2 wanneer iemand als ooggetuige of door een ooggetuige daarop opmerkzaam gemaakt, den dader of medeplichtige dadelijk na het plegen van de daad gegrepen of vervolgd heeft.

Ieder mag den op heeterdaad betrapte grijpen. Deze moet dadelijk aan de autoriteiten overgeleverd en door hen in bewaring worden genomen. Is de gearresteerde niet aan den officier van justitie overgegeven, dan moet deze binnen 24 uur van de zaak worden in kennis gesteld.

De rechter van instructie is de magistraat, die gewoonlijk bevoegd is tot het uitvoeren van het bevel tot voorloopige aanhouding, echter ook de *Anklagesenat*, of de oordeelende rechter; in spoedeisende gevallen de *Bezirksrichter* of de politieautoriteit. Het bevel moet schriftelijk gegeven worden, en zoo nauwkeurig mogelijk vermelden de omschrijving van den persoon, het ten laste gelegde feit, den grond der aanhouding en de autoriteit, voor welke hij gebracht moet worden. Het bevel moet den

aangehoudene zoo spoedig mogelijk, niet later dan 24 uur na zijne aanhouding, worden overgegeven.

Elk dienaar van de openbare macht kan dengene arresteren, tegen wien hij weet dat een bevel tot aanhouding is uitgevaardigd.

De rechter van instructie moet, indien een aangehoudene hem overgegeven is, dezen onmiddellijk verhooren en de noodige bevelen omtrent de zaak geven.

De voorloopige aanhouding kan niet langer dan 15 dagen duren. Na dien kan de *Anklagesenat* op de vordering van het openbaar ministerie, zoo noodig na verhoor van partijen, het bevel voor nog éénmaal 15 dagen verlengen.

De tweede afdeling draagt het opschrift *Untersuchungshaft*.

Gevangenneming of -houding kan tegen een verdachte worden bevolen, in de gevallen van § 141, indien na het verhoor de verdenking tegen hem blijft bestaan.

Indien op het misdrijf dood- of levenslange gevangenisstraf is gesteld kan de verdachte slechts met goedvinden van den *Anklagesenat* op vrije voeten worden gelaten.

Daarentegen is de preventieve hechtenis uitgesloten ingeval tegen het feit alleen geldstraf is bepaald.

Indien tegen het misdrijf slechts eene lichte straf is bepaald en het bovendien te voorzien is dat het vóór-arrest langer zal duren dan de toe te meten straf, kan alleen in het geval van blz. 66 70. de preventieve hechtenis worden toegepast.

De rechter van instructie is de bevoegde autoriteit tot het uitvaardigen van het bevel tot gevangenneming of -houding, eveneens de Rechtbank en de *Anklagesenat*.

In het bevel moet de persoon zoo nauwkeurig mogelijk omschreven worden, benevens het misdrijf en de redenen. Het moet den gedetineerde binnen 24 uur overgegeven

worden. Op een ingesteld hooger beroep moet de Senaat binnen twee dagen beslissen of binnen dien termijn een dag bepalen tot het hooren van partijen. Van de beslissing van den Senaat is weer hooger beroep mogelijk.

De derde afdeeling geeft voorschriften voor de behandeling der preventief gevangenen. Zij schrijft vóór dat zij zooveel mogelijk afzonderlijk moeten gehouden worden en dat men hun alleen die beperkingen oplegt, die noodig zijn met het oog op het doel van de preventieve hechtenis. Indien dit mogelijk is, kan de gehechte ook, op zijne kosten, in zijn huis bewaakt worden. De rechter van instructie gaat de briefwisseling van de gehechten en hun omgang met de buitenwereld na. Zonder zijn verlof mogen alleen de ambtenaren van het openbaar ministerie en de verdediger de gevangenen bezoeken.

De pistole wordt hun toegestaan. Aangaande het aanleggen van boeien worden beperkende bepalingen gegeven.

Heeft geen instructie plaats, dan is het openbaar ministerie het lichaam dat deze contrôle over de voorloopig aangehouden en uitoefent.

De vierde afdeeling behandelt het eindigen der hechtenis. Dit heeft plaats zoodra de oorzaak vervallen is.

Na een vrijsprekend vonnis kan, als het openbaar ministerie in hooger beroep gaat, de hoogere rechter slechts bij uitzondering de invrijheidstelling van den beklaagde beletten.

In de gevallen van bl. 66, 2°, 3°, 4° en 6°, kan de hechtenis slechts hoogstens drie maanden duren; de *Anklagesenat* kan dezen termijn met een met redenen omkleed besluit telkens voor één maand verlengen.

In het geval van bl. 66, 5°, kan zij slechts zóólang duren, als het daar vermelde te duchten is, doch nooit langer dan één maand; in buitengewone gevallen kan zij tweemaal met één maand verlengd worden.

De Senaat is, indien hij door partijen, daartoe aangezocht wordt, verplicht omtrent het al of niet voortduren der hechtenis te beslissen.

De rechter van instructie kan, als de gevangenneming door een ambtenaar van het openbaar ministerie is verzocht, slechts met diens toestemming den gedetineerde in vrijheid stellen. Is dit niet verzocht dan kan hij zelfstandig beslissen. Indien tegen het feit dood- of levenslange gevangenisstraf is bepaald, is alleen de Senaat bevoegd tot het bevelen van de vrijlating.

Ingeval van invrijheidstelling kan den verdachte verboden worden gedurende het onderzoek een bepaalde plaats te verlaten of zich naar een bepaalde plaats te begeven, op straffe van hechtenis.

Hij, die zou moeten gevangengenomen worden op grond van het op bl. 66, 2°, 3°, 4° en 6° vermelde, kan daarvan verschoond blijven, indien hij zoodanig borg kan stellen, dat daardoor ontvluchting onwaarschijnlijk wordt. De vrijlating wordt opgeschort ingeval van verzet door het openbaar ministerie. Geldt dit verzet alleen den aard of het bedrag der borgstelling, dan beslist het Hof alleen over de invrijheidstelling of gevangenschap van den verdachte.

De invrijheidgestelde kan wederom in hechtenis worden genomen, als hij toebereidselen maakt om te ontvluchten of om een andere reden zijne gevangenneming noodzakelijk maakt.

De borgstelling vervalt aan den Staat als de verdachte na oproeping, zonder wettige redenen wegblijft.

Bij persoonlijke borgstelling kan de borg het vervallen aan den Staat voorkomen door de verblijfplaats van den verdachte binnen een bepaalden tijd bekend te maken.

De vervallen borgstelling dient ook tot schadeloosstelling aan de beleedigde partij.

Ten slotte Hoofdstuk 31. Hierin wordt voorgeschreven

dat de preventief gevangene recht heeft op schadevergoeding, als hij de hechtenis heeft ondergaan wegens een feit, dat hij niet heeft begaan, dat in 't geheel niet begaan is of dat geen strafbaar feit is. Over de schadevergoeding wordt bij dát college geprocedeerd, vóór hetwelk de zaak in eerste instantie heeft gediend. Het recht op schadevergoeding vervalt, ingeval van bedrog, van poging tot vlucht, tot het vernietigen van sporen of het bewerken van getuigen of deskundigen.

§ 8. Engeland.

De meeste waarborgen tegen willekeur van de zijde der overheid geeft het stelsel omtrent de preventieve hechtenis, gevolgd in Engeland. Dit stelsel neemt een geheel bijzondere plaats in tusschen die van de andere landen en FILHOS ¹⁾ heeft m. i. zeer terecht de Engelsche wetgeving genomen als toetssteen voor die van zijn vaderland. Het grondbeginsel der persoonlijke vrijheid in Engeland is neergelegd in de *Magna Charta*, in 't jaar 1215, en het is het Engelsche volk gelukt zijne rechten steeds tegenover de dwingelandij van het absolute koningschap te handhaven.

Volgens die wet mag niemand gearresteerd worden dan uit kracht van een *warrant*. Op dezen regel bestaan echter uitzonderingen. Het staat n.l. elk politiedienaar en particulier vrij iemand te arresteeren in de volgende gevallen:

1°. bij betrapping op heeterdaad; de particulier die een misdrijf ziet gebeuren en den overtreder niet aanhoudt, stelt zich zelf aan vervolging bloot;

2°. indien verdenking tegen iemand bestaat van hoogverraad, halsmisdad (felony) of *misdemeanour*; ²⁾

¹⁾ RAOUL FILHOS. *De la détention préventive*, Paris 1898.

²⁾ Zie W. BLACKSTONE, *commentaries of the laws of England*, IV, Ch. I, § 5.

3°. bij sommige overtredingen, de veiligheid in de straten betreffende;

4°. bij landlooperij, indien de vagebond vermoed wordt *felony* te beramen.

Een *constable* kan, indien voor zijne oogen een misdrijf wordt begaan, den dader zonder voorafgaand bevel aanhouden; hij kan dit ook na elke *degelijke* aanklacht van *felony*.

Het z.g. openbaar gerucht (*hue and cry*) geeft ook aanleiding tot arrestatie.

Opmerking verdient het feit dat de gevangenneming niet per se is uitgesloten bij delicten die geen gevangenisstraf meebrengen.

Op de aanhouding volgt een openbaar, contradictoir debat tusschen aanklager en beschuldigde ten overstaan van den rechter. De bewijslast rust geheel op den aanklager, zonder dat de rechter ook maar de minste medewerking hiertoe verleent. Integendeel moet deze den beschuldigde er aan herinneren, dat alles wat hij zegt tegen hem als bewijsmateriaal kan dienen. Den beschuldigde moet de gelegenheid worden gegeven den aanklager en den getuigen een verhoor te doen ondergaan. De aanklager stelt zich, ingeval hij zijn aanklacht niet waar kan maken aan eene vordering tot schadevergoeding bloot.

De praktijk leert dat het aanhouden zonder *warrant* gevolgd door deze wijze van procederen, aanleiding tot misbruik niet geeft.

De *warrants* of bevelen tot arrestatie kunnen worden uitgevaardigd door een zeer groot aantal autoriteiten waaronder de politierechter, de vrederechter, *coroner* enz. Het is daartoe voldoende dat er hoogverraad, *felony* of een ander misdrijf heeft plaats gehad en er eene beëdigde verklaring voor den politie- of vrederechter is afgelegd

dat een van genoemde misdrijven is bedreven. De rechter kan beginnen met eene gewone dagvaarding, die, in geval daaraan geen gehoor wordt gegeven, gevolgd wordt door een bevel tot aanhouding.

De *warrant* moet bevatten de vermelding van het feit, dat tot de vervolging aanleiding heeft gegeven. Dit spreekt te meer van zelf omdat de instructie openbaar is. De *constable* die met een *warrant* is gewapend, heeft eene zeer uitgebreide bevoegdheid. Ook hier wil de wet dat de zaak van den gearresteerde zoo snel mogelijk wordt behandeld, doordat hij onmiddellijk vóór den politierechter wordt gebracht. Hierop volgt, zooals gemeld is, een openbaar debat. Alleen in geval van doodslag kan de *coroner*, bijgestaan door een bijzondere jury een inquisiteur onderzoek doen plaats hebben. Een openbaar ministerie bestaat in Engeland niet. Particulieren oefenen zijne werkzaamheid uit. De politierechter kan, als de zaak tot zijne bevoegdheid behoort, onmiddellijk beslissen. Is dit niet het geval, zooals bij zware misdrijven, dan wordt door hem een bevel uitgevaardigd om den beklaagde voor den bevoegden rechter te brengen, met nauwkeurige omschrijving van de feiten. Tegelijkertijd wordt de beklaagde naar een huis van bewaring gebracht.

Is de zaak zóó ingewikkeld dat de rechter een tweede zitting noodig oordeelt, dan kan hij, om gewichtige redenen, daarvoor een datum bepalen en den beklaagde tot dat tijdstip in bewaring houden.

Dit alles is zeer bevorderlijk voor een snelle procedure, doch helaas heeft het alleen eene krachtige uitwerking in Londen. In de provincie houden de magistraten eens of tweemaal in de voertien dagen zitting. De colleges voor berechting van ernstiger misdrijven aangewezen, zitten eens in de drie of zes maanden of zelfs slechts eenmaal per jaar. Al dien tijd moet de beklaagde in preventieve

hechtenis doorbrengen, indien hij niet in staat is borg te stellen.

De beklaagde heeft het recht te eischen dat hem tegen borgstelling de vrijheid wordt wedergegeven, behalve ingeval van felony of andere zware misdrijven.

Indien de arrestatie zonder *warrant* heeft plaats gehad, moet de *surintendant* vóór wien de aangehoudene dadelijk gebracht mocht worden, beslissen; is er wel een *warrant* uitgevaardigd, dan doet dit de vrede- of politierechter; behalve wederom bij de zware misdrijven, waar de hogere rechter over de vrijheid uitspraak doet. De borgstelling geschiedt dikwijls door het goedspreken van twee burgers. Over de grootte der borgstelling beslist de rechter naar goedvinden. Invrijheidstelling zonder cautie is niet mogelijk. Tegen de beslissing door den rechter gegeven aangaande de aangeboden borgstelling of de geweigerde invrijheidstelling kan de beklaagde opkomen bij de *Kingsbench*; hij kan zelfs den vrede- of politierechter daarvoor dagen, als deze de cautie onrechtmatig heeft afgewezen.

Het hooger beroep geschiedt op de volgende wijze: na indiening van het request door den gedetineerde geeft de hogere rechter een *writ* om den appellant onmiddellijk d.w.z. binnen 20 dagen vóór hem te brengen. Hierop volgt dadelijk een openbaar debat, waarop de beslissing zich niet wachten laat. Wie na eene gunstige uitspraak is vrijgelaten, kan voor dezelfde zaak niet weer worden gevat; hierop is een zware boete gesteld. Woont de beklaagde niet in Londen, dan geschiedt de procedure door middel van eene rogatoire commissie.

De dagvaarding ter openbare terechtzitting behoeft niet onmiddellijke gevangenneming ten gevolge te hebben.

Omtrent de behandeling der preventief gedetineerden bestaan geene bijzondere bepalingen. Dat dit eene groote

leemte is in het stelsel behoeft geen betoog; het werpt eene breede schaduw op de wetgeving. Opmerking verdient nog dat het vooral de praktijk is en de liberale opvattingen omtrent de rechten van den burger, die een ruimen waarborg geven tegen willekeurige vrijheidsberooving.

DERDE HOOFDSTUK.

Eenige voorbeelden uit de praktijk der preventieve hechtenis.

Enkele gevallen, m. i., in het ooglopend door hunne scherpe belijning van het beginsel der preventieve hechtenis, mogen hier een plaats vinden.

1 // Zekere P. werd verdacht van een ernstig misdrijf tegen de zeden ¹⁾. Op 17 Juni 1900 werd de verdachte voorloopig aangehouden op grond van vrees voor herhaling van misdrijf. Drie dagen later werd de rechtsingang verleend op grond van vrees voor vlucht en herhaling. De instructie duurde 7 maanden. Hierna vroeg de officier voor dit misdrijf verwijzing, benevens rechtsingang en verwijzing wegens het onttrekken van minderjarigen aan het ouderlijk gezag. Een en ander werd 5 Maart 1901 door de Rechtbank geweigerd; de verdachte was dus vrij.

Den 11^{en} Maart d.a.v. vernietigde het Hof deze beschikking en beval de verwijzing wegens de onttrekking benevens de gevangenneming van den beklaagde, zonder vermelding van de gronden.

---

1) *Palais van Justitie* 1901. 55.

Den 15^{en} April werd de beklagde vrijgesproken door de Rechtbank en dus wederom in vrijheid gesteld. Volgde hooger beroep door het O. M. benevens vordering van gevangenneming, welke den 23^{en} Mei werd bevolen, wegens gegronde vrees voor vlucht. Den 13^{en} Juni werd de beklagde vrijgesproken en dus voor goed uit de hechtenis ontslagen.

Hierbij teekent de Hoogleeraar SIMONS aan: „Ik heb aan deze feiten en data, aan dit eenvoudig relaas weinig of niets toe te voegen. Het spreekt voor zich zelf. Ongetwijfeld bleven alle in deze gegeven beslissingen binnen de grenzen der wet, maar gevraagd mag worden of vooral het laatste bevel van het Hof tot gevangenneming als gerechtvaardigd mag worden beschouwd. De beslissing van de Rechtbank gaf een zeer ernstig vermoeden dat beklagdes schuld niet was te bewijzen; natuurlijk kon het Hof na onderzoek der zaak tot een ander oordeel komen, maar in een geval, dat klaarblijkelijk zooveel twijfel wettigde, bestond er toch waarlijk voor de raadkamer geene aanleiding om vooruit te loopen op dat eindoordeel en den kort tevoren in vrijheid gestelde wederom voorloopig te doen aanhouden. Welk een indruk moet zoodanige rechtspraak maken op het groote publiek en op den niet schuldig bevonden beklagde zelf? 5 Maart vrij, 11 Maart gevangen, 15 April vrij, 23 Mei gevangen, 13 Juni vrij. Zou door eene dergelijke wijze van met iemands vrijheid omgaan de rechtszekerheid niet meer worden aangetast dan door eene mogelijke ontvluchting van dezen beklagde, die, bedrieg ik mij niet, gedurende de korte perioden zijner vrijheid geene pogingen daartoe aanwendde? Ook de mogelijk schuldige heeft zijne rechten, die behooren te worden geëerbiedigd. Soms schijnt men dit ook in ons land te vergeten. De beklagde, over wiens zaak ik hier schreef, werd tusschen het vrijspre-

kend vonnis van de Rechtbank en het hernieuwd bevel van gevangenneming door het Hof, naar het politiebureau gebracht, daar ongeveer den geheelen dag gehouden en in allerlei costuums vertoond aan menschen, die hem in de duinen zouden hebben gezien en voor wie hij op de binnenplaats van het bureau moest heen en weer wandelen. Ik ken de bepaling niet in onze wet, krachtens welke een zoodanig onderzoek en een zoodanige aanhouding geoorloofd zijn; is iemand daarin gelukkiger, ik houd mij voor mededeeling aanbevolen."

2. In hetzelfde artikel vermeldt de Hoogleeraar SIMONS een geval van preventieve hechtenis en schoon het einde van het proces eene veroordeeling was, oppert Z.H.Gcl. twijfel of dit vóórarrest wel gegrond was. Wij lezen het volgende: ¹⁾

A. J. M., geboren te Ostende, wonende te Vlissingen, had den 5^{en} Januari zijne dochter Josephine door een revolvershot gedood. Dit was geschied onder de volgende omstandigheden, zooals uit de getuigenverklaringen en het pleidooi bleek. De bekl. was loods in Belgischen dienst. Omtrent zijne huiselijke omstandigheden was bekend dat hij in eene zeer slechte verhouding was met zijne vrouw en dochters. De laatsten leidden een zeer losbandig leven.

Zoo dikwijls de vader zijne dochters hierover onderhield, trok de moeder haar partij en werden hem allerlei onhebbelijkheden naar het hoofd geslingerd. De moeder, „de majoor” bijgenaamd, was het die hare dochters zelfs stijfde in haar slechte levenswijze en o. a. den omgang van een harer met een berucht persoon te Vlissingen, begunstigde. Herhaaldelijk waren oneenigheden ontstaan over den omgang met eene zekere vrouw Durand, ook

¹⁾ *P. v. J.*, 1901. 27.

ongunstig bekend en tegen welken omgang de vader zich steeds verzette. Hiertegenover staat dat M. zelf zeer gunstig bekend stond en dat naar aanleiding dezer treurige zaak door zijne superieuren een getuigschrift aan de justitie is verstrekt, waarin deze mededeelden dat M. zeer goed bij hen stond aangeschreven. 130 loodsen en zee-lieden hebben bovendien een request ingediend, waarin zij op vrijspraak of ten minste eene zeer lichte straf aandrongen. Op den avond van den 5^{en} Januari had de vader zijn avondeten gebruikt, hetwelk hem, als naar gewoonte meer werd toegeworpen dan voorgezet. Sinds eenige dagen had men niet meer tegen hem gesproken. Niemand wenschte hem dan ook goeden avond toen hij wegging. Dit deed de maat overloopen. Hij liep naar beneden en haalde zijn revolver; hiermede teruggekomen, zeide hij: „Als je nu niet goeden avond zegt, ga ik schieten”. *Deze bedreiging werd niet tegen een bepaald persoon geuit.* Eene der dochters zeide toen: „schiet maar!” en daarop viel het schot, dat deze dochter, *die het dichtst bij hem zat*, doodelijk trof. Uit het pleidooi neem ik deze woorden over: „Als razend rende beklagde de trap af naar de benedenkamer en liep, de grootste opwinding ten prooi, op en neer, evenals zijne vrouw. Geheel ont-nuchterd door het schot was hij onmiddellijk daarna wanhopend van berouw.

Ook Dr. VERMAAS, die later kwam, toen beklagde nog in de kamer was, kreeg den indruk, dat beklagde vreeselijk leed en geheel door zijn gevoel was overmand. Op het bureau van politie ijfde beklagde, zag steeds lichten, in zijne verbeelding was hij bezig met het bemannen van schepen”.

Dit een en ander, waaruit de overspannen toestand van den beklagde vóór en na het schot blijkt, maakt het bestaan van opzet niet waarschijnlijk.

Hier komt nog een belangrijk feit bij. De beklagde zeide te weten dat de revolver geladen en het wapen in de rust was. Hiervan heeft hij zich echter niet overtuigd, vóór hij weder uit de benedenkamer naar boven kwam. De officier besloot hieruit dat hij dadelijk het plan had opgevat te dooden, doch ik meen te mogen opmerken, dat hij, wetende dat het wapen in de rust stond, juist in geval hij van plan was geweest, zijne dochter (welke?) te dooden, eerst de afsluitpen zou hebben weggenomen. Dit zou men ten minste verwachten bij iemand, die, zooals beklagde, gewoon was met wapens om te gaan. Uit het feit dat hij die afsluitpen liet, zooals ze was, wordt het integendeel waarschijnlijk dat hij slechts de bedoeling had te dreigen.

De deskundige, de heer BERNELOT MOENS, kapitein der infanterie, verklaarde dat de revolver, waarmede het misdrijf was gepleegd, door hem was onderzocht en bevonden een deugdlijk wapen te zijn. De kogel paste in de hem ter hand gestelde huls. *De afsluitpen, waarmede het wapen „in rust” kan worden gezet, was in het onderharige geval al zeer onbetrouwbaar, omdat zij zeer los zat, gelijk getuige aantoot. Deze revolver kan z. i. niet met zekerheid „in rust” worden gezet.*

Bij een en ander heb ik ietwat uitvoerig stilgestaan om aan te toonen dat in dit geval niet alleen het oogmerk om te bedreigen waarschijnlijk was, maar ook dat het opzet om te dooden bepaald ontbrak.

De mogelijkheid bestond dat ook de Rechtbank deze opvatting zoude zijn toegedaan. Wat kan dan de betrokken autoriteiten bewogen hebben, de preventieve hechtenis te vragen, die bij doodslag door schuld niet kan worden opgelegd?

Vrees voor herhaling bij dezen man en in deze omstandigheden? Vrees voor collusie, nog veel minder.

Gegronde vrees voor vlucht, bij een man, die daarbij eene betrekking, die hem fr. 7000 opbracht, zou inboeten, en die bovendien weldra pensioen had te wachten?

De Rechtbank beval ter terechtzitting van den 22^{en} Maart onmiddellijke invrijheidstelling van den beklaagde, op verzoek van den verdediger, en sprak, hetgeen ons niet verwondert, den 2^{en} April den beklaagde vrij van opzettelijken doodslag en veroordeelde hem, wegens doodslag door schuld, tot eene hechtenis van zes maanden, met aftrek van den tijd in preventieve hechtenis doorgebracht.

3. A. J. DE K., arts te Bruinisse ¹⁾, kreeg op den avond van den 11^{en} Februari 1901 eene hooggaande woordenwisseling met zijne echtgenoot. Op een gegeven oogenblik riep hij haar toe: „ga weg”. Zij is hierop de kamer uitgelopen, haar man na haar; hij heeft toen een buks gegrepen en op haar aangelegd. Zekere Gideonse, bij een en ander tegenwoordig, wilde deze buks grijpen; het schot ging hierna af en de kogel raakte de vrouw in het hart. Hierbij valt het volgende op te merken: 1°. de beklaagde ging veel met die buks om, dit is van elders bevestigd. Waarom ze met een kogel geladen was, wist beklaagde niet. Van moord met voorbedachten rade schijnt hier echter in 't geheel geen sprake te zijn geweest. 2°. De geneesheer, die zeer gunstig bekend stond, had in die gemeente eene uitgebreide praktijk en 3°., en hier komt het vooral op aan, *het stond niet vast hoe het schot was afgegaan*; beklaagde wist het zich niet met beslistheid te herinneren en getuige Gideonse verklaarde dat hij het ook niet zeker wist en dat het mogelijk was dat het geschied

---

1) *P. v. J.*, 1901, 55.

was, doordat deze naar het geweer had gegrepen. Mogelijk was dus dat het delict was doodslag door grove nalatigheid. Niettegenstaande het twijfelachtige van het geval werd de geneesheer gevangen genomen.

De Hoogleraar SIMONS wijst er op, dat het met het oog op het achterblijvende jonge kind van den verdachte een zeer hardvochtige maatregel was dezen niet eerst in de gelegenheid te stellen zijne zaken naar behooren te regelen, vooral omdat het gevaar voor vlucht uiterst gering was met het oog op zijne gevestigde positie; en waar het bovendien twijfelachtig was of het geval viel onder de misdrijven, waarbij preventieve hechtenis is toegelaten, kan Z.H.Gel. niet inzien waarom het noodig was op de rechterlijke beslissing vooruit te loopen.

De Rechtbank nam aan dat het opzet niet bewezen was en gelastte daarbij de onmiddellijke invrijheidstelling van den beklaagde. Het Hof deelde deze zienswijze en veroordeelde hem tot eene gevangenisstraf van negen maanden.

Naar aanleiding van het artikel van Prof. SIMONS komt in hetzelfde blad een ingezonden stuk voor van Mr. CAU, president van de Rechtbank te Zierikzee.¹⁾ Deze rechtsgeleerde vestigt er de aandacht op dat uit verschillende omstandigheden blijkt dat hier niet van een ongeluk kan gesproken worden, doch dat hij geneigd zou kunnen zijn om in dit opzicht te wijken voor het alleszins deskundig oordeel van den president der Rechtbank, die de zaak behandelde. Ik wensch mij hier te bepalen tot de opmerking dat Mr. CAU meent, wat het al of niet gerechtvaardigde van de preventieve hechtenis betreft, dit te kunnen doen afhangen alleen van de omschrijving van het misdrijf, — in het Oostenrijksche recht bekend als de „kategorische Haft” — en dat in het geheele ingezonden stuk met

¹⁾ *P. v. J.*, 1901, 61.

geen enkel woord gesproken wordt van de omstandigheden in art. 86 bovendien als vereischten genoemd, n.l. gegronde vrees voor vlucht of eenige andere reden van maatschappelijke veiligheid. Mr. CAU schrijft verder: „Daarbij kwam, dat beklagde zelf verkeerde in een toestand van verbijstering, die zijne afzondering uit de maatschappij, ook voor hem zelve, hoogst wenschelijk maakte.” Of de gevangenis eene wenschelijke verblijfplaats is voor verbijsterden, hieromtrent zoude het oordeel der psychiaters wellicht anders luiden.

4. In een ander dagblad ¹⁾ lezen we het volgende:

„Voor de 5de kamer der Amsterdamsche Rechtbank stond heden terecht E. V., 45 jaren, slager, zonder vaste woonplaats. Hem wordt ten laste gelegd, dat hij, nadat hij bij vonnis der Rechtbank te Amsterdam van 14 Augustus 1903 als koopman in staat van faillissement was verklaard, ter bedriegelijke verkorting van de rechten zijner schuldeischers, op gemelden datum, nadat zijn faillissement reeds was uitgesproken, en hij bij die uitspraak tegenwoordig was geweest: 1^e. een zijner schuldeischers, met name Bernardus Nichus, heeft bevoorreed, door aan dezen tien gulden te doen toekomen ter geheele of gedeeltelijke betaling van een schuld wegens geleverde goederen; 2^e. omstreeks honderd gulden aan geld, behoorende tot zijn boedel, daaraan heeft onttrokken, door dit geld bij zich te steken en er mede, zonder achterlating van adres, te vertrekken, en dit geheel ten eigen bate aan te wenden en te verteren.

Bij de uitspraak van het faillissement had beklagde op eene desbetreffende vraag verklaard dat hij nog f 175 in contanten had.

¹⁾ *De Telegraaf*, 9 Dec. 1903.

Van de Rechtbank thuiskomende, en, zooals hij zegt, niet wetende wat hij deed, gaf hij zijne vrouw *f* 25 voor 't huishouden en vertrok, na nog de *f* 10 aan zijn schuldeischer betaald te hebben, naar Rotterdam. Aan het station zond hij een telegram aan zijne vrouw, dat hij was vertrokken, omdat hij niet anders kon.

Te Rotterdam kocht hij voor *f* 35 een half lot in de Staatsloterij, en leefde van het overige geld ongeveer drie maanden. In al dien tijd liet hij niets van zich hooren, en zijne vrouw verkeerde in armoede. De 5 voorkinderen werden in een bestedelingenhuis opgenomen.

Toen de beklagde na drie maanden terugkwam, en den curator in zijn faillissement, Mr. ADRIAAN VAN TRAA, opzocht, gaf deze hem den raad zich in handen te stellen van de politie, hetgeen bekl. deed.

De curator had reeds, zoodra beklagdes vrouw hem het telegram vertoonde, door bekl. aan het Centraalstation verzonden, aangifte van bekl.'s vlucht gedaan bij den officier van justitie.

De verdediger, Mr. H. J. KEYZER, wenscht geconstateerd te zien, dat door den curator, vóórdat aangifte geschiedde, geen enkele poging is gedaan om den failliet op te sporen, b.v. door het plaatsen van eene advertentie. Het komt toch herhaaldelijk voor, dat de failliet daardoor bewogen wordt terug te komen, en eene vervolging wordt voorkomen.

De curator verklaarde, dit niet te hebben gedaan, omdat hij, niet wetende waar beklagde heen was, ook niet wist in welk blad hij de advertentie moest plaatsen. Beklagde had vroeger eene slijterij in de Fannius Scholtenstraat gehad, welke was afgebrand tengevolge van een ongeluk met een petroleumtoestel.

Hij wilde nu eene slagerij openen op den Iepenweg, toen op verzoek van een zijner crediteuren, die *f* 400 van hem moest hebben, faillietverklaring volgde.

Van de brandverzekering ontving beklagde *f* 1730, waarvan bij het faillissement nog slechts *f* 175 over was.

Het O. M., waargenomen door Mr. VAN DAM, zette de handelingen van beklagde uiteen en noemde de vlucht van beklagde een dolle streek. Spr. zal in aanmerking nemen, dat hier niet is gehandeld met een mate van boosheid, zooals dat dikwijls bij andere faillissementen het geval is, en eischte 5 maanden gevangenisstraf.

De verdediger, Mr. KEYZER, was van oordeel, dat de bedrieglijke bankbreuk, waartegen de wet jaren gevangenisstraf bedreigt, zich oplost in de daden van een krankzinnige. Beklagde verscheen zelf voor den rechter, vroeg 14 dagen uitstel, maar werd failliet verklaard. Met één slag werden al zijne illusiën, al zijn hoop op de nieuwe zaak vernietigd, en het schaamtegevoel, omdat hij failliet was, overviel hem zóó, dat hij niet wist wat hij deed. Een crediteur, die toevallig zijn huis voorbij kwam en hem niet tot betaling aansprak, betaalde hij, zonder dat iemand kon verklaren, waarom.

Verder meende pl., dat er door die betaling geen bedriegelijke verkorting van de rechten der schuldeischers had plaats gehad, omdat op dat oogenblik er meer dan 100 % aan goederen en geld in den boedel aanwezig was. Wat het tweede geval betreft, al is het ook eene verkorting, het is geen *bedriegelijke* verkorting, omdat de wil zijne schuldeischers te benadeelen niet bij dezen beklagde is aanwezig geweest. De verdediger heeft een verzoek aan de Rechtbank en dat is, om den beklagde onmiddellijk uit de preventieve hechtenis te ontslaan, omdat deze man reeds genoeg geleden heeft en omdat spreker meent, dat hij zal moeten worden vrijgesproken en zoo niet, dat dan in ieder geval de straf zal moeten worden bepaald tot de preventieve hechtenis.

Ten slotte meent pl., dat de boedel is bevoordeeld door

de vlucht van beklaagde, inplaats van benadeeld. Immers de curator heeft aan de vrouw gedurende het faillissement toegestaan, met het oog op het groot aantal kinderen *f* 15 per week zònder den man, en pl. berekent, dat, ware de man thuis gebleven dit in de 4 maanden van het faillissement *f* 180 zou gekost hebben.

De Rechtbank vond in raadkamer geen termen om het ontslag uit de preventieve hechtenis toe te staan."

M. i. was de voorloopige hechtenis overbodig bij een beklaagde, die uit zich zelf terugkwam nadat hij zich verwijderd had. Door zijn faillissement was hem de gelegenheid vrijwel benomen om geld in zijne handen te krijgen, dus was de kans op een tweede vlucht zoo uiterst gering, dat men hem gerust op vrije voeten had kunnen laten. Vrees voor collusie of herhaling kon hier van zelf niet bestaan.

5. Als een klein voorbeeld hoe hier te lande sommige juristen over de preventieve hechtenis denken, gelde het volgende: 1)

Twee personen werden beklaagd eenige kazen te hebben weggenomen. Een van hen, v. n. Z. bekende. Beide bekl. stonden, vooral J. A. B., goed bekend.

De O. v. J. ving, aldus het verslag, zijn requisitoir aan als een pleidooi. Z. E. Gestr. wees er op dat hun misdrijf uit armoede was voortgesproten en zij dus wel medelijden verdienden. Het feit diende echter gequalificeerd als diefstal in vereeniging, na voorafgemaakte afspraak, met braak en gedurende den voor de nachtrust bestemden tijd, *en was zoo ernstig dat hij het noodig had geoordeeld de beide bekl. in vóórarrest te doen nemen en te houden.* Evenwel was hij bereid dezen in de gevangenis

1) *P. v. J.* 1888, 5.

doorgebrachten tijd in mindering te doen brengen van de op te leggen straf van 3 maanden. De verdediger en de Rechtbank later sloten zich hierbij aan.

Deze „kategorische Haft”, want dat is zij, is opmerkelijk. Het O. M. echter hulde brengend voor zijn human optreden en tevens erkennende dat de preventieve hechtenis waarschijnlijk den beklaagden niet noemenswaard zal hebben benadeeld *in dit geval*, zoo doet dit echter m. i. niets af aan de bewering dat hier een geheel verkeerd beginsel is toegepast n.l. de preventieve hechtenis op grond van de zwaarte van het misdrijf. ¹⁾ En het is tevens m. i. de moeite waard hierbij op te merken, dat niemand, ook niet de verdediger, zijn stem heeft verheven tegen de toepassing van dit, in ons strafrecht niet erkend beginsel.

of zekeren dag
6. Den 20^{en} November 1899 kwam G. A. ter B., arbeider te Aalten, achtereenvolgens in ^{een} twee kruidenierswinkels, alwaar hem op zijn verzoek twee zakjes met koffieboonen werden ter hand gesteld, die hij in zijne zakdoek knoopte. Daarop was hij weggegaan *zonder te betalen*, zeggende: „ik kom voort terug.” ²⁾ Hiervan werd achtereenvolgens aangifte gedaan en ter B. gearresteerd. Waarom? Was het uit vrees voor vlucht? Toch zeker niet. Of uit vrees voor collusie? Hiervan kon geen sprake zijn. De vrees voor herhaling was hier evenmin gegrond, aangezien in een kleine plaats als Aalten ($\pm$ 3000 inw.) zulk een feit terstond van mond tot mond gaat en geen winkelier meer zóó onvoorzichtig zal zijn, aan ter B. winkelwaren ter hand te stellen zonder *vooraf* betaling te hebben ontvangen. Een feit als 't gemelde komt tamelijk veel voor en ik geloof niet dat er velen zijn, die in dit geval eene

1) Zie ook bl. 81 v.

2) P. v. J. 1900, 25.

strafvervolging zullen beginnen, aangezien *de levering heeft plaats gehad.*

Op den 13^{en} December d. a. v., na *23 dagen in hechtenis te zijn geweest*, werd hij vrijgesproken met bevel tot onmiddellijke invrijheidstelling.

Men werpe niet tegen dat ter B. wegens zijn afkeurenswaardige handelwijze terecht 23 dagen gevangen had gezeten; want de beoordeeling hiervan ligt noch op het terrein van den rechter noch op dat van het openbaar ministerie. 1)

7. Een soortgelijk geval deed zich voor in Juli 1900. 2)
Zekere A. P. v. E. te Amsterdam werd gedagvaard omdat hij den 9^{en} Juli op den openbaren weg zijn vader op den grond geworpen en hem met een mes verwond had. De omstandigheden, die aan dit feit vooraf gingen, waren deze: zijn vader maakte misbruik van sterkendrank, en mishandelde dan zijne vrouw; hierbij was de beklagde dikwijls tegenwoordig, die dan de partij zijner moeder trok, waardoor hij op een gespannen voet met zijn vader stond. Op den bewusten dag kwam hij 's avonds thuis en vond de woning gesloten; zijne moeder kwam van de tweede verdieping naar beneden, vertelde hem dat zij wederom mishandeld was en buiten de deur gesloten. Hierop werd hij zeer driftig en *trapte de matglazen deur in* om te zien of zijn vader thuis was. Hij vond hem niet, nam een broodmes en stak dat bij zich, liep naar beneden en *stak hiermee in de trapleuning*. Hierop is hij naar een smid gegaan en daarna naar het politiebureau; eindelijk zag hij zijn vader met zijn buurman staan praten; hierop ontstak hij dermate in drift dat hij zijn

1) Zie een dergelijk geval, behandeld voor de Rechtbank te Roermond, *P. v. J.* 1897, 59.

2) *P. v. J.* 1901, 5.

vader beetpakte, tegen den grond wierp en hem met het mes stak.

Iedereen zal bij het lezen hiervan tot de overtuiging komen dat de beklaagde onder den indruk van het gehoorde heeft gehandeld, dat hier geen sprake kan zijn van kalm beraad en koel overleg, maar zijn gemoed zóó overkropt schijnt te zijn geweest dat hij met het mes in eene trapleuning stak, en het misdrijf dus behoort te worden gequalificeerd als mishandeling van zijn vader, op welk feit eene gevangenisstraf is gesteld van ten hoogste 2 jaar en 8 maanden.

Niettegenstaande dit werd hij aangehouden en gevangen gezet en bleef hij preventief gevangen.

De Rechtbank besliste bij vonnis van den 17^{en} Augustus van dat jaar dat hier alleen mishandeling van zijn vader kon worden ten laste gelegd en voegde hier bij:

„dat in art. 86 van het W. v. Str. de gevallen worden opgesomd, waarbij preventieve hechtenis kan worden toegepast, en mishandeling daaronder niet voorkomt, zoodat, waar de verzwarende omstandigheid, omschreven in art 301 van het W. v. Str. als niet bewezen wordt aangenomen en waar de strafverhooging van art. 304 van het W. v. Str. het maximum der straf gesteld op het misdrijf omschreven in art 300 van dat Wetboek nog niet opvoert tot 4 jaren, doch slechts tot 2 jaar en 8 maanden, in deze op beklaagde geen preventieve hechtenis kan worden toegepast, en hij mitsdien daaruit behoort te worden ontslagen; verklaart wettig en overtuigend bewezen enz.

8. Een dergelijk geval als het op bladz. 93 en volgende vermelde, werd behandeld voor de Rechtbank te Amsterdam. ¹⁾ Van deze terechtzitting is het volgende verslag gegeven:

---

¹⁾ *De Telegraaf*, 16 Jan. 1904.

„Gistermiddag stonden voor de 5e kamer der Amsterdamsche Rechtbank terecht G. K. GZN. en B. B. KZN., beiden venters, beiden 24 jaar en wonende te Vlissingen.

Aan hen wordt ten laste gelegd: den eersten beklaagde K., dat hij op 31 Augustus 1903, te Huizen, aan Jacob Moll, nabij diens woning, moedwillig en gewelddadig met een mes of ander scherp voorwerp eene diepe en ernstige wonde boven het rechter schouderblad, tusschen de wervelkolom, heeft toegebracht, door Moll te steken of te snijden, welke mishandeling, ook ten gevolge van het daardoor veroorzaakte hevig bloedverlies, het leven van genoemden Moll heeft in gevaar gebracht en dezen langer dan een maand onafgebroken aan het ziekbed heeft gekluisterd, althans op tijd en plaats gemeld Jacob Moll heeft gestoken of gesneden, ten gevolge waarvan deze zwaar lichamelijk letsel heeft bekomen;

Den tweeden beklaagde B., dat hij op 31 Augustus 1903 te Huizen moedwillig en gewelddadig Jacob Moll meermalen met een klomp op het hoofd heeft geslagen en daardoor ten bloede verwond, althans hoogst pijnlijk getroffen.

Vrouw Molenaar te Huizen had eene dochter, die Teuntje heette. De venter K. was verliefd op Teuntje en moest, om zijne geliefde te kunnen naderen, het erf over van den visscher Moll, die daar een hekel aan had. Al tweemaal had Moll den verliefdeling van zijn erf gejaagd en drie weken vóórdat de steekpartij plaats had, joeg hij hem er weer af en K. zou toen gezegd hebben: „Da's twee keer, dat je me van je erf jaagt, als 't weer gebeurt, zal ik je steken, dat.....” (hier volgde iets, wat in de volkstaal gewoonlijk het werk der darmen is bij een steek).

Hoe onaangenaam 't voor K. moet geweest zijn, op zijne liefdestochten telkens door Moll belemmerd te worden, blijkt wel hieruit, dat hij bij gelegenheid van den

koninginnedag, 31 Augustus l. l., vol jenever zijnde, met vriend B. naar het erf van Moll aan den Koedijk toog.

Aan de poort ontmoette het tweetal 't zoontje van Moll, en K. gaf 't argelooze kind 'n cent, zeggende:

„Hier heb je 'n cent, ga nu je vader eens roepen, we moeten hem spreken.”

't Jongetje ging aan zijn vader zeggen, dat er twee mannen aan de poort stonden om hem te spreken en Moll stond op en ging naar buiten. K. greep Moll vast, drukte hem voorover en stak hem een broodmes eenige malen in den nek, terwijl B. eenige slagen met zijn klomp op Moll's hoofd gaf. Moll werd hevig bloedend binnengedragen in zijn huis en daar verbonden.

Het O. M., waargenomen door mr. VAN DAM, zeide, dat het te betreuren was, dat men in deze zaak niet meer dr. KLEIN kon hooren, den dokter, die Moll behandelde en die sedert overleden is. Spr. heeft in deze leemte trachten te voorzien, door het hooren van dr. G. WALLER, die Moll later onderzocht, maar het ligt in den aard der zaak, dat deze na maanden niet meer zulk een duidelijk beeld der verwonding kon geven, als dr. KLEIN dat zou hebben kunnen doen.

Nadat spr. verder de zaak in den breede had uiteengezet, cischte het O. M. tegen beklaagde K., wegens zware mishandeling, *één jaar* gevangenisstraf met aftrek der preventieve hechtenis en tegen B., wegens mishandeling, *drie maanden* gevangenisstraf.

K. had zijne verdediging opgedragen aan mr. L. W. VAN GIGCH, die begon met te wijzen op het vlekkeloos verleden van beklaagde K. en meende dat tengevolge van K's dronkenschap, hij niet geheel toerekenbaar moet geweest zijn en iets gedaan heeft, waartoe hij in normalen toestand nooit zou gekomen zijn. (Beide beklaagden zien er zeer bedaard en vredelievend uit).

Verder ging pl. het verloop en de genezing der verwonding na, en putte daaruit gunstige gegevens voor den toestand van den patiënt, daaruit afleidende, dat er geen levensgevaar geweest is. Pl. meende dan ook, dat eene veroordeling wegens „zware mishandeling” niet zal kunnen volgen, daar slechts eenvoudige mishandeling volgens pl. aanwezig is geweest. Pl. meent, dat de stoere visscher Moll veel langer te bed is blijven liggen dan noodig was. Hij sloeg dagelijks 7 eieren en 3 à 4 liters melk naar binnen en daar pl. meent, dat men in 't algemeen den toestand van een patiënt mag beoordeelen naar zijn eetlust, meent hij dat die toestand niet ongunstig geweest is.

Pl. hoopt, dat de Rechtbank met hem van oordeel zal zijn, dat slechts eenvoudige mishandeling aanwezig is geweest en drong op minder straf aan.

Pl. hoopte dat de Rechtbank de 4½ maand in vóór-arrest doorgebracht, voldoende zou achten en vroeg K's onmiddellijke invrijheidstelling.

Het O. M. bleef volharden bij zijn requisitoir en refereerde zich, wat de invrijheidstelling betreft, aan het oordeel der Rechtbank.

De Rechtbank vond in raadkamer geen termen om de invrijheidstelling toe te staan en bepaalde de uitspraak op 29 Januari.

Deze uitspraak luidde dat werden veroordeeld: K. wegens eenvoudige mishandeling, met vrijspraak der zware mishandeling, tot *negen maanden* gevangenisstraf met bevel tot onmiddellijk ontslag uit de preventieve hechtenis en B., wegens mishandeling tot *45 dagen* gevangenisstraf.

Ook hier was twijfel tusschen twee misdrijven, waarvan slechts bij één preventieve hechtenis is toegelaten, daarom zou ik ook hier de vraag willen stellen of, bij weinig vrees voor vlucht 't in dit geval niet wensche-

lijker ware geweest de preventieve hechtenis niet toe te passen.

9. In Apeldoorn ¹⁾ waren reeds lang oneenigheden tusschen de echtelieden H. K. en N. M. Toen de vrouw op een morgen getracht had haar man te vergiftigen werd zij aangehouden en gevangen gezet. Deze poging was aldus geschied: de vrouw was gewoon elken morgen een pannekoek te bakken; dit deed zij ook op den morgen van den 20^{en} Maart; zij nam toen een gedeelte van den inhoud van een doosje met muizentarwe, dat zij in huis had voor de muizen, en strooide deze tarwe op de helft van den bovenkant van den pannekoek, dien zij daarna omkeerde; zij zette hem aldus haar man voor, die onmiddellijk een vreemde smaak proefde; toen hij haar hier opmerkzaam op maakte, draaide zij het bord om, ten gevolge waarvan de helft van den pannekoek, waar het meeste vergif op was, vóór hem kwam. Hij bekeek den koek aan den onderkant en merkte op dat er muizentarwe aan was. Zij stond op en wierp den pannekoek in de beste kamer. Door den man en de vrouw zijn in tegenwoordigheid van een brigadier der marechaussée de corpora delicti weer te voorschijn gehaald en werd de vrouw, zooals gemeld, in hechtenis genomen. Op de terechtzitting is een en ander bevestigd en is bovendien gebleken dat de deskundigen bevonden hadden dat de hoeveelheid strychnine zóó gering was, dat van eene hoeveelheidsbepaling geen sprake kon zijn. De Rechtbank, in haar vonnis van den 25^{en} April, beschouwde het door de vrouw bedreven feit niet strafbaar, ontsloeg haar van alle rechtsvervolging en gelastte hare invrijheidstelling.

1) *P. v. J.* 1900, 51.

Het O. M. ging in hooger beroep. De vrouw werd wederom gevangen genomen, doch bij arrest van het Hof werd andermaal hare invrijheidstelling bevolen.

Waarom hier preventieve hechtenis? Vroes voor vlucht schijnt mij moeielijk aan te nemen. Of poging tot misdrijf met een ondeugdelijk middel een strafbaar feit is, is een betwist punt, en daarom was het m. i. beter geweest niet op het vonnis vooruit te loopen. Vrees voor herhaling behoefde niet te bestaan, want gesteld, hetgeen mij niet waarschijnlijk voorkomt, dat zij degelijker middel beproeven wilde: zeer zeker zou zij in Apeldoorn geen vergif meer hebben kunnen bekomen en zou zij dit gedurende het onderzoek in eene andere plaats hebben trachten te krijgen, dan was het de taak eener werkzame politic haar na te gaan, gegeven hierbij dat de vrouw behoorde tot die klasse van menschen, die zich niet gemakkelijk verplaatsen, en voor wie zelfs eene kleine reis per spoor eene heele onderneming is. Zooveel meer geldt dit voor het onderzoek bij het Hof.

10. Het volgende bericht komt voor in de „Telegraaf” 1):

Heden stond voor de 4de kamer der Rechtbank te Amsterdam terecht J. C. H., oud 37 jaar, schilder, geboren te Ede, wonende te Hilversum, gedetineerd, aan wien wordt ten laste gelegd, dat hij te Hilversum den 6^{en} December 1903, op het gemeenschappelijk erf, gelegen achter de aan elkander grenzende toenmalige woningen van beklagde en van de echtelieden Methorst, aan de oude Eemnesstraat, of wel terwijl hij, beklagde, stond in eene deuropening dier, door hem en zijn gezin toen bewoonde woning en na te noemen Wouter Methorst, in de nabijheid daarvan op gemeld erf, opzettelijk, met

1) *De Telegraaf*, 9 en 10 Febr. 1904.

het oogmerk, gezegden Wouter Methorst zwaar lichamelijk letsel toe te brengen, dezen met een op een hakmes gelijkend, scherp geslepen metalen voorwerp, met zooveel kracht ter hoogte van den linkerpols en op de rechterhand heeft geslagen of gehouwen, dat voormeld voorwerp aan den linkerpols alle weeke deelen, als huidspieren, pezen, zenuwen en bloedvaten aanced; zoomede een zich ter plaatse bevindende slagader doorsnijdende, en het daar aanwezige erwtvormige been doorhakkende, tot op het harde been is doorgedrongen. een twaalf centimeter lange bloedende zoogenaamde lapwonde veroorzaakte en aan de rechterhand van twee vingertoppen de weeke gedeelten heeft afgehakt, hebbende voorschreven verwonding aan den linkerpols, eene snel verloopende infectie van die verwonding uitgegaan zijnde, den dood van voormelden Wouter Methorst tengevolge gehad.

In deze zaak werden gehoord de doctoren F. W. ADRIAN en K. H. J. BARENDRECHT, beiden te Hilversum en als deskundigen, die de lijkschouwing hadden verricht, de doctoren G. WALLER en J. W. JACOBI.

Uit de verklaringen dezer medici bleek, dat ook in dit geval van dood door infectie de eigenlijke oorzaak van den dood weer te zoeken is geweest in de *vatbaarheid* van den gewonde, terwijl de verwonding slechts de aanleiding is geweest. Een speldeprik of insectensteek zou hetzelfde gevolg hebben kunnen hebben bij dit individu, terwijl dezelfde verwonding bij een mensch met gezond bloed geen doodelijken afloop zou gehad hebben.

Het hart en de lever van den verwonde waren volgens de deskundigen ziek en bijgevolg was het bloed onrein, terwijl het groote bloedverlies een gunstig moment vormde voor de infectie, aangezien het weerstandsvermogen daardoor zeer wordt verminderd en het opslorplingsvermogen van 't gift door de aderen wordt begunstigd.

Uit de verklaring der weduwe van den verslagene, Methorst, bleek, dat op dien Zondag, 6 December, haar man achter het huis kachelhoutjes hakte, terwijl zij toekeek. De verhouding tusschen de families Methorst en H. was tot dusver vrij goed geweest. Terwijl Methorst hakte, kwam opeens vrouw H. met hare kinderen huilend naar buiten loopen en riep: „O, o, hij is weer zoo bezig!” Methorst maakte hieruit op, dat H. weer dronken was en zijne vrouw mishandelde, en zei, dat ze wel zoo lang bij hem in huis kon komen.

Nu verscheen H. zelf, die over het aanbod van zijn buurman vertoornd zijnde, zeide: „Waarom moet ze bij jou komen, wat heb je met mijne vrouw te maken? Maar wacht maar!”

H. ging toen naar binnen en zijn oudste zoontje riep: „O, moeder, vader haalt de klewang.”

Methorst stond op, zeggende „Ik kan het wel met de handen af” en trad op H. toe, die in de deur zijner woning stond en met een hakmes van ongeveer een halve meter lengte en boven 1½ decimeter breed, een wapen, geschikt om een os den hals af te slaan, naar Methorst hakte. Methorst's vrouw kwam te hulp, maar werd door H. bij de haren heen en weer gesleurd. Even later vertoonde Methorst de pols waar het bloed uitspoot, aan zijne vrouw, die eerst H. voor „vuile moordenaar” schold en daarna haar boezelaar om den pols wond. Het bloed drong echter overal doorheen en zelfs toen twee toegesnelde buurvrouwen ook hare boezelaars om de wond draaiden, konden zij het bloed niet stuiten.

Dr. ADRIAN, die inmiddels geroepen was, bond den bovenarm met een caoutchouc slang af, zuiverde de wond, verbond die en deed den patiënt naar de roomsch-katholieke ziekenverpleging te Hilversum vervoeren.

Nadat H. den slag toegebracht had, liep hij het huis

uit en dronk in een bierhuis een fleschje bier, daarna verborg hij zich in een boschje, waar de politie hem arresteerde; hij ging gewillig mee.

Nog bleek later, dat H. bij de politie te Hilversum bekend stond als een dronkaard. Hij was als militair in Indië geweest en had den klewang van daar meegebracht.

Nadat de getuigen gehoord waren, werd de beklagde door den president, mr. MEINESZ, ondervraagd. De beklagde verklaarde, niets meer van het gebeurde te weten. Hij had 's morgens voor een kwartje jenever gekocht en dien opgedronken, zoodat hij geheel onder den invloed van drank was.

Daar hij echter na het gebeurde tot den bierhuishouder, in wiens bierhuis hij een fleschje bier dronk, zeide: „Ik heb het te kwaad gehad met de bureu en heb van mij afgeslagen”, en tot de veldwachters, die hem arresteerden: „Ik weet waarvoor ik mee moet”, kwam de verklaring van beklagde den president onaannemelijk voor.

Het O. M., waargenomen door mr. WENTHOLT, ging het geheele verloop der zaak nog eens na en meende, dat, hoe men ook redeneert, men toch steeds weer tot de verwonding moet terugkeeren als aanleiding tot den dood. Al is de infectie ook veroorzaakt door onreinheid van het wapen, van de huid of van de verbandmiddelen, toch moet ook het groote bloedverlies door de wond veroorzaakt, als mede-oorzaak beschouwd worden.

Spr. eischte ten slotte op grond van artikel 302 W. v. Str. wegens het „opzettelijk toebrengen van zwaar lichamelijk letsel, terwijl het feit den dood ten gevolge heeft gehad”, gevangenisstraf voor den tijd van *vier jaren*.

De verdediger, mr. C. G. HARBORD, zette in zijn pleidooi de gebeurtenissen van den 6^{en} December nog eens uiteen.

Beklagde had dien dag op sneeuwspoor konijnen gejaagd en daarbij heel wat jenever gedronken.

Verder bestreed pleiter de meening van het O. M., dat de verwonding aan den pols zou zijn „zwaar lichamenlijk letsel”, daar dergelijke verwondingen in de meeste gevallen genezen en slechts bij totaal gebrek aan verbinding doodbloeden ten gevolge *kunnen* hebben. Het opzet tot het toebrengen van zwaar lichamenlijk letsel achtte pleiter zeker niet bewezen. Men moet niet vergeten, dat alle doktoren hebben verklaard, dat de wond *niet* levensgevaarlijk was, en dat genezing zou gevolgd zijn, wanneer geen infectie had plaats gehad. Verder meende pleiter, dat art. 41 W. v. Str. hier van toepassing is, daar gehandeld is op dat oogenblik door „noodzakelijke verdediging van eigen lijf”, terwijl de grenzen van noodzakelijke verdediging zijn overschreden „ten gevolge van eene hevige gemoedsbeweging, door de aanranding veroorzaakt”.

Immers, het is gebleken, dat de verslagene op H. is toegetroden, zeggende: „Ik kan het wel met mijne handen af”, en 't schijnt, dat hij als aanvaller is opgetreden. Pl. hoopte, dat de Rechtbank alsnog de zaak niet gesloten zou verklaren, maar nog het hooren van andere getuigen zou bevelen, die bij het voorval tegenwoordig waren, ten einde de vraag tot klaarheid te brengen, of beklagde ter noodzakelijke verdediging van zichzelf in zijn huis gehandeld heeft.

Maar ten slotte wil pleiter vrijspraak vragen, omdat in de dagvaarding een fout is, er staat namelijk in het afschrift, dat voor beklagde als origineel geldt, dat het feit te Amsterdam gebeurd is, terwijl hier vandaag is gebleken, dat het feit te Hilversum heeft plaats gehad. Het feit, bij dagvaarding omschreven, is dus een ander dan het door beklagde bedrevene.

Het O. M. wees er nog op, dat de getuigen, die de verdediger nog wil hooren, reeds door de politie te Hil-

versum gehoord zijn, waar gebleken is, dat zij niets bijzonders konden meedeelen. De fout in de dagvaarding is een schrijffout, en reeds herhaaldelijk is uitgemaakt, dat dergelijke schrijffouten geen grond tot nietigheid opleveren."

De Rechtbank bepaalde de uitspraak op heden over 14 dagen.

Op grond van het twijfelachtige van het geval, ware het ook hier m. i. beter geweest preventieve hechtenis achterwege te laten.

11. In het *Paleis van Justitie* ¹⁾ komt voor een ingezonden stuk van de hand van den Hoogleeraar SIMONS, getiteld: *Ongelooflijk en toch waar*. „In het Handelsblad van 21 September — avond- en ochtendblad — las ik het verslag van een strafzaak, behandeld voor de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam. De in dat verslag aan het pleidooi van de verdedigers ontleende opmerkingen klonken zoo onbegrijpelijk dat ik meende zonder nader onderzoek de juistheid niet te mogen aannemen. Ik verzocht en verkreeg van een der verdedigers nadere inlichtingen, die den inhoud van het verslag in hoofdzaak bevestigden. Aan het mij welwillend ter inzage verstrekte dossier ontleen ik de volgende feiten. In den nacht van 12 op 13 Mei j.l. ontstond te Hilversum brand in een perceel, gelegen in die gemeente aan het Achterom en aan de Wilhelminastraat. De bewoner van dat perceel, van beroep tuinman, en zijne huisvrouw, winkelierster en koffiehuishoudster, werden verdacht dien brand moedwillig te hebben gesticht en zich daarmede te hebben schuldig gemaakt aan het misdrijf van art. 157 Strafwet. Bij de ingestelde voorloopige informatiën oordeelde de

¹⁾ *P. v. J.*, 1900, 77.

rechter-commissaris dat er gewichtige bezwaren tegen beide verdachten waren gerezen en verleende daarop, conform het requisitoir van den officier van justitie, op 16 Mei een bevel van voorloopige aanhouding tegen beiden op grond van het bestaan van gegronde vrees voor ontvluchting van de verdachten, de eenige reden voor toepassing van de preventieve hechtenis in het gebruikte formulier voor de beschikking vermeld. Den 21^{en} Mei verlengde de Rechtbank dit bevel van voorloopige aanhouding, daarbij overwegende dat de informatiën nog geen voldoende aanwijzingen tegen de verdachten hebben doen kennen om rechtsingang te verleenen *doch dat die vermoedelijk zullen verkregen worden door het voortzetten der informatiën* (ik cursiveer), terwijl het noodig is op de gronden in het bevel tot voorloopige aanhouding vermeld — ik las daarin slechts *één* grond, dien van vrees voor vlucht — dat de verdachten gedurende dat onderzoek in verzekerde bewaring worden gehouden. Zeven dagen later, den laatsten dag van den tweeden zesdaagschen termijn, oordeelde de raadkamer der Rechtbank, samengesteld uit Mrs. P. CONINCK WESTENBERG, vice-president, P. J. BIJLEVELD en J. E. JACOBSON, rechters, dat er thans voldoende bezwaren waren gerezen om den gevraagden rechtsingang te verleenen — de verdediger beweert dat in die zes dagen niets verder ten laste van de verdachten gebleken was — en overwoog voorts dat de gevangenhouding van de beklaagden werd vereischt, daar het in vrijheid blijven van deze gevaar oplevert voor de maatschappelijke veiligheid, *op grond van vrees voor herhaling van misdrijf*. (Ik cursiveer).

Dit bevel van gevangenhouding werd den 27^{en} Juni door de raadkamer der Rechtbank voor ten hoogste dertig dagen verlengd, in plaats van Mr. JACOBSON had toen Mr. J. H. BIJDENDIJK in de Rechtbank zitting, op

grond dat de reden, die tot de gevangenhouding had geleid, alsnog bestond, d.w.z. de vrees dat de beklaagden hun misdrijf zouden herhalen.

Den 16^{en} Juli was de instructie gesloten en den daarop volgende dag werd daarvan aan de beklaagden aanzegging gedaan, die natuurlijk afstand deden van hunne bevoegdheid tot het indienen van eene memorie. Het hun beteekende requisitoir strekte tot verwijzing hunner zaak naar de terechtzitting en, zooals van zelf spreekt, met hunne gevangenhouding.

Bij hare den 20^{en} Juli verleende beschikking besliste de raadkamer der Rechtbank — ditmaal samengesteld uit Mrs. J. J. ERMERINS, vice-president, T. HENNY en C. VAN DER ZWEEP, rechters — conform het requisitoir en gelastte de gevangenhouding van de beklaagden, nog altijd van oordeel dat hun in vrijheid zijn de maatschappelijke veiligheid in gevaar zou brengen wegens het bestaan van *gegronde* — dit „gegronde” is in het formulier gedrukt — vrees voor herhaling van misdrijf. Deze beschikking werd den 21^{en} Juli aan beklaagden beteekend, die — behoeft het vermelding — desgevraagd, verklaarden afstand te doen van den termijn van verzet. Die afstand zou immers de behandeling der zaak bespoedigen. De beklaagden werden daarop den 31^{en} Juli gedagvaard om te verschijnen . . . . . ter terechtzitting van den 18^{en} September d. i. juist zeven weken later.

De zaak van de beklaagden werd alsnu behandeld ter terechtzitting van 18 en 20 September j. l. onder leiding van den voorzitter der Rechtbank, Mr. LUDEN.

Het O. M. requireerde schuldigverklaring van beide beklaagden en hunne veroordeeling — bedrieg ik mij niet — tot 5 jaar gevangenisstraf. De verdedigers vroegen wegens gemis van schuldbewijs vrijspraak.

Met dit laatste gevoelen vereenigde zich de Rechtbank

bij hare uitspraak op 27 September; de beklaagden, werden vrijgesproken en hunne invrijheidstelling bevolen. Zij hadden toen 184 dagen in preventieve hechtenis doorgebracht op grond van vrees voor herhaling van een misdrijf, waarvan het niet vast stond dat zij het hadden gepleegd, waarvan de rechter ten slotte het bewijs niet geleverd achtte, van een misdrijf, dat zij feitelijk niet herhalen konden, want hun inboedel was verbrand. De beklaagden waren tot dusver nog niet met de justitie in aanraking geweest. Naar men mij mededeelt is de man zijne betrekking als tuinmansknecht kwijt. Zijn patroon had de betrekking drie maanden opengehouden, doch was toen genoodzaakt een ander in dienst te nemen. Onze wet kent geene vergoeding van de schade, door deze preventieve hechtenis toegebracht.

Aldus de feiten. Van commentaar onthoud ik mij. Alles wat ik er aan zou kunnen toevoegen zou den indruk, die uit de feiten zelf tot ons spreekt, slechts kunnen verzwakken. Ik vraag alleen dit. Bij het debat in de vergadering van de juristen-vereeniging van 1897 werd door enkele sprekers, o. a. door den tegenwoordigen officier van justitie bij de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam, de meening uitgesproken, dat in ons land geen misbruik wordt gemaakt van de preventieve hechtenis. Zou iemand nog lust en moed hebben deze meening voor zijne rekening te nemen?"

12. In het *Nieuws van den Dag* ¹⁾ vinden we het volgende in de rubriek „Rechtzaken” onder het opschrift „Diefstal van effecten”:

„Voor de Haagsche Rechtbank is Donderdag behandeld de zaak van een koopman aldaar, die beschuldigd werd,

---

¹⁾ *N. v. d. D.* 21 Nov. 1903.

dat hij omstreeks 7 Februari j.l. opzettelijk van een tot dusver onbekend gebleven persoon heeft gekocht 50 obligatiën met coupons stad Rome, welke stukken den 17^{en} September 1902 ten vervoer waren toevertrouwd aan de Zwitsersche postereien en bestemd voor een bankier te Genève, en op den 18^{en} September te Genève uit een bestelwagen weggenomen waren met het oogmerk, om zich die stukken toe te eigenen; althans, dat hij op 28 Februari 1903 opzettelijk voordeel heeft getrokken, door die coupons te 's-Gravenhage bij een bankier in te wisselen en de opbrengst voor zich te houden.

Het eerst werd gehoord (met behulp van een tolk) een postambtenaar uit Genève, die den 18^{en} September 1902 van het postkantoor te Genève was gegaan, vergezeld van een surnumerair, met een bestelkar naar de Rue de Hollande in Genève tot het bestellen aan hunne adressen van een aantal pakketten en brieven met waardevollen inhoud. In de Rue de Hollande bleef de kar een oogenblik, niet langer dan 5 minuten, onbeheerd staan voor een der woningen, omdat de surnumerair eenige pakketten in een nabij gelegen straat ging bezorgen en de ambtenaar zelf eveneens. Laatstgenoemde sloot den wagen zorgvuldig en stak den sleutel bij zich. Bij de pakketten, die de ambtenaar moest bezorgen, bevond zich ook een brief met een inhoud van 10.000 francs aan waardepapieren. Toen de ambtenaar bij zijn kar terugkwam, zag hij dat men van zijne afwezigheid had gebruik gemaakt om het voertuig te openen en vermiste hij 7 pakketten, waarvan 5 aan elkander waren gebonden.

Een andere Geneefsche postambtenaar legde verklaringen af omtrent den inhoud van den postwagen, waarna de chef van de beurs-afdeeling van de bank te Zürich — wiens getuigenis uit het Duitsch vertolkt werd — eene verklaring aflegde, dat hij aan het adres van den bankier

te Genève een aangeteekenden brief had afgezonden, bevattende de obligatiën, waarvan hier boven sprake is.

Een koffiehuishouder te 's-Gravenhage verklaarde, dat de beklagde in een café aan het Groenewegje te 's-Gravenhage van een man, die zeide coupons te bezitten, welke hij te gelde wilde maken, doch daartoe niet meer in de gelegenheid te zijn, omdat wegens het late uur — het was 10 uur 's avonds — de effectenkantoren gesloten waren, verschillende coupons heeft gekocht, welke betaald werden met ongeveer f 80 in bank- en muntpapier. De verkooper zeide naar Berlijn te moeten, maar dat hij geen geld had. Daarom vroeg bekl. aan den man, of hij hem van dienst kon zijn, om de coupons te wisselen. Hierop had de koop plaats. De man, die deze effecten verkocht, was aan niemand bekend.

Beklaagde bevestigde dien koop. Hij had dien gesloten eensdeels om den man, die in verlegenheid zat, te helpen; andersdeels uit zucht naar een winstje op de coupons. Van postdiefstal, dienzelfden dag gepleegd, was geen oogenblik sprake geweest, en hij had daarmede niets te maken.

Verschillende andere getuigen bevestigden de inwisseling van de coupons in het café aan het Groenewegje. Een der getuigen had het wel wat vreemd gevonden op dat late uur coupons te verhandelen; maar overigens schijnt in het café geen bijzondere aandacht gewijd te zijn aan den verkoop.

De beklagde heeft vervolgens de coupons verkocht aan de „Bank voor Effecten- en Wisselzaken”, nadat hij het beproefd had op eenige andere kantoren, waar de inwisseling echter niet gelukte, op een kantoor o. a. met eenig wantrouwen. Bij de inwisseling gaf hij zijn juisten naam en woonplaats op.

Na de inwisseling bemerkte men ten kantore van de

bank, dat de te gelde gemaakte coupons voorkwamen op de lijst van de te Genève gestolen effecten. De bank waarschuwde toen onmiddellijk de politie.

De hoofdagent-rechercheur van politie verklaarde, dat de beklaagde bekend staat als lid van een dievenbende in Den Haag.

Beklaagde vroeg waarop dat ongunstig oordeel berustte, waarop de president antwoordde, dat de politie deugdelijke redenen tot zulke vermoedens kon hebben.

De substituut-officier van justitie Mr. VAN GEUNS, herinnerde aan den brutalen postdiefstal in het buitenland; een diefstal, welke ook de aandacht van deze Rechtbank trok, omdat in haar arrondissement personen gevonden werden, die althans in het bezit werden gevonden van coupons, afkomstig van de gestolen effecten. Hij achtte vaststaande dat de bekl. de coupons gekocht heeft en ook bewezen dat zij althans voor een gedeelte van diefstal afkomstig zijn geweest. Maar geenszins is bewezen dat beklaagde *wist* dat de effecten gestolen waren. Hij kan het vermoed hebben, maar van het volle bewustzijn van het afkomstig zijn van diefstal is niets gebleken. Op grond daarvan vroeg het O. M. vrijspraak met last tot invrijheidstelling. *Spreker wees er op, dat dit het einde was van eene zaak, waarvan de instructie zeer geruimen tijd in beslag heeft genomen en moest nemen, wegens het ijverig zoeken naar den vermoedelijken dader, den onbekende, van wien bekl. de coupons gekocht had.*

De verdediger, Mr. J. W. DE KANTER, sloot zich geheel aan bij de gronden, waarop het O. M. vrijspraak vroeg. *Voorts herinnerde hij, dat bekl. 8 maanden in voorloopige hechtenis heeft doorgebracht, terwijl er geen schijn of schaduw van bewijs tegen hem aanwezig was. Dit bewijst weer zeer veel tegen de instelling van de preventieve hechtenis in onze Nederlandsche rechtspleging.*

De Rechtbank gelastte de onmiddellijke invrijheidstelling van den beklagde.

De uitspraak in de zaak zelve is bepaald op Donderdag 26 November”.

De beklagde werd vrijgesproken.

13. Nog eene effecten-zaak: 1)

Voor dezelfde Rechtbank diende ook nog de zaak van een 29-jarig kunstschilder, wonende te Rotterdam, thans in hechtenis te 's-Gravenhage. Deze was een kennis van den bekl. in de vorige zaak, en hem werd ten laste gelegd het opzettelijk trekken van voordeel uit de opbrengst van zes coupons van obligaties „Leening stad Rome”, eveneens afkomstig van den diefstal uit een postkar te Genève.

Ook in deze zaak werden door de Geneefsche postambtenaren en den ambtenaar der bank te Zürich gelijke verklaringen afgelegd.

De coupons werden op twee verschillende datums door bekl. gewisseld bij de firma Scheurleer & Zoonen te 's-Gravenhage, onder zijn eigen naam en met opgaaf van zijn woonplaats. Op eene vraag naar de herkomst der coupons antwoordde hij, dat hij aquarellen verkocht had aan een Franschman, die hem met coupons betaald had.

Beklagde erkende den verkoop bij bovenbedoelde bankiersfirma, maar zeide zich niet te herinneren gezegd te hebben dat hij de coupons van een Franschman had gekregen. Hij had wel gezegd aquarellen aan een heer verkocht te hebben, die hem met coupons betaalde, welke deze heer zeide van een Franschman te hebben ontvangen. Bekl. zeide achtereenvolgens 90 aquarellen te hebben verkocht aan bovenbedoelden heer en telkens coupons te hebben ontvangen, welke hij te gelde maakte naarmate

1) *N. v. d. D.*, 21 Nov. 1903.

hij behoefte aan geld had. Hij erkende, dat hij dikwijls in gezelschap verkeerde van den beklaagde in de vorige zaak, maar dat er tusschen hen nooit sprake was van die coupons. Die geregelde betalingen met coupons hadden bij hem geen achterdocht opgewekt, omdat hij coupons als een deugdelijk betaalmiddel beschouwde.

Bekl. had aan verschillende geldkantoren te vergeefs gepoogd de coupons in te wisselen. Een der ambtenaren van die kantoren verklaarde, dat dit geschied was eenige maanden vóór het jaar 1903, hetgeen niet overeenkwam met de opgaaf van beklaagde, dat de aquarellen verkocht waren in het begin van 1903.

Uit verklaringen van politie-beambten bleek, dat de heer, op wien bekl. zich beroept en die Limburg zou heeten, niet bestaat te 's-Gravenhage en ook niet te Rotterdam.

Eenige getuigen á décharge verklaarden, dat de beklaagde geen geldhandel drijft in aquarellen.

De substituut-officier Mr. VAN GEUNS betoogde, dat deze beklaagde te kwader trouw was, hetgeen blijkt uit allerlei zonderlinge verhalen en draaijerijen. In den aanvang der instructie heeft hij ontkend in Februari coupons „Stad Rome” in bezit te hebben gehad en deze dus nooit ter inwisseling te hebben aangeboden. Eerst later deed hij het verhaal van den kunstkooper. Volstrekt ongehoorbaar achtte spreker dat verhaal van den verkoop van de aquarellen aan den onbekenden koopman.

Intusschen achtte spr. ook in deze zaak het door den Hoogen Raad, blijkens een zijner arresten, geeischte „heldere bewustzijn” dat de coupons gestolen waren, *niet* aanwezig, zoodat het Openbaar Ministerie ook in deze zaak *vrijspraak* vorderde met last tot invrijheidstelling van bekl.

De verdediger, Mr. D. W. MOLHUYSEN, sloot zich hierbij

aan met de opmerking, dat bij eene veroordeeling de omschrijving van het misdrijf anders zou moeten luiden.

De Rechtbank beval onmiddellijke invrijheidstelling en bepaalde de uitspraak ook in deze zaak op aanstaanden Donderdag.

Ofschoon deze beklaagde moeielijk sympathie kan opwekken, schijnt mij de preventieve hechtenis in dit geval volkomen misplaatst.

14. Voor de Arr. Rechtbank te Amsterdam stond den 7^{en} April 1896 terecht J. N. S., sedert 29 December '95 in voorloopige hechtenis. Aan het verslag van deze zaak in het *Paleis van Justitie* ¹⁾, ontleenen wij het volgende:

Beklaagde werd ten laste gelegd dat hij den 29sten December 1895 moedwillig met eene brandende petroleum-lamp heeft geworpen naar zijne vrouw, waardoor deze eene bloedende hoofdwonde bekwam; daarop is brand ontstaan, doch de beklaagde is de deur uitgegaan en heeft zijne vrouw, zonder hulp te verleenen, verlaten; deze is later aan de bekomen brandwonden overleden. In de dagvaarding wordt gezegd tengevolge der mishandeling, *althans door zijne schuld*.

Dr. WALLER verklaarde dat de vrouw is overleden aan brandwonden. Get. kan niet zeker zeggen, waardoor zij in brand is geraakt. Het is mogelijk dat zij zóó onder den invloed van sterken drank verkeerde, dat zij niettegenstaande de brand is blijven zitten, zegt get., op eene desbetreffende hem gedane vraag.

Dr. JACOBI verklaarde ongeveer hetzelfde.

De scheikundigen zeggen dat zij geen petroleum hebben ontdekt, maar nemen de mogelijkheid aan dat deze door de brand is verdampt.

Dr. OIDTMAN, die de vrouw in het ziekenhuis behan-

---

1) *P. v. J.* 1896, 29 en 31.

delde, verklaart daarentegen dat hij niet geconstateerd had dat zij sterken drank had gebruikt.

Get. BOAS, inspecteur van politie, verklaarde dat de man dronken was. *Petroleumlucht heeft get. in het huis niet geroken, en evenmin petroleum gevonden: de lamp was geheel ledig, de brander er af, zoodat zij zelfs niet kan hebben gebrand.*

Een andere getuige verklaarde dat bekl. beschonken was geweest en het geval dezen blijkbaar niets kon schelen. Toen hij de deur uitliep kwam daar eene dikke rookkolom uit.

Een brandwacht zeide geen petroleum te hebben bemerkt. Andere getuigen hebben echter bekl. hooren zeggen: „ik heb mijne vrouw met de brandende lamp gegooid,” hetgeen door bekl. ontkend wordt.

Een agent van politie verklaarde dat de vrouw tegen hem gezegd had: „hij heeft me vermoord.”

Alles bij elkaar genomen komt het mij voor dat deze zaak tamelijk duister is en dit zal gedurende de instructie nog wel meer het geval geweest zijn. Het O. M. begon zijn requisitoir met te zeggen dat de aanklacht anders zou geweest zijn en geen preventieve hechtenis zou zijn toegepast, indien reeds tijdens de instructie was gebleken dat de lamp in beklagdes woning niet **kan** hebben gebrand.

Waarom zijn die inspecteur en die brandwacht niet gedurende de instructie gehoord? Ziedaar een vraag, die mij wel gerechtvaardigd schijnt. Dat de beklagde de sympathie van den instrueerenden rechter-commissaris niet kon opwekken, kan ik mij voorstellen. Maar waarom die preventieve hechtenis is toegepast kan ik mij niet begrijpen, waar geen sprake kan zijn van vrees voor collusie of herhaling en die voor vlucht zeer gering. Niemand heeft den bekl. met de lamp zien gooien; het

was echter, dunkt mij, wel zoo logisch geweest eerder te vragen, hoe kwam men tot de overtuiging dat de lamp gebrand had — want dát was noodig voor de mishandeling — en niet omgekeerd te redeneeren.

Op verzoek van het O. M. werd de beklagde onmiddellijk in vrijheid gesteld en de uitspraak bepaald op 21 April d.a.v.

15. Den 4^{en} September 1897 ¹⁾ had J. A. J., zadelmaker, zich, na zijn loon te hebben ontvangen, begeven naar eene tapperij en daar tot middernacht vertoefd. Gearresteerd wegens verdenking van doodslag, erkende hij zekeren Raaymakers doodgestoken te hebben. Het feit had zich aldus voorgedragen, zooals door de getuigenverklaringen werd bevestigd: na alleen de tapperij te hebben verlaten werd hij aangesproken door zekere Johanna W. die zich in gezelschap bevond van gemelden Raaymakers. Genoemde Johanna vroeg hem o. m. om jenever, aan welke vraag R. kracht trachtte bij te zetten door bedreigingen. Nadat J. eenige malen aan het verzoek had voldaan en hun geld en jenever had verstrekt, werd hij ten slotte door beiden aangegrepen en tegen een muur geduwd. Hierdoor in angst gebracht en beducht geworden voor zijn leven, trok hij zijn mes en bracht R. een steek toe, tengevolge waarvan deze eenige oogenblikken later overleed. Dit laatste werd door de deskundigen verklaard.

Zeer terecht oordeelde het openbaar ministerie dat ter zake van dezen doodslag de wet niet in haar uiterste gestrengheid moest worden toegepast, weshalve dan ook ter terechtzitting eene gevangenisstraf van een jaar en 6 maanden werd gerequireerd.

Niettegenstaande deze verklaringen en het feit dat uit

¹⁾ *P. v. J.* 1897, 93.

den strafstaat van Raaymakers bleek, dat deze 23 maal was veroordeeld wegens dronkenschap en 4 maal wegens burengerucht, en uit dien van Johanna W., dat deze 9 maal wegens dronkenschap en cenmaal wegens burengerucht was veroordeeld, terwijl door de politiebeambten eenstemmig werd verklaard dat beide personen voortdurend 's nachts op straat rondzwierven, is de verdachte J., van wien zijn patroon verklaarde, dat hij was van onbesproken levensgedrag, na zijne arrestatie gevangen gehouden tot den 19^{en} October van dat jaar, dus gedurende zes weken, toen de Rechtbank hem, gelet op art. 41 al. 2, van alle rechtsvervolging ontsloeg en zijne onmiddellijke invrijheidstelling beval.

Het schijnt onaannemelijk dat vrees voor vlucht van den verdachte bestond, die ten eerste dadelijk bekende en vermoedelijk de door de Rechtbank gegeven uitspraak zoo niet verwacht, dan toch daarop gehoopt zal hebben, terwijl het door vlucht, met de kans van achterhaald te worden waarschijnlijk werd dat de rechters, die gunstig voor hem gestemd zouden zijn, een anderen indruk omtrent hem zouden ontvangen. Collusie, meen ik, was hier evenmin te vreezen, omdat het voor de hand lag dat hij hierdoor zijne zaak zou schaden, daar toch op de beloften van een getuige als de genoemde om te zijnen gunste te zullen verklaren, zeer weinig staat kan gemaakt worden. Vrees voor herhaling kon bij dezen beklagde evenmin bestaan. Ik vermoed dat iemand, wien zulk een geval is overkomen, niet licht neiging zal gevoelen zich andermaal met dergelijke lieden in te laten.

Waarom dan preventieve hechtenis?

16. Een kleermaker in een dorp in Drenthe, 1) S.

1) *P. v. J.* 1888, 75.

geheeten, een man van onbesproken levensgedrag, had als huiseigenaar, in April 1888 zekeren D. uit een zijner huisjes laten zetten. Deze, die nog al gebruik van sterken drank maakte, zon op wraak. Den 1^{en} Mei d.a.v. vertoonde hij zich voor het huis van S. en begon hem uit te dagen. De kleermaker ging, nadat zijne vrouw hem een revolver had gegeven om D. op zijn beurt te bedreigen, naar buiten. Doch D. zeide daar niet bang voor te zijn. Toen nu de kleermaker naar binnen wilde gaan, liep D. hem achterna en niettegenstaande de pogingen van de vrouw van S. om hem tegen te houden, drong hij diens huis binnen. Zeer spoedig hoorde men een schot knallen tengevolge waarvan D. nog dienzelfden dag overleed. S. werd gevangen genomen, en de zaak kwam 7 weken later ter terechtzitting. Geen twijfel bestond over de vraag of de dood het gevolg van den aanslag was geweest. Bekl. zeide, dat D. gepoogd had hem te wurgen; de vrouw, buiten eede gehoord, bevestigde dit feit, dat mij niet geheel onaannemelijk schijnt. De getuigen konden niet veel licht verschaffen. Het kwam er nu hoofdzakelijk op aan deze poging tot wurgen te bewijzen, waarin bekl. niet is geslaagd. Aan den anderen kant staat vast dat het feit, dat een opgewonden persoon iemands huis binnendringt na dien persoon eerst te hebben uitgedaagd, wel in staat is, eene zenuwachtige stemming te weeg te brengen en men dan zeer ver gaat; en dat men dan, een revolver in de hand hebbende, daarmee schiet, schijnt mij alleszins begrijpelijk. Men stond dus voor een zeer twijfelachtig geval: zal de Rechtbank art. 41 al. 2 toepassen of niet, en in die omstandigheden komt mij de preventieve hechtenis niet gerechtvaardigd voor, waarbij dan nog komt dat er moeielijk een reden voor te vinden was, ook dan, als de moedwillige doodslag vast had gestaan. De Rechtbank veroordeelde den bekl. tot

eene gevangenisstraf van 4 maanden. Al is hier nu deze hechtenis niet van groot nadeel voor den beklaagde, dit wettigt haar niet.

17. Niet zonder belang is ook het volgende: ¹⁾.

Zekere B. J. E., geboren 27 Januari 1884, woonde in de Halvemaansteeg te Amsterdam met zijne moeder alleen, omdat zijn vader in het ziekenhuis verpleegd werd. 't Bleek dat de jongen dikwijls thuis niets te eten kreeg en 't was in dien tijd dat hij zich aan eens anders goed vergreep en wel aan dat van zijne moeder. Hij nam een vuilnisblik weg en uit een ongesloten doos haar mantel. Een en ander maakte hij te gelde om voor de opbrengst brood te koopen. Dit geschiedde tusschen 1 Maart en 22 April 1899. Ter terechtzitting bekende hij en deze bekentenis werd door eene onbeëdigde verklaring der moeder bevestigd. Dientengevolge requireerde het openbaar ministerie tegen den beklaagde, die gedetineerd was, schuldigverklaring en veroordeeling tot eene gevangenisstraf van zes maanden. De Rechtbank was van oordeel dat men, ofschoon in 't algemeen wel kunnende aannemen oordeel des onderscheids bij dezen knaap, echter in dit geval den beklaagde niet aansprakelijk moest stellen voor deze daad, in aanmerking genomen vooral de treurige levensomstandigheden van den jongen; daarom ontsloeg zij hem bij haar vonnis van 1 Juni 1899 van rechtsvervolging en beval zijne onmiddellijke invrijheidstelling.

Dit vonnis wijst er op dat de Rechtbank het voor den knaap beter achtte hem niet met de gevangenis te doen kennismaken. Het behoeft evenwel geen nader betoog dat deze tijd in den kerker doorgebracht zijn invloed op dezen knaap zal doen gelden en dat het onderscheid tusschen onveroordeeld en krachtens vonnis der Rechtbank

¹⁾ *P. v. J.*, 1900, 3.

gevangen zitten voor hem vermoedelijk niet bestaat: het is hem hetzelfde of openbaar ministerie, rechter-commissaris, raadkamer of Rechtbank zijne gevangenneming of -houding beveelt. Ook dient er hier de nadruk op gelegd dat door de bepalingen der wet der justitie feitelijk belet wordt om, zooals hier, als zij dat in 't belang van een beklagde en dus ook van de geheele maatschappij noodig oordeelt, iemand niet, of tot een minimum te veroordeelen.

18. In *De Telegraaf* ¹⁾ lezen wij het volgende:

„De Rechtbank deed verder uitspraak in de zaak van den 17 jarigen werkman Jacob M., die l.l. Dinsdag terecht stond wegens diefstal van ledige botervaatjes uit armoede en veroordeelde den beklagde, overeenkomstig den eisch van het O. M. en het pleidooi van den toegevoegden verdediger, Mr. KAPPEYNE, tot veertien dagen gevangenisstraf, met bepaling dat de reeds ondergane voorloopige hechtenis geheel in mindering zal worden gebracht. Daar Jacob reeds langer dan 14 dagen in vóórarrest vertoefde werd hij terstond in vrijheid gesteld”.

Dit bericht maakt een pijnlijken indruk; het toont ons op welk eene lichtvaardige wijze sommigen in preventieve gevangenis worden gesteld en gehouden. Nog sterker is dit bij het volgende.

19. Diefstal van een brood.

„De Haagsche Rechtbank, reeds gister uitspraak doende in de zaak van een man, die j.l. Donderdag terecht stond wegens diefstal van brood uit een bakkerswagen, die tijdelijk onbeheerd stond, veroordeelde den bekl. tot 1 dag gevangenisstraf met last tot onmiddellijke invrijheidstelling uit de voorloopige hechtenis”.

¹⁾ *De Telegraaf*, 3 Maart 1904.

Bovenstaand bericht komt ook voor in *De Telegraaf* ¹⁾ en het is m. i. niet moeielijk niettegenstaande zijne beknoptheid de toedracht der zaak te doorzien. De beklaagde had gehandeld, door honger gedreven. Daarom sprak de Rechtbank, door medelijden gedreven, het minimum uit en beval de onmiddellijke invrijheidstelling. Nadat zij de zaak in nadere overweging had genomen, was zij tot deze beslissing gekomen. Het gevolg echter was, dat door den tijd, in voorloopige hechtenis doorgebracht, de man het minimum feitelijk niet onderging. Door de preventieve hechtenis ontging hem het volle profijt van dit humane vonnis. Hij verkeert dus nu in den toestand van iemand, die een te zware straf heeft ondergaan. Het onlogische der preventieve hechtenis treedt hier scherp op den voorgrond.

20. Den 3^{en} Augustus 1899 ²⁾ werd door J. W. P. eene ernstige verwonding met een mes toegebracht aan S. V. ten gevolge waarvan deze voor goed het gebruik van zijne linkerhand gedeeltelijk zal moeten missen; voor dit feit werd genoemde J. W. P. veroordeeld tot gevangenisstraf voor een jaar. Het Hof beval den 7^{en} December gevangenneming en hervatting van het onderzoek ter terechtzitting op den 22^{en} Maart d.a.v. met benoeming van twee deskundigen om een onderzoek in te stellen naar de geestvermogens van beklaagde. Het rapport der deskundigen is als volgt: „dat hun is gebleken op grond van eigen onderzoek van den beklaagde, dien zij geruimen tijd bijna dagelijks hebben bezocht dat het gebruik van alcoholica reeds vroegtijdig eene groote aantrekkelijkheid voor hem had, zoodat hij reeds eens op 16- of 17-jarigen leeftijd zwaar beschonken thuis kwam;

1) *De Telegraaf*, 26 Jan. 1904.

2) *P. v. J.* 1900, 32.

dat hij buitengewoon veel dronk en zeer vaak beschonken was en het misbruik van sterken drank als een roode draad door zijne levensgeschiedenis loopt;

dat hij 5 Januari 1899 beschonken van een wagen is gevallen, met groote hevigheid tegen een telephoonpaal aan, zoodat hij bewusteloos werd opgenomen; dat hij tengevolge van dien val bloedsporen had aan neus en ooren, braakte, niet compos mentis was en het onheilspellend verschijnsel vertoonde van „Cheynestokes-ademen,” geruimen tijd gelijk geacht met doodelijken afloop;

dat hij na dien val niet alleen *meer* dronk, maar ook woester was dan voorheen, veel prikkelbaarder, veel vreemder en onrustiger, zenuwachtiger, ongeduriger, slape-loozer, terwijl hij slordig en zorgeloos werd in het behartigen van zijne zaken, zoodat zijne moeder de hem na het overlijden van haren echtgenoot verstrekte volledige volmacht in September 1899 introk; dat deskundigen zelve bij hunne aan hem gebrachte bezoeken getroffen werden door zijn kinderachtigen en kinderlijken betoogtrant, zijne kalme, apathische onverschilligheid, het afwezen van alle emotie-affect en hartstocht bij het bespreken van voor hem van het hoogste belang zijnde onderwerpen, als zijne terechtstelling, zijne vrijheidsberooving, zijne onttrekking aan zijne zaken, waarbij hij steeds met eene onverschillige, ja bijna imbeciele uitdrukking zat rond te kijken of een niets beteekenend antwoord gaf, als „ja vindt gij?” of „als gij dat zegt, zal het wel zoo zijn”;

dat op grond van bovenstaande gegevens, deskundigen in den beklaagde een man zien, bij wien (onder den invloed van voortdurend buitensporig misbruik van sterken drank, dat in groote hoeveelheden genomen een hoogst verderfelijke zenuwvergif is, en van het na vermelden val doorgestane belangrijke trauma capitis) een prikkel vaak terstond reflectorisch in een explosief handelen wordt omgezet;

het overleg is verdwenen en de ethische gevoelens zijn afgeslepen; dat zij hem als een ernstig psychisch lijder beschouwen, en wel aan krankzinnigheid, alzoo ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens tengevolge van alcoholisme, en dat plaatsing in een krankzinnigengesticht wenschelijk is.

Dr. COWAN verklaarde het antwoord schuldig te moeten blijven op de vraag of het feit der verwonding den beklagde moest worden toegerekend. Dr. TELLEGEN daarentegen sprak als zijne stellige overtuiging uit, dat deze vraag beslist ontkennend moest worden beantwoord.

Den 5^{en} April werd J. W. P. van rechtsvervolging ontslagen, zijne invrijheidstelling en plaatsing in een krankzinnigengesticht gedurende een proeftijd, een jaar niet te boven gaande, bevolen.

Ondertusschen heeft deze krankzinnige geruimen tijd doorgebracht in de gevangenis, een plaats allerminst geschikt voor dergelijke zieken.

21. Iemand ¹⁾ pleegde eenige kleine diefstallen, het laatst op den 10^{en} Mei 1901, waarna hij op den 12^{en} Mei naar het Wilhelminagasthuis in Amsterdam werd overgebracht. Hier werd hij verpleegd tot den 1^{en} Aug. van dat jaar.

Van dit verblijf werd door de geneesheeren JACOBI en MELCHIOR, als deskundigen gehoord, het volgende verslag uitgebracht: de patient vertoonde onmiddellijk sporen van verslaafdheid aan morphine, 1° z. g. onthoudingsverschijnselen, bij het dagelijks minder toedienen van morphine, 2° de hoeveelheid die hij kon verdragen bedroeg ongeveer het 25-voud van de normale, 3° de patient vertoonde overal prikken in de huid, die geheel overeen-

---

1) *P. v. J.* 1901, 77.

komen met die, welke door het aanwenden van een morphinespuitje veroorzaakt worden.

De deskundigen verklaren verder dat aan morphine verslaafden meermalen zich deze stof door alle middelen trachten te verschaffen en dat zij aan den drang hiertoe geen weerstand kunnen bieden; dat zij de opgave van den beklaagde dat hij de diefstallen pleegde alleen om zich morphine te verschaffen, alleszins aannemelijk achten.

Naar aanleiding hiervan werd de beklaagde den 29^{en} Augustus 1901 van rechtsvervolging ontslagen en in vrijheid gesteld.

Hij had dus vier weken gevangen gezeten. Waarom?

Deze vraag schijnt mij hier niet misplaatst. Vrees voor vlucht of collusie kunnen wij dadelijk ter zijde stellen. Wat de vrees voor herhaling betreft, deze kan m. i. hier niet als grond gelden, want de beklaagde is uit het gasthuis ontslagen; is hij nu nog niet hersteld, dan kan deze maand hechtenis toch niets uitwerken, maar is zijn plaats wederom in het gasthuis. Is hij wel hersteld, dan is met 't herstel de oorzaak tot het plegen van diefstal verdwenen. 't Eenige wat wij ook hier weer kunnen zeggen, is, dat het verblijf in het huis van bewaring niet zal nagelaten hebben zijn nadeeligen invloed uit te oefenen.

22. Het *Paleis van Justitie* ¹⁾ geeft een verslag van eene terechtzitting van de Rechtbank te Groningen. Zekere L. B. was beklaagd dat hij op verschillende tijdstippen bij onderscheiden personen had weggenomen 5 vrouwenhemden, 3 kindershemden en een kindernachtjaponnetje. Het O. M. requireerde ontslag van rechtsvervolging en plaatsing in een krankzinnigengesticht voor den tijd van niet meer dan een jaar. De betrokken personen bevestigden

---

1) *P. v. J.*, 1899, 82.

de feiten, die beklaagde bekende, waarbij hij meedeelde dat hij ze gebruikte als middel tot sexueele opwekking, redenen, waarom deskundigen gehoord werden. Dezen, Dr. WIERSMA en Dr. SCHUURMANS STEKHOVEN verklaarden dat zij tot het besluit zijn gekomen, dat de beklaagde iemand is van een beperkt intellect en lijdende aan fetichismus, waaronder hier is te verstaan de verbinding van een gevoel van wellust met de voorstelling van kleedingstukken; dit fetichisme heeft beklaagde geleid tot zijne diefstallen; beklaagde gebruikte die kleedingstukken om ze in contact te brengen met zijne genitalia en daardoor zijne geslachtsdrift op te wekken, indien hij zooals vaak gebeurde, door onanie impotent was, en dat de feiten hem niet konden worden toegerekend. De Rechtbank, uitspraak doende, ontsloeg op grond van een en ander den beklaagde van rechtsvervolging en gelastte zijne invrijheidstelling.

Waarom dan hier de preventieve hechtenis toegepast? Het is toch van, ik durf haast te zeggen algemeene bekendheid, dat de afzondering en het geheel aan zich zelf overlaten van patienten als deze hoogst nadeelig is voor hun gestel. En als men daar nog bijvoegt de neergedrukte stemming, waarin een gevangene door het leven in den kerker van zelf geraakt, en den bijzonderen invloed die dit op dezen ongelukkige zal gehad hebben, met de gevolgen van dien, dan kan een woord van leedwezen niet achterwege blijven, dat in de wet geene bepalingen te vinden zijn, die in een geval als dit voorzien.

23. Den 17^{en} Sept. 1895 ¹⁾ werd te Arnhem uitspraak gedaan in de volgende zaak:

J. R. gedetineerd, was beklaagd van opzettelijke brand-

¹⁾ P. v. J. 1896, 45.

stichting op den 9^{en} Juni 1895; het O. M. vorderde ontslag van rechtsvervolging en plaatsing in een krankzinnigengesticht.

De deskundigen verklaarden dat zij op grond van bij den beklaagde waargenomen degeneratieteekenen en traagheid in het denken; van vroegere brandstichtingen, waarvoor geen gewoon motief te vinden was, van door hem gepleegde dierenmishandelingen in strijd met zijne goed aardige inborst, van het ontbreken van eene aanleiding voor de onderwerpelijke brandstichting, tot de conclusie kwamen, dat beklaagde is een psychopathisch individu, dat onder den invloed van eene schadelijk inwerkende oorzaak, in casu te veel gebruik van alcoholische dranken, strafbare daden begaat; dat hij lijdt aan eene ziekelijke storing zijner verstandelijke vermogens en wel aan imbecillitas, tengevolge waarvan hij de brandstichting bedreef. De Rechtbank ontsloeg den beklaagde van rechtsvervolging, beval zijne invrijheidstelling en gelastte zijne opneming in een krankzinnigengesticht.

Intusschen had de ongelukkige reeds drie maanden in de gevangenis gezeten. Ik wensch hier hetzelfde op te merken als op bl. 116, 117 en 118; in 1885 stond beklaagde voor een zelfde feit terecht, maar werd toen veroordeeld.

24. Den 22sten October 1895 ¹⁾ stond voor de Rechtbank te Amsterdam terecht N. W., beschuldigd van aan boord van een stoomschip den 6^{en} Nov. '94 gevaar voor ontploffing te hebben doen ontstaan. Volgens deskundig oordeel zou deze ontploffing, indien ze had plaats gehad, echter geen groot gevaar hebben opgeleverd. De beklaagde was sedert December in hechtenis. De beide deskundigen, medici, verklaarden dat de bekl. psychisch minderwaardig

¹⁾ *P. v. J.* 1895, 88.

zijnde, en neiging toonende tot drinken van alcoholica, niet geheel toerekenbaar was voor de daad, doch dat zij geene algeheele ontoerekenbaarheid wilden aannemen. Hij had eene neiging tot zelfmoord en dit was de beweegreden geweest voor zijne daad.

De beklaagde zelf bekende, dat hij dien dag eene onoverwinbare neiging tot zelfmoord had. Toen hij de kist zag, die hij dacht dat kruit bevatte, bedacht hij dat dit eene goede gelegenheid zou zijn om zich van kant te maken, zonder dat iemand het bemerkte. Hij sloeg met een bijl op de kist om daardoor in de gelegenheid te komen lont bij het kruit te brengen. De gedachte aan een zieken kameraad, die zich niet zou kunnen redden, bracht hem tot inkeer; hij ging naar zijn kooi en bracht zich met een scheermes eene wond toe aan den pols, waardoor hij den volgenden dag hevig bloedende werd gevonden. Hij zeide zelf dat er geen enkele reden voor deze zelfmoorddenkbeelden was, alleen levensmoeheid.

Het O. M. requireerde voorloopig, omdat vele getuigen afwezig waren, alleen verlenging der hechtenis, zeggende, *dat men den duur hiervan later toch op de straf zou kunnen in rekening brengen.* De verdediger verzette zich hiertegen: men behoefde voor vlucht niet bevreesd te zijn, aangezien de beklaagde daartoe geene middelen bezat en bovendien geen reederij hem zou aannemen. Na in raadkamer te zijn gegaan besloot de Rechtbank de zaak te schorsen tot 5 Nov. a.s.; het verzoek van den verdediger tot invrijheidstelling voorloopig af te wijzen onder voorbehoud er den 5^{en} November op terug te komen. In N° 92 van het *P. v. J.* wordt medegedeeld dat de zaak den 5^{en} Nov. andermaal geschorst werd, doch de beklaagde in vrijheid werd gesteld.

Is het niet treurig dat deze half-krankzinnige 41 maanden in de gevangenis heeft doorgebracht?

25. De indertijd veelbesproken zaak van den oudkapitein van het Indische leger A. V. wenschte ik hier even te berde te brengen. Zij wordt behandeld in het *Paleis van Justitie* ¹⁾.

Het feit had plaats 's avonds ongeveer 7 uur. Twee vrouwen, de echtgenoot van bekl. en hare vriendin, werden doodgeschoten. Omtrent den persoon van den beklaagde zij opgemerkt dat zijn vader was neurasthenicus, zijne broeders zenuwlijders, de moeder kort voor zijne geboorte geschokt door een aanval van vallende ziekte van zijn vader. Hij zelf leed in zijne eerste jeugd aan stuipen, toevallen, slaapwandelen, nerveuse ongesteldheden. Hij was mateloos driftig en onhandelbaar, dom en hardleersch, een knaap echter, die door ijver aanvulde wat hem aan aanleg ontbrak. Verder was hij gnieperig, eenzelvig, nijdig, dadelijk klaar om op te stuiven en te vechten, schrikkelijk bang, dat zijne rechten zouden gekrenkt worden, ongelukkig voor zichzelf. In Breda droeg hij den bijnaam „de veepest”. Het was dáár, dat hij zich eens zóó opwond, dat hij in de gracht sprong. In Indië werd hij steeds „de gekke V.” genoemd en maakte zich daar vrijwel onmogelijk. Hij trouwde op 37-jarigen leeftijd met eene vrouw, die geen vlekkeloos verleden had. Deze vrouw had bovendien een plaagziek karakter. Na zijne pensionneering vestigde hij zich in den Haag en kwam in kennis met het tweede slachtoffer, mevr. M. Deze kennismaking leidde tot een liaison voor eenigen tijd. Hierna werd zij de intieme vriendin van zijne vrouw. Deze verliet ten slotte haar man en ging met mevr. M. samenwonen. Het terugkrijgen van zijne vrouw werd nu de eenige gedachte van den ongelukkige. Hij sprak over niets anders. Hij schreide telkens; zat met het hoofd in

1) *P. v. J.* 1898, 96.

de handen: een beeld der wanhoop. Hij zwelgde groote plassen water in om zijn brandenden dorst te lesschen. Op straat gesticuleerde hij zóó, dat de menschen hem aanzagen. Wanneer zijne kennissen hem ontmoetten op de straat, liep hij met zulke malle gebaren te spreken, dat de voorbijgangers dachten: de heeren hebben zeker ruzie. De dochter van een zekeren T., de menschen waarboven zijne vrouw en mevr. M. woonden, schreef hem allergemeenste anonieme brieven. Zijne vrouw en haar vriendin gingen vaak samen uit rijden, liefst voorbij het huis van beklaagdes moeder.

Op den 5^{en} Juli, op een Zondag, werd het hem te machtig.

Hij dronk, anders matig, veel port en later veel wijn. Hij liep daarop het huis zijner moeder uit, naar hij zeide, om zich te verkleeden, en kwam zijne vrouw en haar vriendin tegen. Toen was het dat hij zijn revolver greep en de beide vrouwen doodschoot.

Hij werd naar het bureau gebracht en dronk daar wat strychnine uit een fleschje, dat hij steeds bij zich droeg; hij toonde hier een zeker soort voldoening over zijne daad.

Ter terechtzitting bleken de deskundigen te twijfelen, behalve DR. ROESSING, die V. voor een gevaarlijken krankzinnige hield. De verdediger wees er op dat men, in een geval als dit, in 't buitenland zoo iemand in een gesticht plaatst, en ook het O. M. zeide het te betreuren dat de raadkamer zijn advies niet had gevolgd om bekl. naar een gesticht te doen brengen. Het wees verder op al de hierboven genoemde omstandigheden en — als een donderslag in eene heldere lucht — .... eischte 10 jaar gevangenisstraf. De uitspraak luidde op eene volgende zitting dat de zaak werd uitgesteld en dat andere deskundigen werden benoemd.

De beklaagde is ten slotte veroordeeld.

26. Den 29^{en} Juli 1901 ¹⁾ verscheen voor de Rechtbank te Utrecht zekere H. G. van B., een jongen van 18 jaar, gedetineerd voor een misdrijf, door hem ongeveer twee jaar geleden gepleegd.

De jongen, die op een fabriek werkte, werd ontslagen wegens zijne speelschheid, met de toezegging na een jaar weder in dienst te zullen genomen worden. In dien tijd maakte de jongen kennis met eene familie, die hem er langzamerhand toe bracht uit een magazijn, waar hij inmiddels als loopjongen was geplaatst, petten weg te nemen. Deze bracht hij dan bij hen, die de gestolen voorwerpen verborgen of ze voor weinig geld van hem kochten. Het is niet te verwonderen dat de knaap hiermede doorging. Op eene slinksche wijze, n.l. door dat tegenover hem verkoudheid door een lid van genoemde familie werd voorgewend, werd hij er eens toe gebracht ook een boa uit den winkel weg te nemen. Een en ander duurde zes weken, toen het jongmensch ontslagen werd, wegens zijne *speelschheid*. Wat er verder met hem gebeurde is niet bekend, doch twee jaar later kwam de zaak in handen van de justitie, en de knaap werd, zooals gezegd is, voorloopig gevangen genomen. Uit vrees voor vlucht? Dit schijnt mij onaannemelijk. Evenzoo collusie.

Vrees voor herhaling kan na 2 jaar moeielijk een grond meer zijn. De knaap toonde ter terechtzitting veel berouw. Desnietteenstaande werd hij tot 6 maanden gevangenisstraf veroordeeld. Op één punt nu zoude ik de aandacht willen vestigen. Verondersteld dat de Rechtbank, met het oog op de bijzondere omstandigheden van den knaap, de stelselmatige wijze waarop hij tot diefstal werd verleid en ook om aan zijn vader, die zeer goed staat aangeschreven, het verdriet te besparen van zijn zoon naar

1) P. v. J. 1901, 59.

de gevangenis te zien brengen, den jongen tot eene boete had willen veroordeelen, waartoe gelukkig de wet de gelegenheid openlaat, dan was haar dit door de reeds toegepaste preventieve hechtenis onmogelijk gemaakt, d. w. z. het zou geen betekenis gehad hebben. De jongen heeft op dien *jeugdigen leeftijd* al bij vóórbaat kennis gemaakt met de gevangenis en dit euvel kan door eene daarna opgelegde geldboete niet worden goedgeemaakt.

Zijne verleiders werden veroordeeld tot gevangenisstraffen van zes en acht maanden. (Dus ongeveer evengroote straf als de knaap!)

27. In *het Nieuws van den Dag* ¹⁾ komt onder het opschrift: „een treurig geval” het volgende voor:

„Gisteravond is in het gezin van de wed. B., woneude 2e Van Swindenstraat 64, tweede étage, een diep-treurig voorval gebeurd. De vrouw, die uit werken, gaat, was omstreeks 9 uur met haar dochttertje, dat een feestje had bijgewoond en daarvan een kockje had medegebracht, thuisgekomen. De twee jongens van 13 en 15 jaren waren ook thuis. Het kockje gaf aanleiding tot eene woordenwisseling tusschen het drietal, omdat het meisje wel aan haar oudsten, maar niet aan haar jongeren broeder een brokje van het lekkers wilde afstaan. De jongste werd daarover boos en gooide zijn broer een tinnen lepeltje toe. Deze, de 15-jarige Jacob, een knaap van zeer driftig karakter, greep een naast hem op tafel liggende schaar en wierp deze zijn broer Cornelis in het gezicht, met het ongelukkig gevolg dat een slagader in den hals werd getroffen, waaruit dadelijk het bloed met kracht opschoot. Een bovenwonende buurman, die te hulp geroepen werd, bracht den knaap zoo snel mogelijk naar

1) *N. v. d. D.* 23 Oct. 1903.

het nabijgelegen Burgerziekenhuis, doch daar werd de ontzettende ontdekking gedaan dat de knaap onderweg reeds bezweken was.

Men kan zich de ontsteltenis van de arme moeder voorstellen. De andere was dadelijk na het gebeurde, ontdaan toen hij de gevolgen van zijn drift gezien had, in de kleeding waarin hij zich op dat oogenblik bevond, namelijk blootshoofds en op zijne kousen de straat opgelopen, waar hij een uur later door een familielid werd aangetroffen. Toen men hem den dood van zijn broertje mededeelde, was zijn gemoed nog in zulk een toestand van verbolgenheid, dat hij antwoordde: „Dan moet hij maar niet plagen!” Maar het duurde niet lang of onder het verhoor van den humanen commissaris van politie DAMAN kwam zijn beter ik boven en gaf hij onder heete tranen blijk van diep berouw over zijne daad.

De ongelukkige knaap, die op het oogenblik nog aan het politiebureau Muiderpoort vertoeft, zal morgen ter beschikking van de Justitie moeten gesteld worden. Het lijk van het doode broertje is ter gerechtelijke schouwing in beslag genomen.”

In het nummer van Zaterdag 21 November 1903, vinden we onder de rubriek „Rechtzaken” nader omtrent deze zaak het volgende:

„Een diep treurige zaak werd heden voor de Rechtbank alhier behandeld.

Men zal zich nog wel het geval herinneren, 't is nog geen maand geleden, dat in eene woning in de 2e Van Swindenstraat een 15-jarige knaap in een twist met een jonger broertje, dezen eene schaar naar 't hoofd gooide, waardoor die jongen zóó ongelukkig aan den halsslagader getroffen werd, dat hij nog dienzelfden avond overleed.

Heden nu had de jeugdige dader, die sedert 21 October,

den dag van het gebeurde, in vóórarrest zat, zich voor de Rechtbank te verantwoorden.

Uit de behandeling van deze zaak bleek, dat Ko, zoo heette de beklaagde, op den 21sten October 's avonds was thuisgekomen, nadat hij den heelen dag op zijn werk was geweest in eene bakkerij in de Von Zesenstraat. Zijn twee broertjes en zijn zusje waren thuis — moeder was er niet — en Ko wilde zich na den langen dagtaak wat ontspannen, door wat aan een portretlijstje te knutselen.

Zijn broertje Kees, een jongen van 14 jaren, plaagde hem daarbij en ze waren zoowat aan het kibbelen geraakt. Kees werd boos, hij was 't al een beetje, omdat zijn zusje aan Ko een stukje koek had gegeven en hem niet, en wierp met een lepeltje, dat Ko onder het oog trof. Nu werd Ko, die reeds wat prikkelbaar geworden was door het plagen, erg driftig, greep een schaar, die op tafel lag en smect die Kees naar het hoofd. Het scherpe voorwerp trof den jongen zóó ongelukkig in den hals, dat de strotader en de groote slagader werden doorsneden. De gewonde knaap liep de kamer uit, naar de bureu, roepend dat hij gestoken was. Het bloed spoot hem uit den hals. Dadelijk zag men dat 't eene ernstige verwonding was en dadelijk bracht men den gewonden knaap naar het Wilhelmina-gasthuis, waar hij spoedig aan de gevolgen der verwonding overleed.

De jeugdige dader, die niet wist, dat de gevolgen zóó ernstig waren geweest, was driftig het huis uitgelopen en hoorde eerst later dat zijn broertje dood was.

En nu stond hij daar heden voor te recht, diep verslagen door wat hij gedaan had en vol bitter berouw over zijn drift en over het verdriet, dat hij zijne goede moeder had aangedaan.

De ambtenaar van het O. M. Mr. VAN DAM, getroffen door dit diep treurig geval, schetste met een kort, zeer

ernstig woord het droevige van het gebeurde voor den beklagde, die in de verste verte de bedoeling niet gehad heeft zijn broertje, van wien hij veel hield, zoo hevig te treffen, en voor de moeder, die, pas weduwe geworden, nu op één dag haar eenen zoon door den dood verloor en den anderen aan de gevangenis moest afstaan. Intusschen, het recht moet zijn loop hebben en spreker ging daarom na of hier gehandeld is met oordeel des onderscheids en met opzet: spreker meende van wel. De bekl., een flink ontwikkelde jongen van bijna 16 jaren, kan gerekend worden te hebben gehandeld met oordeel des onderscheids en het opzet om zijn broertje, dat hem plaagde, met iets te gooien en pijn te doen, staat vast. Meer is er volgens de strafwet niet noodig.

Wat de straf betreft, meende spr., dat zoowel de tijd door den jeugdigen beklagde in vóórarrest doorgebracht, als de herinnering aan het leed, dat hij veroorzaakte, straf genoeg zijn geweest en hij hoopte daarom dat dezelfde dag, dat de Rechtbank het schuldig over dezen knaap zou uitspreken, tevens de dag van zijne bevrijding zal zijn. De knaap zal weer met liefde door zijne moeder worden ontvangen, die haar zoon het gebeurde zal vergeven, al zal zij het ook niet kunnen vergeten.

De ernstige woorden van den ambtenaar maakten een diepen indruk op het jonge gemoed van den knaap, die in tranen wegsmolt, en 't scheen wel, dat de wensch van den officier, dat de knaap oprecht berouw mocht toonen, en dat het gebeurde op zijn gemoed een louterenden invloed zou hebben, reeds aanstonds in vervulling kwam.

De eisch van O. M. strekte, zooals reeds aangeduid was, tot 42 dagen gevangenisstraf, met aftrek van de 42 dagen, die bij de uitspraak van het vonnis in vóórarrest zouden zijn doorgebracht.

De verdediger Mr. M. BOISSEVAIN, het betreurende, dat men gemeend heeft, in 't belang van de maatschappelijke veiligheid, het gebeurde voor den strafrechter te brengen en het betwijfelende of de preventieve hechtenis hier wel gemotiveerd was, betwistte in zijn pleidooi, dat de knaap gehandeld heeft met het oordeel des onderscheids en met opzet. Z. i. was het eerste niet aanwezig, omdat de knaap in eene geprikkelde stemming en door drift vervoerd was en het tweede niet, omdat men in het werpen met de schaar veeleer eene reflexbeweging, beter nog eene instinctieve beweging moet zien dan eene opzettelijke daad. Pl. achtte het niet noodig, dat op dezen jongen, die elders buiten de stad ten huize van een familielid tot timmerman zal worden opgeleid een veroordeelend vonnis blijft rusten en drong aan op ontslag van rechtsvervolging.

Tevens verzocht hij, dat de knaap uit het vóórarrest mocht worden ontslagen.

De Rechtbank, na in raadkamer te hebben beraadslaagd, willigde dit verzoek in en stelde den knaap onmiddellijk op vrije voeten.

Het vonnis zal over 14 dagen worden uitgesproken".

Dit vonnis werd medegedeeld in het nummer van Zaterdag 5 December 1903:

„De Rechtbank wees heden vonnis in het geding tegen den 15-jarigen knaap, die bij een onbeduidenden twist in de ouderlijke woning in de 2e Van Swindenstraat, zijn 14-jarig broertje een schaar naar het hoofd geworpen had, met het ongelukkig gevolg, dat de arme jongen wien de punt van de schaar in den hals drong en een slagader trof, doodelijk verwond werd en kort daarop overleed.

De Rechtbank achtte den jeugdigen beklaagde wel schuldig aan het misdrijf van mishandeling, den dood tengevolge hebbende, maar oordeelde hem niet strafbaar en ontsloeg hem mitsdien van alle rechtsvervolging.

Na afloop van de zitting, op 20 November, waarin deze zaak behandeld werd, was de knaap uit het vóór-arrest ontslagen”.

Ik zal hier niet veel bij voegen. Ik wil alleen maar twijfel opperen, of met de uitspraak het doel is bereikt, dat de justitie zich gesteld had n.l.: den knaap niet te straffen. Zou men meenen dat het verblijf in de gevangenis gedurende 4 weken voor een jongen van 15 jaar geen straf is, omdat het niet is voorafgegaan door een veroordeelend vonnis van de Rechtbank?

28. Nog een voorbeeld van preventieve hechtenis voor kinderen. Op den 12^{en} Januari 1898 ¹⁾ verschenen in Amsterdam ter terechtzitting vier knapen, waarvan 3 gedetineerd. Zij waren daar om zich te verantwoorden wegens gepleegde diefstallen, en bekenden alles. Zij zeiden ook te weten dat zij daarmede kwaad hadden bedreven. Een van de ouders verzocht dat zijn kind naar een rijksopvoedingsgesticht zou worden gestuurd, omdat de jongens hier zoo moeilijk onder toezicht zijn te houden, waarbij zich de aanwezige ouders der andere knapen volkomen aansloten.

Het O. M. vorderde ontslag van rechtsvervolgving voor de drie gedetineerden en opzending naar een opvoedingsgesticht en voor den vierden die, zooals Z. Ed. Gestr. zeide, een „scherpe lcs” noodig had, veroordeeling tot één jaar gevangenisstraf.

De jongens toonden niet te begrijpen het verschil tusschen de gevangenis en het gesticht, hetgeen m.i. in ieder geval niet pleit voor hun oordeel des onderscheids, veeleer voor hunne onbezonnenheid.

Mr. VERSTER protesteerde, in zijn pleidooi tegen de volgende feiten, 1e tegen het vóórarrest, vooral dáár, waar

---

1) *P. v. J.* 1888, 7 en 8.

het O. M. zelf ontoerekenbaarheid aannam, en 2^e hiertegen dat de twee knapen, die niet op de straat waren aangehouden, *als groote misdadigers uit hun bed waren opgelicht*.

Mr. HEEMSKERK meende dat gevangenisstraf beter was, welke meening ik voor rekening van Z.Ed.Gestr. wensch te laten.

De Rechtbank, bij hare beslissing van den 17^{en} Januari ontsloeg alle vier de beklaagden van rechtsvervolging en gelastte hunne opzending naar een gesticht. Doch drie van hen hadden reeds ongeveer 6 weken in de gevangenis doorgebracht.

29. Twee jongens, 13 en 14 jaar oud, gedetineerd, stonden den 5^{en} November 1888 ¹⁾ terecht, beklaagd van diefstal met inklimming.

Zij waren in September gaan zwerven en hadden tusschen Amsterdam en Rotterdam een schipper aangetroffen, wien zij vroegen mede te mogen varen. Deze antwoordde bevestigend. A. d. V. zag een zilveren horloge in de roef liggen, *hij durfde dit echter niet weg te nemen*, J. K. wel, hetgeen hij dan ook deed, waarna hij het uurwerk in zijn broekspijp verborg. Een derde wist het aan den man te brengen.

De schipper had den jongens voor hunne moeite — zij hadden hem geholpen bij zijne schipperswerkzaamheden — koffie, brood en eenig geld gegeven en *de bekl. J. K., gevoelig voor die goedheid, wilde het horloge weder in de roef leggen*, hetgeen echter niet geschiedde.

Wat er verder gebeurd is, kunnen we onbesproken laten.

Het O. M. meende dat de beklaagden, wier schuld z. i., aan diefstal met inklimming voor den tweede en medeplichtigheid voor den eerste vast stond, eerder naar een opvoedingsgesticht dienden te worden gezonden, waarbij

de verdediger zich aansloot. Toch requireerde de O. v. J. nog 3 maanden gevangenisstraf.

Of de opvoedingsgestichten in alle opzichten aan de eischen voldoen, kan hier onbesproken blijven; zeker is het evenwel dat zij verre te verkiezen zijn boven de gevangenis. Opmerking verdient dat de eerste bekl., zooals boven vermeld is, *nog niet durfde te stelen*, en de tweede het horloge later *weer wilde teruggeven*, waaruit m. i. mag opgemaakt worden dat deze kinderen nog niet geheel slecht waren en er kans bestond ze door eene oordeelkundige opvoeding weer in 't rechte spoor te brengen. Doch wat zou het baten, waar de knapen reeds twee maanden met de gevangenis hadden kennismemaakt; men behoeft werkelijk geen opvoedkundige te zijn om de gevolgen te voorzien van den indruk dien óf de afzondering óf het gezelschap van allerlei misdadigers op 't kindergemoed maakt.

Zoo ergens, dan had, meen ik, hier de preventieve hechtenis achterwege moeten blijven.

30. In hetzelfde blad 1) komt van den heer H. Heykens een ingezonden stuk voor, overgenomen uit de *Nieuwe Gron. courant*. Het luidt als volgt:

„Op zekeren Donderdag van het jaar 1897 werd bekend dat te Haren een ernstig misdrijf was gepleegd”. Uit genoemd ingezonden stuk meen ik te besluiten dat het was aanranding van kinderen. Zekere heer Heykens was, volgens getuigenverklaringen, gezien met kleine meisjes. Het feit nu, dat hij dien dag, volgens eigen verklaring, in Haren eenigen tijd had vertoefd en vervolgens met de tram naar Groningen was vertrokken gaf den burgemeester van genoemd dorp aanleiding in hem den bedrijver

---

1) *P. v. J.* 1897, 81.

van de misdaad te zien en hem te doen arresteeren. Later is gebleken dat het feit eerst na zijn vertrek uit Haren was gepleegd.

Na Vrijdagmiddag omstreeks ten half vier ure te zijn aangehouden werd hij in eene cel gebracht. De heer H. schrijft hieromtrent: „En welk een hok? Stel u voor, dat in die cel een vierkante bak stond, waarin twee vuile verscheurde koffiebalen, waarnaast een vuil onooglijk stuk oud tapijt lag. Een even vieze zak, gevuld met een handje vol stof, wat onkenbaar was, moest dienen tot hoofdkussen, terwijl even voor mijne insluiting nog een soort van een dekentje in den bak werd geworpen, dat mogelijk tot dekking moest dienen. Verder was de vloer van den bak, mijne legerstede?, bedekt met asch, steengruis en stukken glas met nog natte verf besmeerd, zoodat het geheel gerust met een varkenshok op één lijn kan gesteld worden. Geen wonder, dat ik mijne kleeren en nog minder mijn lichaam niet aan dien vuilnishoop waagde en besloot den nacht zittende op een bankje, slapeloos door te brengen. De eigenlijke beschuldiging was mij intusschen nog steeds duister, omdat men mij, tegen alle recht in, onbekend liet met het feit, dat ik gepleegd moest hebben.

Den volgenden morgen werd mij voor 't eerst, sinds 18 à 19 uren dat ik mij in de macht der Nederlandsche justitie bevond, door den veldwachter de Lange, gedreven door een plotseling gevoel van medelijden, gevraagd of ik een kop koffie en een stukje brood wilde gebruiken. Wreede ironie tegenover een man, die in zoovele uren niets genoten had. Eindelijk deed de heer QUINTUS (burgemeester van Haren) de getuigen voorkomen en werd ik telkens door den veldwachter bij elk verhoor gebracht, zonder dat mij gelegenheid werd gegeven op of aanmerkingen te maken, aangezien ik telkens direct weer naar mijn hok werd teruggebracht. Later op den

dag werd het hok verschillende malen door den veldwachter ontsloten om mij te laten bekijken door verschillende personen. Na eindelijk voor den burgemeester te zijn gebracht, werd mij eindelijk de beschuldiging kenbaar gemaakt en vroeg deze mij of ik die meisjes kende en dat men mij eenige malen met het kind had gezien, en wees er op dat er eene zware beschuldiging beruste in het feit dat ik in het dorp, zuidelijk gedeelte van Haren, was uitgestapt en toen in het noordeinde was begonnen te werken. Ik gaf hiervoor de best mogelijke verklaring. Op nieuw werd ik nu weer opgesloten; de burgemeester verzegelde de getuigenverhooren en liet zijn rijtuig voorbrengen (niet uit menscheijkheid, maar uit vrees, dat de Harenaars de lynchwet op mij zouden toepassen) en werd ik overgebracht naar de Boteringestraat, om mij te stellen ten dienste van den officier van justitie.

Deze verweet mij dat ik mij zoo sober had verdedigd, was evenals de rechtercommissaris door mijne, voor hen onbegrijpelijke kalmte overtuigd van mijne schuld en deed mij overbrengen naar de gevangenis te Helpman. De schrandere vraag van den officier, hoe ik het verklaarde, dat anderen mij op den weg met het kind hadden zien loopen, kon natuurlijk door mij niet beantwoord worden.

In de gevangenis aangekomen, werd ik uitgekleet, in het bad gebracht en lag een pak boevenkleeren klaar, terwijl mijne kleederen werden meegenomen. In die 2 dagen heb ik alles medegemaakt, wat men gewoon is, de boeven te laten verrichten.

Gelukkig dat ik aan 't werk werd gezet met het uitzoeken van een baal gebroken koffieboonen, zeker niet uit menschlievendheid, maar voor mij echter eene groote weldaad, omdat ik anders krankzinnig had kunnen worden van machteloze woede bij de gedachte aan vrouw en kinderen.

Maandagmiddag weer voor den officier gebracht, vroeg ik verlof te mogen spreken met de getuigen, wanneer ik dit gewenscht achtte, en het was toen voor mij *zeer gemakkelijk al de bewijzen van schuld* van mij te werpen, door de acten van beschuldiging te ontzenuwen.

De officier betuigde mij toen zijn spijt over het gebeurde, voorwaar eene poovere voldoening voor het doorgestane leed", enz. enz.

Hierbij teekent Mr. SIMONS aan: „Hetgeen de heer Heijkens in bovenstaand artikel als zijn wedervaren mededeelt, maakt een pijnlijken indruk. Dat de justitie kan dwalen en een onschuldige aanhouden weet iedereen en zoolang als de justitie in handen van feilbare menschen rust, zal men zich dit moeten getroosten. Maar er bestaat geen enkel recht om, gelijk dit hier schijnt te zijn geschied, een mogelijk schuldige maar ook mogelijk onschuldige te behandelen als ware hij veroordeeld, neen erger, want geen veroordeelde krijgt tot verblijf een hok als waarin de heer Heijkens schijnt te zijn opgesloten. Indien hetgeen de heer Heijkens mededeelt, met de waarheid in overeenstemming is en de kalme wijze, waarop hij zijne mededeelingen doet geeft aanleiding het te gelooven, dan mag een ernstig protest niet achterwege blijven en dan behoort eens en vooral te worden zorg gedragen dat eene dergelijke wijze van behandeling onmogelijk wordt.

Den burgemeester van Haren als hulpofficier van justitie moet dan worden duidelijk gemaakt dat de rechten van het individu behooren te worden geëerbiedigd, ook in hem, bij wien schuld wordt vermoed en dat een verdachte niet als een veroordeelde mag worden behandeld. Tevens dient te worden onderzocht waarom den heer Heijkens in de gevangenis te Helpman zijne eigen kleeren zijn ontnomen en hij gedwongen werd de gevangenis-kleeren aan te trekken.

Volgens art. 58 van het Koninklijk Besluit van 31 Augustus 1886 (Stbl. n°. 159) blijven onveroordeelde gevangenen hun eigen kleeding dragen. Er is dus in zooverre met den heer Heijkens gehandeld in strijd met de wettelijke voorschriften.

De heer Heijkens vraagt voldoening voor het hem gedane onrecht.

Die voldoening zal kunnen bestaan in een ernstig onderzoek naar het gebeurde; toont dit onderzoek de waarheid van het medegedeelde, in eene openlijke afkeuring ook van de zijde der autoriteiten zelf van hetgeen geschied is en in de onverwijldde zorg om voor het vervolg onmogelijk te maken, dat aan een ander gebeurt wat den heer Heijkens is overkomen.

Van den Groningschen officier van justitie, die onlangs ter juristen-vereeniging verklaarde, dat hij nog nooit iemand uit de preventieve hechtenis heeft zien ontslaan van wien hij werkelijk overtuigd was, dat hij daarin onschuldig had vertoefd, kan het gebeurde misschien tot eene aanwijzing zijn, dat ook de Nederlandsche justitie-ambtenaren de onfeilbaarheid nog niet hebben bereikt".

31. Het volgende artikel komt in 't Paleis van Justitie voor:

..... „Heden staan er niet minder dan 7 personen, (n.l. landloopers) terecht. Ze zijn van 30 tot 50 jaar oud en voor het meerendeel knappe, flinke gebouwde menschen.

Hun beroep is verschillend, stukadoor, meubelmaker, kappersbediende, huisschilder, opperman en los werkmán en de meesten hebben eens of zelfs meermalen een poos in de rijkswerkinrichting doorgebracht. Wat hun aanleiding gaf om zich als landloopers aan te melden is

nieuw gebrek aan werk, op grond van het laat invallen der lente. Als zij een 12 dagen hechtenis achter den rug hebben, is het wêer waarschijnlijk beter en hopen 4 van de 6 weer aan het werk te kunnen komen.

Terecht vraagt de officier voor hen geen opzending en legt de Rechtbank hun enkel het gewoon aantal dagen (12) hechtenis op.

Doch wat wordt die hechtenis aldus anders dan eene bewaring en huisvesting, die zeker met het oog op de armoedige omstandigheden der ongelukkigen, volkomen billijking verdient; maar waaraan dan ook het denkbeeld van straf moet ontnomen worden. Om welk misdrijf moeten die nooddriftigen in een gevangenis pak gestoken, met den gevangenenwagen vervoerd, in een huis van detentie gehouden worden?

En wat zin heeft het, hen aan te houden op grond „dat er voldoende vrees voor hunne ontvluchting bestaat?”

Zij hebben immers geen cent om te ontvluchten, zij, die zich zelf kwamen aanmelden, en als zij 't kunnen, wat recht heeft men, om hen van hun vrijheid te blijven berooven? Telkens weer als ik zoo'n ploeg mannen voor de Rechtbank zie brengen, gevoel ik den wensch rijzen, dat men dit artikel over de landlooperij herzie en aan den rechter onttrekke, wat tot de zaak van het armbestuur behoort”.

Of het armbestuur het aangewezen lichaam is, is m. i. de vraag. Doch overigens komt het mij voor dat in dit artikel veel waars is en de behandeling van hen, die, niettegenstaande hun veelal het hoogstnoodige ontbreekt, geen misdrijf deden, in ieder geval een *andere* behoort te zijn, dan die men op hen, die dat om dezelfde of om andere redenen, *wel* deden, alsnog pleegt toe te passen.

32. Het Paleis van Justitie nam het volgende ingezonden stuk over uit het *Weekblad voor het Regt* van 21 September 1898. Het luidt als volgt:

Mijnheer de Redacteur:

Ik las gisteren in de *Limburger Koerier*, onder het opschrift „Rechtzaken”, het navolgende: „Ten slotte komt Mr. DUMOULIN op tegen de behandeling welke zijn cliënt gedurende het voorloopig onderzoek ten bureele van politie heeft ondervonden. Daar werd hij, wiens schuld nog niet was bewezen, in hok nummer 1 van Zaterdagavond tot Woensdag namiddag 4 uren opgesloten, zonder stroozak, bed, noch matras, en als eenige voeding koffie met droog brood”.

Vier dagen lang zulke onmenselijke behandeling van een preventief gearresteerde, dat is in ons vrije Nederland, waar wetten heerschen, eene onmogelijkheid, dacht ik bij de lezing dier regelen, en ik stelde daarom een onderzoek in en wat vernam ik? Dat op verre na niet alles was medegedeeld wat die ongelukkige had moeten ondervinden en wat ik u met enkele woorden wil beschrijven.

De man, zeker P. J. L. J. V., een déclassé van goeden huize, was verdacht van verduistering van eene som van f 25,45 en had onmiddellijk na zijne arrestatie een volledige bekentenis afgelegd, zijne verontschuldiging zoekende in den honger, die hem tot die daad gebracht had

Na dit geconstateerd te hebben had de politie gedefungeerd en moest zij den man aan den officier van justitie overleveren, doch: trop de zèle nuit; nu wil de politie, die gaarne bij de chefs een pluimpje verdient, de informatie voortzetten en ook nog het vierentwintigtal getuigen, bij wie de gelden gebeurd waren, in verhoor nemen: zij gaat rechter van instructie spelen en vermits de Zondag invalt en de politiedienaren even goed als ieder ander mensch recht hebben op zondagsrust, sluit

zij den man op in een donker hok, waarin geen lucht kan binnendringen en boven de deur een gaslichtje is aangebracht om de lucht nog wat meer te bederven. Daarin moet die man nu den Zaterdagavond en nacht, geheel den Zondag en een deel van den Maandag doorbrengen, zonder dat men er aan denkt hem wat versehe lucht te geven; als voeding wordt hem wat droog brood toegeworpen, zijne ligging is een plank en zijn hoofd mag hij op een balk plaatsen. Als men dit vergelijkt met de reglementen die voor de zwaarste misdadigers zijn vastgesteld, met de bejegening die zij in de gevangnissen ondervinden en de verzorging, die zij daar genieten, dan wordt het een raadsel hoe geciviliseerde lieden een evenmensch dusdanige behandeling kunnen doen ondergaan. Nu zou men denken dat na 4 dagen aan dat regime onderworpen te zijn geweest, de man eindelijk aan den officier van justitie zou overgeleverd worden. Volstrekt niet! Des Woensdags om 4 uren namiddag brengt men den man naar Valkenburg en daar blijft hij in arrest tot Zaterdags daarna, als wanneer hij eerst naar de gevangenis te Maastricht wordt overgebracht — het zij tot lof van den brigadier-commandant gezegd, de bejegening, ligging van den man, zijne voeding, alles was zeer humaan en hij had geene enkele reden tot klagen van het vuile hok onder het stadhuis te Maastricht naar Valkenburg overgebracht te zijn.

Acht dagen preventieve arrestatie alzo voor f 25,45!

Art. 54 van het W. v. St. waarbij aan een bevel van voorloopige aanhouding slechts gedurende zes dagen kracht verleend is, bestaat alzo niet voor de politie.

Wanneer de wet voorschrijft (art 41 al. 3) dat de hulpofficier ingeval van flagrant délit den verdachte *dadelyk* aan den officier van Justitie moet overleveren, ten einde te worden gehandeld zooals bij art. 53-54 is voorgeschreven

en laatstgenoemde *onverwijld* den rechter-commissaris moet in de zaak betrekken, mogen dan de hoogere autoriteiten langer de wet laten verkrachten door de ondergeschikte politiedienaren, die, vol dienstijver, de plaats innemen van den rechter-commissaris, bij wien de verdachten nog eenige garantie voor hunne rechten hebben. Daaraan moet een einde komen; het is mij in de praktijk zeer vaak voorgekomen dat cliënten, vooral bij verzet tegen de politie, twee of meerdere dagen in die afschuwelijke hokken onrechtmatig worden opgesloten en aldaar eene onmenselijke behandeling moeten ondergaan, ofschoon zij later meer dan eens werden vrijgesproken. Nu ik geheel buiten het geval sta en daaraan vreemd ben, heb ik gemeend daarop door middel van uw geacht blad de aandacht van wien zulks aangaat te moeten vestigen, in de hoop dat door eene circulaire van het hoofd der justitie of eene aanschrijving van den Procureur-Generaal aan die wijze van handelen der Maastrichtsche politie een einde worde gemaakt.

U dankend voor de verleende plaatsruimte, verblijf ik

Hoogachtend,

(get.) G. T.

Maastricht, 15 September 1898.

33. Bij mijn onderzoek naar de behandeling der preventief gevangenen, trof mij een in het *Paleis van Justitie* ¹⁾ medegedeeld request van de *Orde van Advocaten* in het Arrondissement Middelburg aan Z.E. den Minister van Justitie. Het luidt aldus:

„Middelburg 8 Juni 1898.

De Orde der Advocaten bij de Arrondissements-Recht-

1) *P. v. J.* 1898, 48.

bank te Middelburg heeft de eer aan de aandacht Uwer Excellentie het navolgende te onderwerpen.

De preventief gevangenen, die voor onze Rechtbank moeten verdedigd worden, worden tegen het begin der terechtzitting van het huis van bewaring naar de wachtkamer der beklaagden in het rechtsgebouw, waar de Rechtbank zetelt, vervoerd en daar opgesloten in ijzeren kooien, alsof het wilde beesten zijn.

Deze wijze van behandeling van menschen, die wellicht schuldig zullen worden bevonden, ofschoon dit veeltijds het geval niet is, is zóó stuitend voor het gevoel en werkt zóó deprimeerend op de betrokkenen, dat er redenen schijnen te bestaan om dezen maatregel niet toe te passen, indien het doel, dat men er mede beoogt, op andere wijze kan worden bereikt.

Personen, die verdacht worden van eenig misdrijf, en na geruimen tijd in preventieve hechtenis te hebben doorgebracht, (een preventieve hechtenis van eenige maanden is niet zeldzaam) voor den rechter worden gebracht, verkeeren uit den aard der zaak, te meer als zij onschuldig zijn, in eene zenuwachtige en terneer geslagene stemming, juist op een oogenblik, dat zij al hun geestkracht behoeven om zich te verdedigen tegen den openbaren aanklager.

Worden zij nu gedurende een half uur, vóórdat zij in de gerechtszaal worden binnengevoerd, opgesloten in een ijzeren kooi, dan oefent de onverwachte vernedering van zulk een maatregel noodwendig een verlammen invloed op hen uit.

Waarschijnlijk kent Uwe Excellentie de kooien, bestemd voor preventieve hechtenis, gelijk die in ons rechtsgebouw, *en naar wij vernemen ook elders* ¹⁾ tot gelijk doel zijn aangebracht, maar toch meent de Orde, dat, indien Uwe

---

1) Ik cursiveer.

Excellentie de opsluiting en het verblijf van een preventief gevangene vóór de terechtzitting aanschouwde en bijwoonde, Uwe Excellentie overtuigd zou worden, dat deze menschontecrende maatregel niet mag worden genomen tegenover mogelijk onschuldigen, die van misdrijf verdacht worden, indien het doel van den maatregel op andere wijze kan worden bereikt.

Het doel dier opsluiting is volgens mededeeling van den officier van justitie bij deze Rechtbank om ontvluchting te voorkomen, welke ontvluchting naar de bescheiden meening der Orde voldoende zou kunnen voorkomen worden door de bewaking der rijksveldwachters, gelijk die ontvluchting ook voldoende voorkomen wordt bij het binnenleiden ter terechtzitting, en bij het terugleiden naar de gevangenwagen.

De leden der Orde, die uit den aard der zaak dikwerf met de preventief gevangenen in aanraking komen, en daarbij de overtuiging hebben gekregen hoe de maatregel der opsluiting in een ijzeren kooi van 0.90 M. breedte, 0.99 M. diepte en 1.87 M. hoogte en dat nog wel eenigen tijd vóór de strafzitting, als eene vernederende straf en een geestkracht verlammeende marteling op de betrokkenen werkt, meent uit een gevoel van recht en menselijkheid verplicht te zijn, deze overtuiging aan Uwe Excellentie mede te deelen.

Mocht toch blijken, dat deze maatregel niet onafwendbaar noodzakelijk is, dan zal Uwe Excellentie zonder twijfel de afschaffing van dien maatregel weten door te voeren.

De Orde heeft nog een ander bezwaar, dat zij bij deze gelegenheid de vrijheid neemt aan Uwe aandacht te onderwerpen.

Niet zelden gebeurt het, dat een advocaat, die eene verdediging voor een beklaagde te voeren heeft, den

avond vóór den dag ter terechtzitting de punten zijner verdediging nog eens de revue doende passeeren, of wel op den morgen, dat hij de verdediging zal gaan voeren, de noodzakelijkheid bespeurt den beklagde nog een of andere inlichting te vragen in het belang der verdediging. Regel is het dan ook, dat de vrije beklagden hun advocaat vóór het aangaan der zitting nog spreken.

In den laatsten tijd is nu gebleken, dat de rijksveldwachters, die in of vóór de wachtkamer der beklagden, waarin zich de ijzeren kooien tot opsluiting bevinden, vertoeven, indien een der kooien bezet is, een consigne van den officier van justitie bij deze Rechtbank hebben gekregen om niemand, ook niet den advocaat met de verdediging van den in de kooi opgeslotene belast, tot die kooi toe te laten om aan zijn cliënt een vraag te doen.

Dit bleek, toen een der advocaten zijn cliënt willende bezoeken in de kamer, waar deze in de kooi zat opgesloten, na door de rijksveldwachters te zijn afgewezen, aan den officier van justitie te vergeefs om toelating verzocht.

Eenigen tijd vóór den dag dat dit voorviel, werd een der leden onzer Orde, die dat consigne evenmin kende, en die vóórdat de rechters in de rechtszaal traden, in ambtscostuum ter verdediging van zijn cliënt in de zitting binnengekomen en zijnen cliënt daar omringd door rijksveldwachters aantreffende, een vraag wilde doen, door een der veldwachters aangegrepen en van zijn cliënt verwijderd.

Deze stelselmatige verhindering, dat de toegevoegde of gekozen raadsman zijn cliënt zoo noodig ook in het gewichtige tijdsverloop tusschen het oogenblik, dat het vervoer van den gevangene naar het gerechtsgebouw heeft plaats gehad en vóór de opening der openbare zitting plaats grijpt, een vraag zou kunnen doen, schijnt

niet alleen in strijd met het groote belang der verdediging, maar ook in strijd met de woorden en zeer stellig met den geest van art. 134 W. v. St.

De Orde meent het vorenstaande aan Uwe aandacht te moeten onderwerpen, in het vertrouwen, dat Uwe Excellentie de noodige maatregelen zal nemen om deze misstanden voor het vervolg te doen ophouden.

't Welk doende, enz.

(get.) M. JACQ. DE WIT HAMER,
Deken.

(get.) F. O. VAN DER BILT,
Secretaris.

In zijn antwoord ¹⁾ noemde de minister het request overdreven, schoon hij in gebreke bleef dit beweren met ook maar een enkel feit waar te maken. De kooien waren de in de gevangenissen gebruikelijke alkoven; dit scheen als aanbeveling voor deze kooien te moeten dienen. De maatregel was verder *in 't belang der beklaagden, want hierdoor werd voorkomen dat zij elkaar konden zien.*

Wie wel eens heeft gadeslagen op welke krenkende wijze gevangenen van de huizen van bewaring naar den trein worden gebracht zal van deze zorg voor hun belang zeker een geheel ander idee krijgen.

Geheel in den haak schijnt hij de zaak toch niet gevonden te hebben, want hij beloofde dat aan de bezwaren *zooveel mogelijk* zou worden tegemoet gekomen en er voor gezorgd zou worden dat alle aanstoot *zooveel mogelijk* zou worden vermeden.

Verder zou in 't vervolg den advocaten worden toegestaan om vóór de terechtzitting met de gedetineerden te spreken.

1) P. v. J. 1898, 84.

VIERDE HOOFDSTUK.

Besluit.

In de inleiding heb ik als mijne meening neergeschreven dat men in de geschiedenis wellicht de verklaring zou kunnen vinden van de huidige bepalingen omtrent de preventieve hechtenis. Ik zal dus trachten uiteen te zetten datgene, dat, naar ik geloof, uit de historie kan afgeleid worden. Wij zagen dat in het Egyptische recht geen sprake was van gevangenneming vóór het vonnis; in het Grieksche daarentegen wel; ik heb daar gewezen op de m. i. bedenkelijke rechterlijke organisatie, de geringe aandacht die de geleerden in Griekenland aan de studie van het recht hebben geschonken en de onvoldoende wijze, waarop het strafproces geregeld was.

Opmerkelijk is hetgeen de geschiedenis ons leert aangaande den toestand in het Romeinsche rijk. In het tijdperk, waarvan POMPONIUS zegt: (zie bl. 5) „constat reges *omnem potestatem* habuisse”, waarin het volk gebukt ging onder de onbepaalde macht der koningen, en dat eindigde met hunne verdrijving, in dit tijdperk werd van de preventieve hechtenis een ruim gebruik gemaakt ¹⁾. Gedurende de republiek werd dit — de Romeinen waren conservatief — gaandeweg minder en verdween eindelijk bijna geheel (bl. 8)

---

¹⁾ ZUCKER, t. a. p., dl. I, bl. 12.

Aanklager en beschuldigde hadden volkomen gelijke rechten.

Het is, geloof ik, niet noodig, hier breedvoerig uit te weiden over de wijze, waarop het Romeinsche rijk gedurende den keizertijd werd geregeerd. Is het niet eigenaardig dat dra de voorloopige hechtenis haar vroegere plaats wederom begon in te nemen (bl. 9). Het *crimen majestatis*, waaronder alles gebracht werd, wat de keizers meenden dat hun gezag te na kwam, was het ernstigste misdrijf en als eerste middel tot zijne onderdrukking werd van vóórarrest en van de geheime instructie een kwistig gebruik gemaakt (bl. 9). Toen door de vorderingen van het Christendom andere denkbeelden op den voorgrond traden, werd dadelijk de toepassing der preventieve hechtenis beperkt (bl. 9).

Wat de volksstammen betreft, die ons land en de naburige landen bewoonden in den tijd vóór Clovis, toen van een absoluut gezag geen sprake was, zien we 1° dat aanklager en beschuldigde gelijke rechten hadden; en 2°, dat dwang tegen den verdachte in het geheel niet voorkwam, behalve in geval van betrapping op heeterdaad (bl. 11). Ten tijde der Frankische koningen werd dit anders; toen bracht een proces over een misdrijf van het genus *crimen majestatis* *gevangenneming mede als regel* (bl. 12).

Ook bij andere misdrijven had dwang plaats tegen den verdachte (bl. 11); doch uit het *breviarium Alaricianum* blijkt dat men met de rechten van het individu rekening is blijven houden (bl. 13 en 14).

Aangaande het oorspronkelijk kerkelijk proces is een woord van lof niet onverdiend voor de humane wijze, waarop de rechten der van misdrijf verdachten geëerbiedigd werden (bl. 16, 17 en 18).

Het *ketterproces* levert, zooals wij zagen (bl. 19—23), een gansch anderen aanblik op.

Hier had men weer de procedure van het *crimen laesae majestatis*.

Op de bladzijden 23—31 heb ik getracht aan te toonen dat men deze wijze van strafvordering, n. l. van het misdrijf van majesteitsschennis behouden, en, met enkele wijzigingen, op alle misdrijven toegepast heeft.

Deze toestand heeft zoo voortgeduurd tot de Fransche revolutie. Toen werd de pijnbank afgeschaft, werden de gevangenen iets beter ingericht, van de geheimhouding vóór de terechtzitting iets weggenomen, aan deze laatste openbaarheid en een accusatoir karakter gegeven; vonnissen werden in 't vervolg in 't openbaar uitgesproken.

Is echter aan het vóór-onderzoek uiterlijk iets veranderd; het beginsel is onaangetast gelaten; het proces der ketterinquisitie bleef het model voor elke strafwetgeving in het begin der 19^e eeuw, en thans, in den aanvang der 20^e is het dat nóg. Deze wetgevingen zijn hierdoor in beginsel veroordeeld. Stel u voor dat iemand thans in gemoede beweerde dat de in sommige landen gemaakte uitzonderingsbepalingen tegen anarchisten — de procedure voor het *crimen laesae majestatis* van vroeger was niets anders — als grondslag moesten dienen voor de strafvordering bij alle andere misdrijven: men zoude zoo iemand uitlachen.

Maar waarom dan die uitzonderingsbepalingen van 6 eeuwen of nog veel langer geleden als grondslag van het strafproces behouden?

Aangaande de tegenwoordige wetgevingen van het vaste land houde men in het oog dat zij denzelfden oorsprong hebben.

Het aantal misdrijven, waarbij de preventieve hechtenis is toegelaten, is het grootst in Duitschland. Motiveering van het bevel bestaat niet bij ons ¹⁾, in Oostenrijk-Hon-

¹⁾ Zie blz. 42, bovenaan.

garije, in België, Frankrijk en Italië; in Duitschland alleen bij de lichte misdrijven. Op bl. 61 werd er reeds op gewezen dat de „kategorische Haft” in Oostenrijk vóórkomt bij zeer zware misdrijven.

Zeer zeker verdient de Nederlandsche wet in dit opzicht de voorkeur boven de Fransche, dat het, de telastlegging zelfs niet vermeldende *mandat de dépôt*, ontbreekt. Wij zagen dat het ook in België niet meer bestaat, evenmin in Italië, Duitschland en Hongarije.

De procedure omtrent het geval van heeterdaad komt in de verschillende landen vrijwel overeen. Omtrent de rechten van de verdediging zij opgemerkt, dat hierin de Fransche wetgeving het meest gevorderd is.

De verdediger heeft vrijen toegang tot den gevangene, na het eerste verhoor. Dit is evenzoo in België, Duitschland, Oostenrijk, Hongarije en — eenigszins beperkt — in Italië. Anders is dit in Nederland. De verdediger mag den verdachte slechts spreken na het sluiten der instructie. Gedurende het vóóronderzoek is de gedetineerde zoo goed als rechtloos.

De duur der hechtenis is verschillend. In ons land en evenzoo in Frankrijk en België is geen grens gesteld, evenmin in Italië. In Oostenrijk is voor sommige gevallen een termijn voorgeschreven van hoogstens twee maanden.

Engeland neemt, zooals reeds is opgemerkt, eene bijzondere plaats in t. o. v. het stelsel der preventieve hechtenis. Het groote voordeel is m. i. hierin gelegen, dat de instructie plaats heeft in den vorm van een contradictoir debat; hiermede is aangetoond de uitvoerbaarheid van zulk een debat, hetgeen wel eens is tegengesproken.

De nadere beschouwing van de Engelsche wet werkt wel eenigszins ontzuenderend dienaangaande en men zoude

allicht geneigd zijn aan te nemen dat het verschil niet zoo groot was, ware het niet dat in de praktijk als de bedoeling van de wet werd aangenomen, dat de vrijheid van den burger dient geëerbiedigd te worden.

Het schijnt mij niet gemakkelijk te zeggen welke wet de voorkeur verdient. Gene heeft dit vóór, deze iets anders. Bevredigend zijn zij geen van allen.

Aangaande het derde hoofdstuk zij hier alleen medegedeeld (de lezer zal dit reeds opgemerkt hebben) dat ik de voorbeelden aldus heb gerangschikt: 1. die gevallen waarin preventieve hechtenis is toegepast niettegenstaande de toelaatbaarheid een juridisch geschilpunt kon zijn of de maatschappelijke veiligheid de gevangenneming niet gebod, 2. die gevallen, waarin de hechtenis op zeer zwakke gronden berustte, 3 gevallen van zelfverdediging, 4 van noodtoestand, 5 van krankzinnigheid, 6 bij kinderen. De laatste 4 voorbeelden dienen om eenig licht te ontsteken over de behandeling die men onveroordeelden soms doet ondergaan.

In art. 86 van ons Wetboek van Strafvordering worden de misdrijven opgenoemd, waarbij gevangenneming of -houding kan bevolen worden (zie blz. 41). Vragen we allereerst waarvoor de preventieve hechtenis dient; zij is een instituut om rechtszekerheid te verschaffen; zij moet voorkomen dat de verdachte van zijne vrijheid gebruik maakt om het recht te beletten zijn loop te hebben. Het ligt dus voor de hand, dat de zwaarte van de straf alleen een *vermoeden* kan doen ontstaan, dat de verdachte de justitie zal belemmeren. De rechtszekerheid wordt echter evenveel in gevaar gebracht, indien het recht zijn loop niet kan hebben bij een zwaar, als bij een licht misdrijf. Hoofdzaak dient te zijn de vraag of *in een bepaald geval* de rechtszekerheid gevaar loopt, indien de

verdachte in vrijheid is. Daarom schijnt mij de in art. 86 aangenomen maatstaf, n.l. dat de duur der straf over de toelaatbaarheid der preventieve hechtenis beslist, onjuist.

In art. 86 wordt voor de toepassing der preventieve hechtenis als tweede vereischte gesteld, dat er gegronde vrees voor vlucht of ecnige andere redenen van maatschappelijke veiligheid bestaat.

Aangaande den eersten grond, dien van vrees voor vlucht, valt vooreerst op te merken, dat hij in de formulieren gedrukt voorkomt; hier komt nog bij dat de rechter in zijne beschikking *niet behoeft* mede te deelen waar die vrees op gegrond is.

Het komt mij wenschelijk voor dat in de formulieren 1^e de gewraakte uitdrukking vervalt, 2^e dat de vrees voor vlucht of eene andere gewichtige reden gemotiveerd wordt en 3^e dat de verdachte eerst gehoord en door een *door hem gekozen* verdediger wordt bijgestaan. Wie iemand beschuldigt, in dit geval is 't de beschuldiging dat de verdachte zijne vrijheid zal misbruiken om de justitie te belemmeren, behoort dit in diens tegenwoordigheid te doen, den beschuldigde dient de gelegenheid gegeven te worden zich te verdedigen en de beslissing moet met redenen omkleed worden. Zoo gaat het altijd, dus zoo moet het ook hierbij. Wat nu de vrees voor vlucht zelve betreft, ik acht het gevaar niet zóó groot. Vooreerst moet de verdachte van geld voorzien zijn; wil hij zich met valsche papieren op een schip begeven, zijn signalement zal hem verraden. Bij die misdrijven, waar geen preventieve hechtenis is toegelaten, hoort men niet vaak klagen, dat de straf wegens afwezigheid niet kan worden toegepast. Hier komt nog het volgende bij. Heeft men werkelijk met een misdadiger te doen dan zal hij, wanncer het hem gelukt te ontsnappen, te eeniger tijd weer eens met de, zij het dan buitenlandsche, justitie in aanraking komen,

waarbij hij dan tevens zijne vorige rekening kan vereffenen. 1) Is een en ander niet het geval, welnu, waar wraak *niet* het doel van het strafrecht mag zijn, wat hindert het dan dat de schuldige zijn straf niet heeft ondergaan, indien hij door zijn verder gedrag toont zich gebeterd te hebben? Is dan de rechtsorde niet veel meer hierdoor gebaat? Men vergete bovendien niet, dat het uiterst bezwaarlijk is te voorkomen dat men achterhaald wordt en dat 't bereiken van een land, van waar men niet uitgeleverd wordt, hoe langer hoe moeilijker wordt. Op blz. 75—86 kan men ten slotte vinden hoe spoedig men door de bestaande regeling in onze wet er toe komt vrees voor vlucht aan te nemen, daar, waar ze in 't geheel niet bestaat.

Een tweede reden is de vrees voor collusie met medeverdachten en getuigen.

Behalve dat dit volstrekt niet te vreezen is bij de in art. 86 genoemde misdrijven alleen, moet ze tot onhoudbare consequenties leiden. Men vergete niet, dat in de eerste plaats vrouw en kinderen, doch ook ouders, broeders en andere verwanten of vrienden somtijds, evenveel belang hebben bij de vrijspraak als de verdachte, de eerste misschien nog meer, waar het den kostwinner van het gezin geldt. Wat zou men dus moeten doen? Al de genoemde personen in arrest stellen. De getuigen feitelijk ook, want ook zij kunnen te voren met elkaar afspraken maken, met het oog op eene mogelijke belooning. Verder geeft deze vrees blijk van een ongegronde gering-schatting van de middelen, die aangegeven worden om zich te verzekeren, dat de getuigen de waarheid zullen spreken.

Verder heeft men nog de vrees dat de verdachte sporen

---

1) Zie ook hieromtrent blz. 166.

of aanwijzingen van het misdrijf zal trachten te verduisteren of weg te maken.

Hier bedenke men bij dat ten eerste de verdachte, indien hij het misdrijf heeft begaan, dit verduisteren onmiddellijk doen zal en ten tweede dat het veel beter is deze sporen dadelijk op te nemen zonder dit wegmaken af te wachten.

Vrees voor het wegmaken van niet ontdekte doch mogelijk bestaande sporen is van zelf uitgesloten als grond om een verdachte in arrest te stellen, omdat deze grond veel te vaag en te zwak is.

Als laatste gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid, geldt de vrees voor herhaling. Op 't onlogische hiervan in gevallen, waarbij de schuld van den dader niet zeker is, zij hier even gewezen. Zij kan alleen dienen ingeval van heeterdaad en niet bij ontdekking, doch bij betrapping. Hetzelfde geldt natuurlijk bij poging, voor de vrees voor voleindiging.

ZUCKER spreekt in zijn meer aangehaald werk nog van „Die Untersuchungshaft als Strafe des Processungehorsams.”¹⁾ Het karakter der preventieve hechtenis is niet straf, daarom is dit een ander instituut, en geeft men het ten onrechte deze benaming.

Op blz. 149 is opgemerkt dat art. 86 al. 2 eene bepaling bevat, die van veel invloed is op het aantal beschikkingen tot gevangenneming of -houding van een verdachte. De bijvoeging toch, *in de formulieren gedrukt*: „op grond van gegronde vrees voor vlucht”, is een geheel onvoldoende motiveering van een besluit, waarbij aan een verdachte zijne vrijheid wordt ontnomen.

Terwijl nu de vraag, of aan iemand *door eene veroordeeling* zijne vrijheid zal ontnomen worden, nauw-

¹⁾ t. a. p. III bl. 79 en volgende.

keurig gewikt en gewogen moet worden en de wet eene zorgvuldige motiveering van de rechterlijke beslissing hieromtrent vereischt, zien we dat deze nauwkeurigheid geenszins verlangd wordt, waar het geldt het vóórarrest.

Men heeft hiervoor slechts te vragen: heeft de verdachte het misdrijf vermoedelijk begaan en, is hier eene gevangenisstraf van vier jaar of meer op gesteld; anders niet; de formulieren vermelden den grond al; de rechter behoeft de woorden: op grond van vrees voor vlucht, alleen maar te laten staan en hiermede is de zaak beëindigd.

Nu rijst van zelf de vraag of dit de juiste manier is om de quaestie op te lossen, om èn de rechtszekerheid èn de persoonlijke vrijheid recht te doen wedervaren, en het komt mij voor dat men zonder aarzelen hierop het antwoord kan geven: dat beide gevaar loopen.

Immers waar de consequentie der wet medebrengt dat zich zeer gemakkelijk gevallen kunnen voordoen zooals het op bl. 75 en 76 vermeldde, omdat men er van zelf toekomt alleen dán den verdachte op vrije voeten te laten, wanneer men zeker weet dat hij *niet* zal ontvluchten, dus de omgekeerde wereld, daar is het duidelijk dat èn verdachte èn publiek zich zullen afvragen of dit nu in overeenstemming is met de eischen, die men aan de rechtspleging kan stellen, zoowel ten aanzien van het individu als van de maatschappij.

De beslissing over de vordering van den officier van justitie tot gevangenneming of -houding van den verdachte berust bij de Rechtbank; hiertegen zoude ik geen bezwaar hebben indien niet in de wet eene bepaling ontbrak, die aan den rechter verbodt hierover buiten den verdachte om te beslissen. Hier komt de inquisitorische geest voor den dag die den wetgever bezielde heeft, het is ten

zeerste af te keuren dat een zaak van zóó groot belang uitgemaakt wordt met voorbijzien van de beproefde, deugdelijke spreuk: *audi et alteram partem*. De levenswijze en de reputatie van den verdachte zijn van belang. De dikwijls eenzijdige opvattingen van de politie hieromtrent behooren niet als onomstootelijke waarheid te gelden (bl. 104). Het spreekt echter van zelf, dat de verdachte, die in de meeste gevallen tegen den officier van justitie niet opgewassen is, moet bijgestaan worden door een door hem gekozen raadsman; alleen dán is te verwachten, dat de Rechtbank zich een juist oordeel omtrent de toedracht der zaak zal kunnen vormen.

Ten slotte zou het wenschelijk zijn dat zeer korte termijnen werden verplichtend gesteld binnen welke deze zaken afgedaan moesten zijn.

Hetgeen hier gezegd is aangaande de bevelen tot vrijheidsbeneming en het hooger beroep daartegen, geldt alleen van die tot gevangenneming en -houding. Rest dus nog de vraag tot wiens bevoegdheid het behoort de bevelen tot voorloopige aanhouding uit te vaardigen.

In de eerste plaats zijn de Rechtbank of het Hof daartoe bevoegd, en vervolgens de rechter-commissaris, op requisitoir van het openbaar ministerie.

Ongetwijfeld is de rechter-commissaris de persoon, die geacht kan worden van deze gevallen voldoende op de hoogte te zijn en de gelegenheid te hebben de zaak van beide kanten te bezien. Gevraagd mag echter worden, of daar, waar de verdachte niet in staat gesteld wordt zijne belangen te bepleiten of te doen bepleiten, hij voldoende gewaarborgd is tegen het pessimisme, dat zich onwillekeurig meester maakt van iemand, die gedurende geruimen tijd in zijne werkkring bijna uitsluitend met de misdaad te doen heeft, en die hierbij gerugsteund wordt door den officier van justitie, die elken dag opnieuw het mensch-

dom van zijn slechte zijde te zien krijgt. Daarom lijkt het mij wenschelijk de bevoegdheid van den rechter-commissaris in dier voege te beperken, dat de duur der voorloopige aanhouding hoogstens 3×24 uur zij.

Is de rechtsingang eenmaal verleend, dan is voor het uitvaardigen van het bevel van voorloopige aanhouding het requisitoir van het openbaar ministerie niet meer vereischt. Deze rechtsingang is dus — dit blijkt nog meer uit de geheele achterstelling van laatstgenoemde autoriteit — het begin van het geheel inquisitorisch onderzoek, van het meest belangrijke gedeelte van het strafproces.

Op blz. 42 werd reeds met een enkel woord over de ontdekking van een feit op heeterdaad gesproken. De omschrijving in onze wet (art. 40) laat m. i. te veel speelruimte en dit is vooral van belang wegens de bijzondere bepalingen welke de behandeling van dit geval regelen. Elk mag den verdachte aanhouden. Dit nu is eene veel te ruime bevoegdheid, die alleen zoude gerechtvaardigd zijn, indien zij uitsluitend werd gegeven in het eerste geval van ontdekking op heeterdaad of zoo men wil, uitsluitend bij *betrapping* op heeterdaad, wanneer men n.l. het doel beoogt, de identiteit van den dader vast te stellen.

Den officier van justitie, die hier wegens het spoedeischende den rechter-commissaris vervangt, wordt de bevoegdheid gegeven om onverwijld de vermoedelijk schuldigen in verzekerde bewaring te stellen.

Deze ambtenaar mag tevens degenen, die een door hem gegeven bevel, om zich niet te verwijderen, overtreden, doen vatten en in bewaring houden tot na het sluiten van het proces-verbaal.

Van vergoeding van de schade, die door dit in huis of op de plaats blijven veroorzaakt kan worden, wordt nergens gesproken. Dat ook dit bevel tot voorloopige

aanhouding van art. 45 beperkt worde tot den duur van hoogstens 24 uur, lijkt mij alleszins gewenscht; art. 45 bevat de deugdelijke bepaling, dat de verdachten voorat moeten worden verhoord.

Eigenaardig is de bepaling van art. 54 al. 2. Hier toch wordt voorgeschreven dat de Rechtbank in raadkamer het bevel tot voorloopige aanhouding op de vordering van den officier van justitie éénmaal kan verlengen *bij eene met redenen omkleede beschikking*. Hier heeft den wetgever de verplichting tot motiveeren der vrijheidsbeneming voor den geest gezweefd. Voldoende is deze bepaling echter niet.

Eene zeer bedenkelijke bepaling is die van art. 55, waarbij bij ontstentenis van den officier van justitie diens bevoegheden aan de hulpofficieren worden toegekend.

Op de bl. 114—123 heb ik eenige voorbeelden bijgebracht van gevallen, waarbij preventieve hechtenis was toegepast op personen, die daarvoor allerminst in aanmerking komen. Ik bedoel degenen, die tengevolge van eene ziekelijke storing hunner geestvermogens of abnormalen aanleg, niet in staat waren aan opkomende prikkels weerstand te bieden, of daden bedreven, waarvan zij zelf de portée niet konden inzien, doch die niettemin telkens voor de samenleving gevaar opleverden. Ik heb aldaar mijn leedwezen uitgesproken over het feit, dat dergelijke menschen gevangen werden gezet. Hieruit blijkt weer, hoe wenschelijk het is dat de rechter vóór het uitspreken van eene beschikking tot vangenneming of -houding den verdachte eerst hoort en dat dezen daarbij een gekozen raadsman wordt toegevoegd. Wordt nu aan den rechter *expressis verbis* (art. 37 al. 2 is in ieder geval voor deze materie onvoldoende) de verplichting opgelegd den ontoerekenbare dadelijk in een gesticht te doen plaatsen, dan kan, wanneer men het bevel van den rechter-commis-

saris tot voorloopige aanhouding slechts 3×24 uur van kracht doet zijn, hierdoor de tijd, door een krankzinnige doorgebracht in de gevangenis, tot op genoemden termijn als maximum teruggebracht worden. En, is ook deze termijn te lang, hetgeen ik gercedelijk toegeef, men heeft dan gedaan, wat voorloopig mogelijk was, en een toestand verkregen, die verre de voorkeur verdient boven den bestaanden. Daar waar de rechter een onderzoek naar de geestvermogens van den verdachte noodig oordeelt, worde voorgeschreven dat hij dezen te dien einde in een gesticht doet opnemen; zoodra er twijfel bestaat, vervange men de gevangenis door het gesticht.

Een quaestie, die veel overeenkomst met de vorige heeft, is de vraag hoe, ten opzichte van kinderen, gehandeld dient te worden, wat de preventieve hechtenis betreft. Zij is van veel meer belang, want onoordeelkundige toepassing van de gevangenis, zooals bij krankzinnigen, moge dezen ongelukkigen veel schade doen: een krankzinnige kan genezen en met deze genezing zal ook de indruk van de gevangenis worden uitgewischt, of hij is onherstelbaar. Maar een kind wordt een mensch en de vraag of gevangenisstraf moet worden opgelegd op den voor onuitwisschbare indrukken meest vatbaren leeftijd, dient met de grootste omzichtigheid te worden overwogen. Ook dit is den rechter aanbevolen en de wet stelt hem gelukkig in de gelegenheid een knaap niet in de gevangenis te plaatsen, als hij dit *na schuldigverklaring* niet wenschelijk acht. Ten opzichte van het onveroordeeld kind echter zijn nog geen geldende bepalingen. ¹⁾ Nu staat wel den rechter de veiligste weg open, n.l. om eerst het einde van

1) Men zie Hoofdstuk II art. II van de nog niet ingevoerde wet van 12 Eebruari 1901 Stbl. 63 en het daarbij vastgestelde art. 45 tweede lid.

het onderzoek af te wachten, vóór men de gevaarlijke gevangenis voor het kind opent, doch wij zagen, dat deze veilige weg niet altijd gevolgd wordt (blz. 112 en 123—132).

Het eenvoudigste middel acht ik een verbod van den wetgever om verdachten beneden den leeftijd van achttien (niet zestien) jaren in preventieve hechtenis te stellen. Vrees voor vlucht toch is bij die personen, die meest nog niet in hun onderhoud kunnen voorzien, niet zoozeer te duchten, en dan, vrees voor niet achterhalen is al zeer gering; ook de andere gronden zijn niet van overwegend belang en wegen in ieder geval niet op tegen het mogelijk onherstelbaar nadeel, dat de preventieve gevangenis kan opleveren. Het zij nog eens herhaald, het feit of de raadkamer zonder veroordeeling of dat de Rechtbank krachtens een strafvonnis de opneming in de gevangenis beveelt, dit maakt voor een kind weinig of geen verschil.

Over de als tot de misdaad aangewezen reeds geroutineerde jeugdige delinquenten zal later gehandeld worden. Zooeven heb ik slechts die knapen op 't oog gehad, die vermoed worden in een acuut geval aan eenige verleiding geen weerstand te hebben kunnen bieden.

Reeds is met een enkel woord gesproken ¹⁾ over de wijze van behandeling van preventief gedetineerden, en het valt op, dat het karakter van gevangenis te veel behouden is voor hen, die zonder van misdaad overtuigd te zijn, hun vrijheid voor het algemeen belang moeten opofferen. In de z.g. Beginselenwet van 14 April 1886 wordt in art. 4 verklaard, dat zij aan geen andere beperkingen mogen onderworpen worden, dan die voor het doel hunner opsluiting of in het belang der orde *volstrekt noodzakelijk* zijn. Tegen de laatste uitdrukking „in 't

¹⁾ Zie blz. 44 en 45.

belang der orde" kan geen bezwaar bestaan. Gaan wij na of dit beginsel, n.l. „ . . . . voor het doel hunner opsluiting beslist noodzakelijk" consequent doorgevoerd is. De algemeene maatregel van bestuur van 31 Augustus 1886 geeft regels aangaande de behandeling der gevangenen. In art. 3 (Tit. I, zie blz. 45) wordt vóórgeschreven dat de minister van justitie in gevallen van krankzinnigheid en ernstige of besmettelijke ziekten last kan geven tot overbrenging van de gevangenen. Deze regeling is m.i. veel te omslachtig; zij zal vertraging geven. De beschikking van den minister zal bovendien toch berusten op het advies van den dokter en den directeur der gevangenis.

Art. 55 schrijft vóór dat kinderen, die de zorg der ouders niet kunnen ontberen, van deze worden verwijderd, zoodra dit mogelijk is. Dit laatste schijnt mij eene geheel noodelooze kwelling voor de vrouw, die, op het oogenblik van haar aanhouding een kind tot haar last hebbende, dit missen moet zoodra bij voortgezette hechtenis, de moederzorg niet volstrekt noodzakelijk meer is. Het komt mij vóór, dat dit voorschrift in strijd is met het genoemde art. 4 der wet van 14 April 1886.

In art. 64 al. 2 wordt den gevangenen het lezen van couranten ontzegd. Het K. B. van 7 Juni 1901 zondert voor de preventief gevangenen godsdienstige- en vakbladen uit. Het kategorische verbod kon, meen ik, vervangen worden door eene bepaling, waarbij het lezen van couranten *kan* verboden worden, met waarborgen tegen willekeur.

Art. 70 behandelt de briefwisseling. Tot onze groote teleurstelling vinden we hierover in het meergenoemde K. B. van 1901 niets. De preventief gevangenen kunnen dus geen briefwisseling houden met wien ook, zonder de contróle van het gestichtsbestuur. In de eerste plaats behoorde hiervan te worden uitgezonderd de correspondentie met den raadsman. Velen willen dit niet uit

vrees voor misbruik. Men vergete echter niet, dat aan het O. M. door deze beperking een zóó groote voorsprong wordt gegeven, dat van een accusatoir proces eigenlijk geen sprake meer kan zijn. Hier komt nog iets bij: door deze contróle wordt de preventief gedetineerde, die toch in beginsel gelijk staat met den verdachte, die op vrije voeten is, bij dezen laatste een geheel eind achtergesteld; voeg hier bij dat de grond der hechtenis niet gemotiveerd behoeft te worden, dan is het duidelijk dat wij hier een toestand hebben, die den toets der critiek niet kan doorstaan.

Het argument, dat de verdediger van zijne bevoegdheid misbruik zou kunnen maken, kan dadelijk ter zijde gesteld worden; het openbaar ministerie en de rechter-commissaris kunnen van hun bevoegdheden ook misbruik maken, (zie Hoofdstuk III).

Het komt mij voor dat ook deze toestand in strijd is met art. 4 der wet van 14 April 1886.

Aangaande de overige briefwisseling schijnt het mij wenschelijk ook deze niet te controleeren. Daar de hechtenis uit vrees voor collusie, zooals aangetoond is, kan vervallen, is ook deze beperking geheel overbodig. Het slagen van pogingen tot ontvluchting kan door behoorlijke bewaking voorkomen worden.

Wat hier van het schriftelijk verkeer gezegd is, schijnt mij in hoofdzaak ook van toepassing op het mondelinge. Beperkingen dienaangaande, behalve in 't belang van de orde, kunnen, naar ik meen, achterwege blijven.

In art. 76 wordt vóórgeschreven, dat aan ontslagen gevangenen reisgeld wordt verstrekt, indien zij geen voldoende uitgaanskas hebben. Het is eene groote onbillijkheid dat aan ontslagen preventief gedetineerden geen reisgeld wordt gegeven. Ook al hebben dezen voldoende geld, dan moeten hun toch de kosten van terugkeer, van

de plaats waar zij in het algemeen belang heen *moesten*, vergoed worden; evenals aan getuigen reiskosten worden verstrekt.

De laatste alinea van art. 76, waarin bepaald wordt, dat dit reisgeld niet verstrekt wordt, indien de af te leggen afstand minder dan 28 K.M. bedraagt, lijkt mij, vooral voor den winter, eene onnoodige hardheid.

Art. 82 bepaalt dat de onveroordeelden „zooveel mogelijk” afgezonderd worden geplaatst. In het K. B. van 7 Juni 1901 art. 117 wordt afzonderlijke plaatsing van *elken* onveroordeelde niet vóórgeschreven. De waarborgen dus tegen het gedwongen gezelschap van andere preventief gevangenen, ook eene overbodige beperking der vrijheid, komen mij onvoldoende voor.

In art. 119 wordt hun toegestaan twee maal daags beweging in de open lucht te nemen; er is echter m. i. geen aannemelijke reden om den preventief gevangenen te weigeren onder toezicht zooveel buiten te komen, als zij zelf willen.

Ten slotte nog een woord over de wijze, waarop het vervoer van gevangenen plaats heeft. Deze worden naar het station gebracht in den bekenden wagen, waaromheen zich dadelijk een groote groep nieuwsgierigen plaatst. De persoon kan onder hun onbescheiden blikken tusschen twee rijksveldwachters naar de wachtkamer gaan; na ook daar door iedereen bekeken te zijn, wordt hij over het perron naar den trein gebracht. Hetzelfde ongeveer heeft bij aankomst ter bestemming plaats. De veroordeelden worden, als zij in de gevangenis op de binnenplaats komen, van een celkap voorzien; dit is een zeer goede maatregel. Waarom wordt zij niet toegepast bij het vervoer, vooral omdat zich hier vaak genoeg landloopers onder bevinden en ook dezulken, wier schuld nog niet bewezen is? De brandmerking en de aan de kaak stelling

zijn in 1854 afgeschaft. Door den wetgever is hier bedoeld aan de veroordeelden de openlijke bespottung en verachting te besparen; dan dient deze bedoeling ook te worden uitgevoerd, en niet minder bij onveroordeelden.

In Frankrijk en in België (zie bl. 46 en 51) wordt den gedetineerde een verdediger toegestaan *na* het eerste verhoor. Deze bepaling verdient natuurlijk de voorkeur boven het bij ons gevolgde stelsel, dat den raadsman niet eerder toelaat dan na het sluiten der instructie, aangezien dit stelsel zeer zeker in lijnrechten strijd is met het meergenoemde art. 4 der wet van 14 April 1886.

Indien toch de wetgever uit vrees voor collusie een verdediger aan den gedetineerde weigert, m. a. w. indien de wetgever het misbruik maken van bevoegdheid door den advocaat als regel aanneemt — indien de wet dit niet als regel aannam, kon zij met maatregelen tegen zulk misbruik volstaan — en aan den anderen kant den rechter-commissaris verbiedt strikvragen te doen zonder aan dit verbod eenige sanctie of zelfs contrôle-maatregel te verbinden, daar gaat zij klaarblijkelijk uit van het op zijn minst genomen onjuiste standpunt, dat alle rechters-commissarissen volmaakt zijn in hun plichtsvervulling, alle advocaten daarentegen schurken. De raadsman dient onmiddellijk door den verdachte te worden gekozen bij de gevangenneming en tegenwoordig te zijn bij het eerste verhoor en de verdere.

Aangaande den duur der hechtenis schrijft de wet vóór, dat deze telkens na afloop van ééne maand door de raadkamer moet verlengd worden. Deze bepaling, die den beklagde geen enkelen waarborg biedt tegen overtollig lange gevangenhouding (zie o. a. bl. 104), kan m. i. gerust vervallen en vervangen worden door eene zoodanige, die een maximum voorschrijft.

In ons wetboek van strafvordering ontbreekt het insti-

tuut der voorloopige invrijheidstelling met of zonder borgtocht. Het waarom hiervan is mij niet bekend.

In de praktijk in andere landen ziet men integendeel, dat het goed werkt en het aantal onnoodige preventieve gevangennemingen of -houdingen beperkt.

Men heeft het instituut der borgstelling vaak verweten, dat het een voorrecht schiep voor de rijken. Door raadpleging van het in de Italiaansche wetgeving dienaangaande bepaalde, waarvan men een uittreksel vindt op bl. 55 en 56, kan men zich overtuigen dat dit niet het geval behoeft te zijn. Klaarblijkelijk gaat hier de wetgever van het alleszins juiste denkbeeld uit dat hij, wien de middelen ontbreken om borg te stellen, gewoonlijk niet in staat zal zijn om de kosten van eene ontvluchting te dragen.

Een ander bezwaar tegen de borgstelling is dit: men vindt het onrechtvaardig dat, indien iemand zijne verplichting jegens den staat niet nakomt, zijn gezin of betrekkingen hierdoor schade lijden. Zij die dit beweren, moeten, willen ze consequent zijn, in 't geheel niet toelaten dat den kostwinner van een gezin zijne vrijheid ontnomen wordt, onder welke voorwaarde ook.

Het Italiaansche wetboek bevat ook de in eene moderne strafwetgeving zonderlinge bepaling, dat politieke misdadigers in ieder geval van de voorloopige vrijheid zijn uitgesloten, zonderling, al was het alleen maar hierom, omdat men zou meenen, dat elke regeering zich zou verheugen als zij zoo'n lastigen onderdaan kwijt was.

In de andere landen, welker wetgeving in 't kort behandeld is, komt deze bepaling dan ook niet voor.

De theoretische vraag, of de borgstelling ook mag strekken tot zekerheid van de betaling der schadeloosstelling aan eene civiele partij dient hier even besproken. M. i. moet zij ontkennend worden beantwoord, met dien ver-

stande echter, dat de mogelijkheid open moet blijven den verdachte te verplichten behalve zijne cautie een bepaalde, aparte som als al of niet reële borgstelling te storten of te doen storten voor dit doel. Het ligt echter voor de hand, dat de vraag praktisch niet veel te betekenen heeft.

Verskil van meening bestaat ook over de vraag of in elk geval van verdenking het ontslag uit de hechtenis tegen borgstelling als een recht van den verdachte beschouwd moet worden. Ware dit het geval, dan was hier mede een voorrecht geschapen voor de bezittende klasse.

Men tracht dit weg te redeneeren door te beweren, dat het den arme niets nut, of met hem ook een rijke in de gevangenis gaat, dat hierdoor de arme op geene wijze bevoordeeld wordt.

Hiertegenover veroorloof ik mij de opmerking, dat hetzelfde geldt bij de veroordeelden. Ook hier gewordt den arme geen voordeel door de gevangenisstraf, den rijke opgelegd. Maar zoude thans iemand gevonden worden, die zou durven verdedigen dat men een rijken misdadiger altijd moest beboeten en een armen gevangen zetten?

Daarom komt het mij wenschelijk voor om het kategorisch recht op invrijheidstelling tegen borgstelling in het jus constituendum niet op te nemen, evenmin trouwens als het omgekeerde, de *kategorische Haft*.

De beslissing dient te berusten bij de Rechtbank na contradictoir debat tusschen het openbaar ministerie en den gekozen raadsman van den verdachte.

Om dezelfde reden als boven acht ik het vaststellen van een wettelijk minimum voor het bedrag der borgstelling niet raadzaam.

Geen bezwaar zoude ik hebben tegen het opnemen in

ons strafproces van bepalingen, dat een verdachte in sommige opzichten in zijne vrijheid beperkt wordt, o. a. door de verplichting zich 2 of 3 maal in de 24 uur te komen melden, door hem te verbieden zijn woonplaats te verlaten of, indien een en ander met het oog op zijn beroep niet mogelijk is, op andere wijze, bijvoorbeeld door het medegeven van geleide in politiek. Alles onder verplichting voor de betrokken personen tot geheimhouding.

Tegenover de beperkingen van den verdachte dient echter weer het recht op schadevergoeding erkend, indien een vrijsprekend vonnis op het onderzoek volgt.

Velen schrikken hiervoor terug, in de eerste plaats om de moeilijkheden van eene juiste schatting. Ik geef toe dat dit lastig is vooral daar men moreele schade ook moet begrooten, hetgeen zooveel te meer geldt indien men den verdachte zijne vrijheid heeft ontnomen. Erkend dient dat deze verplichting tot schadevergoeding theoretisch niet is eene verbintenis uit onrechtmatige daad, aangezien de rechterlijke macht haar plicht doet indien zij, bij verdenking te goeder trouw, aan den verdachte die beperkingen oplegt, waartoe de wet haar het recht geeft. Deze moeilijkheid kan echter niet als een bezwaar tegen de invoering gelden.

Een tweede bezwaar zijn de hooge kosten, waardoor de belastingplichtigen wederom zouden getroffen worden. Hier staat tegenover dat thans de betrokken persoon getroffen wordt en wel zóó, dat hij soms jaren noodig kan hebben, om zich er bovenop te werken, en dikwijls hier heelmaal niet toe in staat is. Voeg hierbij dat deze vrijheidsbeperkingen aan elkeen kunnen overkomen, en het toch een zaak van algemeen belang is, dan meen ik niet te veel te zeggen indien ik geloof dat de Staat verplicht is eene regeling te maken, die deze schadevergoeding mogelijk maakt.

In geval van veroordeeling kan deze schadevergoeding gegeven worden door toerekening op de op te leggen straf. Hier zoude ik echter het volgende bij willen opmerken: de niet in preventieve hechtenis verkeerende verdachte heeft eenigen tijd om te trachten maatregelen te treffen om te voorkomen dat, in geval van veroordeeling, zijn gezin aan de armoede is prijsgegeven; de preventief gedetineerde kan dit niet. Waar deze dus in het belang van den Staat zijne vrijheid moet prijsgeven, is de laatste moreel verplicht aan het gezin, indien de veroordeelde daarvan de kostwinner was, de schade te vergoeden, door het plotselinge vertrek veroorzaakt

Aangaande het in mindering brengen van den tijd, in preventieve hechtenis doorgebracht, op de opgelegde straf, het volgende: wil de rechter het maximum toepassen, dan is hij natuurlijk niet verplicht den tijd, in preventieve hechtenis doorgebracht, in mindering te brengen, aangezien het vóórarrest geen straf is en het maximum door niet toerekening dus niet overschreden wordt. Met het oog op het minimum moge uit de op bl. 113 aangehaalde voorbeelden blijken, dat het raadszaam is met het voorarrest voorzichtig te zijn. Vooral het openbaar ministerie, kan, indien het van goeden wil is, in ons land veel in dit opzicht doen, vrij als het is om de vervolging van een hem ter oore gekomen misdrijf al of niet in te stellen, voorzover het geen misbruik van deze vrijheid maakt, waartegen de hiërarchische inrichting waarborgen geeft. De echt inquisitorische bepaling van art. 33 Strafvordering verdient m. i. ten zeerste afkeuring.

Zoo ergens, dan dient natuurlijk in deze gevallen n.l. die, op bl. 113 vermeld schadevergoeding te worden uitgekeerd.

Men zal misschien tegenwerpen dat de voor den verdachte gunstige bepalingen, die ik heb trachten te bepleiten, voor invoering niet vatbaar zijn wegens het

groote gevaar, dat de maatschappij zou dreigen van de zijde der beroepsmisdadigers. Daarom even een enkel woord hierover. Het woord duidt aan dat deze personen misdaden plegen niet uit hartstocht, zooals volgt uit het koel overleg, wat steeds bij hen een daad blijkt te hebben voorafgegaan. Zij zijn diegenen die te veel gedegenereerd zijn om op den duur op eene andere wijze in hun onderhoud te voorzien.

Van berouw, verbetering of zelfs afschrikking kan om de genoemde reden zoo goed als nooit sprake zijn; eigenlijk is dus de strafwet, die van een geheel ander denkbeeld uitgaat, niet op die lieden toepasselijk en evenmin het procesrecht. Ik meen dat het een bescheiden wensch is om eene bijzondere regeling te verlangen voor de behandeling van hen, die in den strijd om het bestaan ondergegaan zijn, en evenzeer van hun kinderen en verdere afstammelingen. Vooral aan deze laatsten, die in eene omgeving opgroeien, waarin elke kiem van menschelijkheid als het ware stelselmatig wordt doodgedrukt, zij de bijzondere aandacht van den wetgever gewijd. Met in achtneming van de noodige maatregelen tegen willekeur worde der justitie opgedragen uit te maken of men met zulk een persoon te doen heeft, zoo ja, dan zou het misschien overweging verdienen eens een proef te nemen met de wijze van behandeling, zoo als die in Elmira plaats heeft. De cijfers en verslagen, die ons van daaruit worden medegedeeld, geven een gunstigen indruk, gegeven hierbij het feit dat de resultaten door het in Nederland gevolgde stelsel verkregen, gering zijn.

Ten slotte zij hier, voor zoover het korte bestek dit toelaat, met een enkel woord gesproken over eenige oorzaken der misdaad. Ofschoon dit niet dan indirect met ons onderwerp te maken heeft, meende ik toch dit volledigheidshalve niet achterwege te moeten laten. De ver-

dachten zijn immers zeer vaak personen, die door hun ongunstige maatschappelijke positie dagelijks in groote verleiding worden gebracht om misdrijven te plegen. Lukte het de criminaliteit in die richting te beperken, dan zou dit voor de regeling der preventieve hechtenis van grooten invloed kunnen zijn.

Reeds door veel anderen is erop gewezen, hoe indirect de economische omstandigheden, waaronder iemand leeft, van invloed kunnen zijn op zijne handelingen. Nu schijnt het mij eene onomstootelijke waarheid, dat voorkomen beter is dan genezen, en het antwoord op de vraag, hoeveel de wetgever in dit opzicht doet en gedaan heeft, is niet aanmoedigend.

Het kan bekend verondersteld worden dat het grootste gedeelte van de leden der maatschappij landurigen arbeid moet verrichten voor een loon, door de concurrentie gebracht tot het minimum n.l. niet verder toereikend, dan om met moeite in de meest onmisbare levensbehoeften te voorzien, afgewisseld met tijden van werkloosheid, waarin men alles moet ontberen, uitgezonderd datgene, wat de liefdadigheid toewerpt, altijd ten koste van het mensch-zijn. Wie in zulk eene omgeving wordt groot gebracht, mist ten eerste de zorg van de moeder geheel of gedeeltelijk, naar mate deze of in de fabriek werkt of uit werken gaat of waschvrouw is, of een groot aantal kinderen hebbende, hetgeen veelal het geval is, door de overmaat van huiselijke bezigheden en de zorg van het onzeker bestaan, voor de karaktervorming van de kinderen weinig tijd heeft.

Vervolgens mist hij de zorg van den vader zoo goed als geheel. Als deze des avonds vermoeid van zijn werk komt, is het voor de kinderen ongeveer de tijd om te gaan slapen. Op blz. 129 is een voorbeeld gegeven, hoe de ouders door deze omstandigheden vaak buiten staat zijn

het zoo hoog noodige toezicht op hun kinderen te houden, vooral in de groote steden. Dat hierdoor kinderen groot gevaar loopen dieven te worden ligt voor de hand. Bekrompen middelen van bestaan later bevorderen dit nog. Zoo ziet men dat zeer velen later voor diefstal preventief gevangen gezet en gestraft worden, bij wie dat wellicht niet zou gebeurd zijn, indien de omstandigheden anders waren geweest, korter gezegd: de maatschappij werkt de misdrijven tegen den eigendom min of meer in de hand.

Door de maatschappij wordt ter beschikking gesteld alcohol, waardoor men zich benevelen kan. Wie in de bovenbedoelde omstandigheden opgegroeid is en leeft, zal natuurlijk in den regel de ontwikkeling niet bezitten om zelf geestverheffende ontspanning te kiezen of deze naar waarde te kunnen schatten. Hij zal alleen de den mensch aangeboren zucht naar gezelligheid trachten te bevredigen. In de kroegen vindt hij die gezelligheid; hij kan er met lotgenooten verkeerden. Dit zou op zich zelf niet erg zijn als het aan die kroegen bovendien niet eigen was door middel van dezen alcohol alle verdriet en zorg tijdelijk te kunnen verdrijven. Hij kan dus daar, al is het maar in de verbeelding en voor een kort oogenblik, leven zooals ieder het wenscht, gezellig en zonder angst voor het bestaan.

Waar andere vermaken nu of te kostbaar zijn of boven zijne bevassing gaan, is het niet meer dan natuurlijk dat de onontwikkelde ontbeurende zwoeger zijn heul zoekt in de kroegen, vooral daar hij door zijn slecht loon veelal genoodzaakt is in bedompte krotten te wonen.

Het enorme aantal rampen en misdaden, dat uit deze moderne doos van Pandora voortvloeit, kan bekend verondersteld worden. Ook hier dus werkt de maatschappij de misdaad en daardoor de preventieve hechtenis in de hand.

Boven is reeds genoemd de werkeloosheid, een van de gevolgen van overproductie en van het uitvinden van machines die den mensch het werk uit de handen kunnen nemen. Hoe meer uitvindingen, zooveel te meer werkeloosheid. Men voorspelt reeds enorme „vorderingen”, die de electriciteit zal teweeg brengen. Door den fabrikant worden deze machines niet gebezigd om den arbeidstijd te verkorten, maar om het aantal arbeidskrachten te verminderen, door eenigen aan den dijk te zetten.

Dat deze werkeloosheid, die voor den getroffen beteekent gebrek aan alles, ook weer aanleiding tot misdrijven kan geven, behoeft geen nader betoog.

De maatschappij trekt zich hier niets van aan, enkele philanthropen uitgezonderd; de werkeloosheid heeft echter te dikwijls plaats dan dat de liefdadigheid de gevolgen ervan ook maar voor een gedeelte kan bestrijden; nog daargelaten dat deze liefdadigheid demoraliseert.

De maatschappij werkt hier door haar stilzitten de misdaad in de hand.

Schoon in mindere mate en indirect is dit ook het geval door de ten eenenmale onvoldoende wijze, waarop in de lichamelijke behoeften van het arme schoolkind wordt voorzien; hierdoor kan het onderwijs geen bevredigende resultaten opleveren.

Er zijn er onder de arbeiders, vooral tegenwoordig, die door gunstiger levensvoorwaarden en ook, niettegenstaande de meest ongunstige, zich hebben kunnen ontwikkelen, hun lotgenooten op een en ander wijzen, deze ook trachten te beschaven en betere levensvoorwaarden te bedingen, doch . . . . . het is bekend, „men” ziet dit niet altijd gaarne.

Men wil wel pogingen doen tot verbetering, maar dit moet zoo min mogelijk geld kosten, hetgeen practisch hierop neer komt dat men geen verbetering zal verkrijgen.

Verkorting der werkuren wil men vaak ook niet, niettegenstaande uit berichten van elders blijkt dat deze gunstig werkt zoowel op hoeveelheid als op hoedanigheid van het afgeleverde werk.

Ook aan den anderen kant werkt de maatschappij de misdaad in de hand, door te veel aan sommigen toe te staan. In den regel behooren deze misdrijven echter onder de rubrick der immoreele daden en vallen dan ook vaak buiten de strafwet. Toch lijdt de samenleving daaronder.

Zooals de zaken thans staan zouden misschien de hierboven geschetste wijzigingen van het stelsel der preventieve hechtenis in het wetboek van strafvordering, overwogen kunnen worden.

Wanneer echter de economische oorzaken van de misdaad niet meer zullen bestaan, zal het misdrijf datgene terugkrijgen wat zijn eigenlijk karakter is, eene uitzondering, een daad, begaan door iemand, die door een abnormalen impuls daartoe gedreven wordt. Of men dan nog meenen zal, dat de gevangenis daartegen een doeltreffend geneesmiddel is, zal dan blijken. Op dit oogenblik echter is door de bovengenoemde omstandigheden de vrijheidsberoving al of niet voorafgegaan door een veroordeelend vonnis, vaak een machtsmiddel, dat alleen afschrikkend werkt, een maatregel tegen de noodzakelijke doch onaangename gevolgen van het maatschappelijk stelsel.

Moge de dag eens aanbreken, die ons van het naar roomsch model ingerichte strafproces met zijne inquisitie en preventieve hechtenis geheel zal verlossen.

STELLINGEN.

I.

Jure Romano heeft de huurder recht op vergoeding van zijn impensae utiles.

II.

De fabrieksarbeid door vrouwen heeft een ongunstigen invloed op maatschappelijke en economische verhoudingen.

III.

Ook bij vervoer wegens verkoop van het goed heeft de verhuurder het recht, hem toegekend bij art. 1188 B. W.

IV.

In art. 33 B. W. behoort een termijn bepaald te worden, binnen welken de aangifte moet geschieden.

V.

Verwaarloozing van hare huishoudelijke plichten door de vrouw, diende een grond te kunnen opleveren voor scheiding van tafel en bed.

VI.

De committent wordt dadelijk eigenaar van hetgeen de commissionair voor hem ontvangt.

VII.

Ten onrechte beweert Mr. VAN ROSSEM in zijn werk: „Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering verklaard” dat, bij de beteekening van den afstand van instantie vóór het antwoord, de *bereidverklaring* door den eischer om de kosten te betalen, niet voldoende is.

VIII.

Het districtenstelsel voor de verkiezingen verdient afkeuring.

IX.

Het geven eener verordening betreffende de vroege winkelsluiting behoort tot de bevoegdheid van den plaatselijken wetgever.

X.

Eene overeenkomst tusschen twee of meer gemeenten, waarbij gemeenschappelijk te maken inrichtingen, b.v. eene school, worden geregeld, moet de jure constituto uitgelegd worden volgens het Burgerlijk Recht en, ingeval daaruit een geschil ontstaat, behoort dit tot de bevoegdheid van den burgerlijken rechter.

XI.

Het vernietigingsrecht der kroon wegens strijd met het algemeen belang moet zóó verstaan worden, dat ook de zorg voor het gemeentebelang tot uitoefening ervan kan leiden.

XII.

De wet behoorde vóór te schrijven dat in de bevelen tot gevangenneming van den verdachte de reden worde gemotiveerd.

XIII.

Het verdient afkeuring dat de wetgever in art. 227 Sv. de mededeeling der gronden niet verplichtend stelt op straffe van nietigheid.

XIV.

Het ware wenschelijk dat aan den preventief gevangene werd toegestaan zich dadelijk met een door hem gekozen raadsman te beraden.

XV.

Door de artt. 329 2° en 330 Sr. is de maatschappij niet voldoende gewaarborgd tegen vervalschingen van koopwaar.

XVI.

Waar bij een delict handeling en gevolg uit elkander liggen, is de locus delicti niet alleen de plaats der handeling, maar ook die, waar het gevolg intreedt.
